

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

diplomski rad

Srpska propaganda prema Hrvatskoj 1989.-1992.

mentor: dr.sc. Višeslav Aralica

Zagreb, 2.studenog 2013.

Benedikt Staklarević

SADRŽAJ

Uvod.....	3
Počeci srpske propagande prema Hrvatskoj (1989.).....	12
Izbori i usvajanje Ustava u Hrvatskoj te nastanak SAO Krajine (1990.)....	20
Godina početka oružanih sukoba (1991.).....	42
Zaključak.....	83
Izvori i literatura.....	85

UVOD

Kao što i u samome naslovu piše tema mojeg diplomskog rada je propaganda srpske vlasti prema Hrvatskoj u razdoblju 1989.-1992.g. Jedno od najvažnijih sredstava srpske propagande bio je tisak. Srpski tisak bio je moćno oružje srpske politike u ovom razdoblju kojoj je cilj bio uspostava granica tzv. Velike Srbije. Tisak je (po)služio uglavnom za propagandu koja se rabila ne samo protiv Hrvatske nego i svih onih naroda i država koji su se nalazili unutar granica zamišljene Velike Srbije. Općenito propagandom se nastojalo mobilizirati srpsko stanovništvo u Srbiji, te pogotovo izvan Srbije kako bi se mogao ostvariti plan Velike Srbije na čelu sa Slobodanom Miloševićem. U uvodu ću objasniti što je propaganda, situaciju u Jugoslaviji krajem osamdesetih, te opisati glavne aktere propagande prema Hrvatskoj koji su ujedno i vođe pobune Srba.

Prije nego što se počnem baviti ovom temom objasnit ću što je to propaganda. Opća definicija propagande glasi da je to oblik ustrajne organizirane komunikacije koja uključuje proizvodnju, širenje i reprodukciju ideja slika i poruka kako bi se uvjerilo i utjecalo na mišljenja i djelovanja velikih grupa pojedinaca.¹ Ona je od 19.st. sastavni dio svakog rata. Velik dio ratne propagande „nije sredstvo ispiranja mozga koje vrlo brzo može uvjeriti velike mase ljudi nego služi kao sredstvo samoopravdavanja. Ona ne mijenja iznenada i dramatično mišljenja i predodžbe masa nego pomaže da se legitimiraju već postojeća i razvijena stajališta, koja se često temelje na onome što većina pojedinaca doživljava kao svoj individualni ili kolektivni interes“. Propaganda ne mijenja poglede pojedinaca nego je „društveno ogledalo koje samo olakšava artikulaciju i jačanje stavova i ponašanja koji već prožimaju javno mnijenje“ zbog toga što ljudi za vrijeme nasilnog sukoba čitaju i slušaju medije ne samo kako bi imali saznanja o informacijama nego i radi toga da potvrde neko čvrsto uvjerenje i da nađu društveni dokaz koji se slaže s tim uvjerenjem (što su potvrdila i psihološka istraživanja).² Zanimljivo je da velik dio ratne propagande ne cilja na „neprijateljsko“ stanovništvo nego na domaću javnost zbog toga što

¹ Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 220.-222.

² Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 223.

je prema istraživanjima slabo učinkovito. Ratna propaganda dijeli se na crnu i bijelu propagandu. Crna propaganda je hotimično korištenje lažnih informacija za iskrivljeno prikazivanje ili omalovažavanje neprijatelja tj. ona tvrdi da potječe od neprijatelja, a zapravo je vlastita tvorevina. Ovakva propaganda pokazala se kratkoročno korisnom jer se pretežna većina uspješne ratne propagande zapravo temelji na istinitim tvrdnjama i točnim izvorima. S druge strane bijela propaganda zasniva se na vještoj i spretnoj interpretaciji činjeničnih informacija koja se istinito izjašnjava o svojem podrijetlu.³ Ovdje je riječ o kreativnoj interpretaciji događaja, npr. selektivno predstavljanje činjenica koje idu u prilog nečijem stajalištu, formuliranju izjava na način koji pretpostavlja nedokazanu istinu. Ustanovljeno je više strateških sredstava koja se koriste za širenje bijele propagande: manihejsko prikazivanje događaja (svođenje složenosti sukoba na samo dvije međusobno neprijateljske strane), dekontekstualizacija nasilja (naglašavanje spektakularnih, dramatičnih i iracionalnih poteza, bez pokušaja objašnjenja uzroka sukoba), naglasak na pojedinačnim slučajevima brutalnosti ili junaštva i izbjegavanje strukturnih uzroka kao i predstavljanje ciklusa nasilja kao neminovnih i nezaustavljivih. Velik dio propagande usmjeren je i na kako Malešević tvrdi: „opravdavanje, racionaliziranje i ocrnjivanje određenog načina djelovanja i one koji su za njega odgovorni“.⁴ Propagandne poruke oslanjaju se na pripisivanje (većinom negativnih) osobnih obilježja cijelim grupama ljudi kao i na uspoređivanje s grupama na koje se tradicionalno gleda u krajnje negativnom svjetlu. Djelovanje protivnika delegitimira se i prizivanjem ideoloških etiketa koje se povezuju s političkim grupama za koje se smatra da su u društvu izrazito nepoželjne kao što su „fašisti“, „komunisti“ itd. Za vrijeme rata u Hrvatskoj se ovaj način delegitimiranja često koristio od srpske strane. Pretjerana primjena strategija delegitimiranja koristi se kako bi se opravdala vlastita djelovanja što je vidljivo u slučaju srpske propagande prema Hrvatskoj gdje su Hrvati označavani kao „fašisti“ i „ustaše“, a katolicizam je objašnjavao kao „klerofašizam“.⁵ Propaganda ima jednu univerzalnu svrhu, a to je da je ona sredstvo samoopravdanja.⁶ Srpska vlast se njome služila kroz medije,

³ Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 224.-225.

⁴ Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 226.

⁵ Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 226.-227.

⁶ Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011., 231.

među koje spada i tisak. Oni su stavljeni pod kontrolu nakon Miloševićeva dolaska na vlast. Za vrijeme demokratskih izbora 1990.g. republike su odbijale prikazivati materijal iz drugih republika koje su ih prikazivale u negativnom svijetlu. Situacija se pogoršavala, a broj „neprijatelja“ se povećavao. U Srbiji se stvarala atmosfera opsadnog stanja, naglašavala se potreba za jedinstvom u teškim situacijama za Srbiju i čitav srpski narod u Jugoslaviji. Sve veća pažnja obraćala se na Srbe koji žive izvan Srbije, posebno naglašavajući njihovu ugroženost u Hrvatskoj nakon pobjede HDZ-a na izborima te izbora Franje Tuđmana za predsjednika. Srpski mediji (u koje spada i tisak) poticali su na mobilizaciju Srba pišući o „povampirenom ustaštvu“ i pružajući podršku stvaranju srpskih autonomnih oblasti. Početkom 1991.g. Režimske novine „Politika“ čiji je glavni urednik bio Živorad Minović, Miloševićev čovjek, počela je sve više uvoditi izraz „ustaše“, a sredinom 1991.g. intenzivno se koriste izrazi „ustaške formacije“, „ustaška gnijezda“, „ustaške snage“, „ustaška uporišta“. Do izbijanja sukoba novinari „Politike“ zasnivali su svoje tekstove na „povijesnim argumentima“ koje su „tražili“ u povijesti, a potom u aktualnoj situaciji u Hrvatskoj često uz proizvodnju paralelne stvarnosti. Još veća radikalizacija uslijedila je nakon sukoba u Pakracu 22.veljače koji je izbio poslije odluke SO Pakrac o priključenju ovog mjesta SAO Krajini, a pogotovo kada je rat počeo i tokom njega. Bivši direktor jugoslavenskog instituta za novinarstvo Mihajlo Bjelica tvrdi da je medijska propaganda u u Srbiji imala dva zadatka za vrijeme rata. Jedan je bio da uvjeri domaću i stranu javnost da Srbi pravedan rat koji im je nametnut od strane drugih jugoslavenskih naroda i velikih sila., a drugi je da poveća borbenu raspoloženje srpskog naroda. Dalje Bjelica objašnjava kako su u Srbiji provedene dvije ankete: krajem kolovoza kada su se sukobi počeli širiti Hrvatskom i krajem listopada kada je rat poprimio velike razmjere. Kako je Srbija od strane cijelog svijeta osuđena kao agresor prvi zadatak, kako tvrdi Bjelica nije dobro izvršen od strane propagande dok je drugi uspjeo. Rezultati anketa bili su da je u anketi krajem kolovoza 80% anketiranih ljudi u Srbiji bilo za mir, a onaj krajem listopada 64% ih je bilo za mir.⁷ Ratno novinarstvo u Jugoslaviji imalo je svojih ograničenja. Jedan od njih je nedostatak iskustva jer je početkom 1991.g. više od 80% novinara u Srbiji bilo straije od 40 godina , a rijetki su imali priliku izvještavati sa ratom zahvaćenih područja. Nedostatak logistike je isto bio problem jer nitko od srpskih novinara

⁷ skupina autora: Boljević-Odavić-Petrović-Rabrenović-Stanković-Šarčević Janković-Vučo-Vukotić, „Reči i nedelapozivanje i podsticanje na ratne zločine u medijima u Srbiji1991.-1992.“, Beograd, 2011.

početkom devedestih nije imao podršku redakcije. Uspjeh je predstavljalo samo uspostavljanje veze s Beogradom jer nije bilo mobilnih telefona i interneta. Nepoznavanje terena je također bio problem jer su za izvještavanje s ratišta korišteni novinari iz centrale koji nisu poznavali područje i situaciju. Problem su bili i svjedoci koji su u ratnim uvjetima bili izloženi stresu, pucnjavi, nespavanju i teškim emotivnim traumama. Problem je bila i cenzura jer su dozvole za boravak na ratom zahvaćenim bojištima izdavale vojne vlasti, SSNO (Savezni sekretarijat za narodnu obranu) i slični organi. Postojala je i autocenzura zbog straha za vlastitu sigurnost i otpuštanja s posla zbog toga što su i paravojne jedinice pratile izvještavanje medija te nisu bile blagonaklone prema onima koje nisu „dobro“ izvještavale.⁸ U nastavku ću opisati situaciju U Jugoslaviji i Hrvatskoj od 1989. pa do osamostaljenja Hrvatske.

Krajem osamdesetih godina Jugoslavija je bila pred raspadom. Uzroka je bilo više. Bila je opterećena unutarnjim ekonomskim, političkim, ideološkim, nacionalnim suprotnostima i sukobima tj. može se reći da je nakon smrti Josipa Broza Tita ona samo vegetirala.⁹ Skupština Srbije 28. ožujka 1989.g. proglasila amandmane na Ustav SR Srbije, kojima je oduzet Vojvodini i Kosovu status konstitutivnih jedinica jugoslavenske federacije. Predsjednik Centralnog komiteta saveza komunista Srbije Slobodan Milošević izabran je za predsjednika Socijalističke Republike Srbije. Na Gazimestanu kod Prištine je 28. lipnja iste godine održana proslava 600. godišnjice bitke na Kosovu u kojem se Slobodan Milošević obratio mnoštvu Srba te izjavio kako su pred Srbijom nove bitke „koje nisu oružane, mada i takve nisu isključene“. Ovaj događaj bi će kasnije u ovm radu detaljnije opisan. Propaganda u Srbiji raspirivala se sve više i više govoreći o ugroženosti Srba u Hrvatskoj. U Kninu je također održana proslava na kojoj je došao došlo do isticanja srpskog nacionalizma.

Savez komunista Jugoslavije konačno se raspao na svom Četrnaestom kongresu koji je održan od 20. do 22. siječnja u Beogradu, nakon što su slovenska i hrvatska delegacija napustile Kongres. Republički savezi komunista nisu uspjeli zadržati vlast u Hrvatskoj, gdje su održani izbori u travnju i u Sloveniji u ožujku 1990.g. Isto se dogodilo i s komunistima u Bosno i

⁸ skupina autora: Boljević-Odavić-Petrović-Rabrenović-Stanković-Šarčević Janković-Vučo-Vukotić, „Reči i nedelapozivanje i podsticanje na ratne zločine u medijima u Srbiji1991.-1992.“, Beograd, 2011.

⁹ Carević,M., Uzroci i posljedice raspada Jugoslavije,Banja Luka, 2003.

Hercegovini i Makedoniji u studenom i prosincu iste godine. Jedino su u Srbiji i Crnoj Gori pobijedili komunisti tako da u nekadašnjem komunističkom dijelu Europe jedino u te dvije republike nije smijenjena komunistička vlast. U Hrvatskoj su se od početka 1989.g. počele osnivati oporbene skupine i stranke. Među prvima su bili Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu, Hrvatska socijalno-liberalna stranka i Hrvatska demokratska zajednica. Sabor Socijalističke Republike Hrvatske 28. i 29. rujna razmatrao je stanje i smisao mnogih optužbi na račun Hrvatske i Hrvata te je konstatirano da je jugoslavenska kriza ušla u „fazu koja poprima dramatične tokove zbog različitih koncepcija“. Sabor je upozorio kako je daljnji razvoj SFRJ moguć samo na avnojevskom konceptu Jugoslavije kao federativne zajednice dobrovoljno udruženih i ravnopravnih naroda i narodnosti. Naglašeno je da će se zalagati za Jugoslaviju kao pravnu i demokratsku državu u kojoj će se otvarati put pluralizmu, uključivši i politički pluralizam. Odbacio je tvrdnje o tzv. „genocidnom biću“ hrvatskoga naroda i o „ugrožavanja prava Srba u Hrvatskoj i njihovoj tobožnjoj asimilaciji“. Sabor je također odbacio zahtjev za autonomnom pokrajinom Srba u Hrvatskoj te svojatanje JNA za ciljeve „suprotne interesima zajedničkog života“ te je izjavio na kraju da će svim „mjerama i aktima čuvati teritorijalni integritet i suverenost Hrvatske i neće dozvoliti njezinu destabilizaciju“. Zbog događanja na istoku Europe i velikosrpskih nastojanja početkom prosinca 1989.g. novoosnovane stranke i oporbene skupine prikupljale su potpise za peticiju kojom su zahtijevale raspisivanje slobodnih izbora. Savez komunista Hrvatske izjasnio se na svom Jedanaestom kongresu (od 11. do 13. prosinca 1989.) za višestranački sustav i izrazio spremnost da organizira slobodne izbore, čime je prihvatio inicijativu Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske javno objavljenu prethodnoga dana na televiziji. Donio je odluku i da će se zalagati za oslobođenje svih političkih zatvorenika i prekid svih političkih procesa, kao i protiv smrtne kazne. Sabor Socijalističke Republike Hrvatske je nakon ustavnih promjena 15. veljače 1990.g. donio tri izborna zakona i imenovao izbornu komisiju. Predsjednik Sabora Anđelko Runjić raspisao je višestranačke izbore za 22. travnja za Vijeće općina i Društveno-političko vijeće, a 23. travnja za Vijeće udruženog rada. S obzirom na političko ozračje hrvatski biskupi i nadbiskupi objavili su pismo 12. ožujka 1990.g. javnosti u kojem su istakli kako „nije istina da političke promjene ugrožavaju stabilnost društva“ te da „najveću sigurnost i društvu i svakom pojedinom građaninu pruža zdravi demokratski sustav i istinska demokracija“. Na izborima je sudjelovao veliki broj

stranaka, a najjače su bile Hrvatska demokratska zajednica, kojoj je na čelu bio Franjo Tuđman, zatim Savez komunista Hrvatske-Stranka demokratskih promjena, na čelu s Ivicom Račanom i Hrvatska socijalno-liberalna stranka predvođene Slavkom Goldsteinom i Draženom Budišom, a pobijedila je na kraju HDZ, a Savez komunista Hrvatske-Stranka demokratskih promjena bio je na drugom mjestu ispred Koalicije narodnog sporazuma. Na čelu Koalicije, koja je bila sastavljena od mnogo stranaka među kojima su bile i Hrvatska demokratska stranka, Hrvatska kršćanska demokratska stranka, Hrvatska seljačka stranka, Hrvatska socijalno-liberalna stranka i Socijaldemokratska stranka Hrvatske, bili su Savka Dabčević-Kučar i Mika Tripalo, kao njezine najistaknutije izvanstranačke vođe. Trodomni višestranački Sabor konstituiran je 30. svibnja 1990.g.¹⁰

Predstavnici srpske manjine i JNA prosvjedovali su protiv rezultata izbora i promjena koje su se dogodile u Hrvatskoj što su pokazala dva događaja. U Benkovcu se 19. svibnja 1990.g. dogodio incident tj. pokušaj ubojstva Miroslava Mlinara, predsjednika Mjesnog odbora Srpske demokratske stranke. Predsjednik Glavnog odbora stranke Jovan Rašković za provokaciju je optužio Hrvate, a Srpska demokratska stranka je ovaj događaj iskoristila da „do daljnega suspendira sve odnose sa novim Saborom Socijalističke republike Hrvatske“. Drugi događaj zbio se 23. svibnja 1990.g. kada je JNA oduzela oružje Teritorijalnoj obrani, koje je ionako uglavnom čuvano u njezinim skladištima. Unatoč tome, hrvatsko vodstvo nastavilo je kidati veze s prošlim sustavom i s Jugoslavijom. Na zasjedanju (25. srpnja 1990.g.) usvojeni su amandmani na Ustav s kojima je promijenjeno ime iz Socijalistička Republika Hrvatska u Republika Hrvatska, te je umjesto crvene zvijezde petokrake na zastavu stavljen hrvatski povijesni grb, kojemu su 21. prosinca 1990.g. posebnim zakonom o grbu dodani manji grbovi hrvatskih povijesnih pokrajina. Ustavi u socijalističkoj Jugoslaviji definirali su Hrvatsku kao državu hrvatskog i srpskog naroda, ali pojedine su formulacije dopuštale tumačenje da Hrvatsi nisu jedini nositelji njezina suvereniteta. Slavica Bajan, zastupnica u Vijeću udruženog rada, je još u lipnju 1989.g. kada je postojao jednostranački sastav Sabora predložila da formulaciju iz Ustava Socijalističke Republike Hrvatske kako je „Socijalistička Republika Hrvatska nacionalna država hrvatskog naroda, srpskog naroda Hrvatskoj i država drugih naroda i narodnosti“

¹⁰ Radelić Z., Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza, Zagreb, 2006., 590.-592.

zamijeni „, da je Socijalistička Republika Hrvatska nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive“. Amandman nije prošao jer se složilo 40 od 80 zastupnika. Novi višestranački Sabor proglasio je 22. prosinca 1990.g. novi Ustav u kojem je izmijenjena sporna formulacija u kojoj su Srbi izdvojeni od ostalih manjina. Republika Hrvatska se ustanovila kao „nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađžara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama Organizacije ujedinjenih naroda i zemalja slobodnoga svijeta“. Srbi u graničnim područjima Hrvatske 25. srpnja 1990.g. prihvatili su Deklaraciju o suverenosti i autonomiji srpskog naroda u Hrvatskoj. Balvanima i naoružanim stražarima 17. kolovoza 1990.g. blokirali su sve ceste prema Kninu, Benkovcu i Gračacu. Pobune i blokade uskoro su obuhvatile velik dio sjeverne Dalmacije, Liku i Banovinu, a kasnije i druge krajeve Hrvatske, svugdje gdje su Srbi imali znatan udio u stanovništvu. Svoju političku volju teritorijalizirali su u srpskim autonomnim oblastima, a kasnije njihovim udruživanjem u Republiku Srpsku Krajinu, a sve s punom podrškom Srbije i Crne Gore te JNA.¹¹

Treba istaknuti da je imovina slovenskih poduzeća proglašena je imovinom Srbije, a na uvoz robe iz tih dviju republika uvedene su carine. Narodna banka Srbije početkom 1991.g. upala u novčani sustav i prebacila 18.2 milijarde dinara (2.6 milijardi ondašnjih njemačkih maraka) na račune nekoliko fondova u Srbiji zaduživši time federaciju na taj iznos.¹²

Nadalje, vodeće političke snage Hrvatske i Slovenije obznanile su da Jugoslaviju prihvaćaju isključivo kao konfederaciju, što je i predloženo Nacrtom Ugovora o jugoslavenskoj konfederaciji- savezu jugoslavenskih republika i obznanjeno 12. rujna 1990.g. Srbijansko vodstvo odbacilo je takvo konfederalno uređenje jer je tvrdilo da je suverenost republika kao konfederalnih ili nezavisnih država moguća samo ako se promijene njihove granice i tako zadovolje srpske manjine, koje ne žele živjeti izvan jugoslavenske i srpske države. Srbija je izazvala političku krizu u proljeće 1991.g. spriječivši predstavnika Hrvatske Stjepana Mesića da

¹¹ Radelić Z., Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza, Zagreb, 2006., 592.-594.

¹² Radelić Z., Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza, Zagreb, 2006., 594.

postane predsjednik Predsjedništva SFRJ. Hrvatska je održala referendum 19. svibnja 1991.g. na kojem se većina glasača izjasnila za samostalnu i neovisnu Hrvatsku. Referendum je također održan i u Sloveniji na kojem je se većina izjasnila za osamostaljenje Slovenije. Sabor Republike Hrvatske proglasio je 25. lipnja 1991.g. „Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske“. Istoga dana „Deklaracijom o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske“ i posebnom „Poveljom o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj“ zajamčena su sva ljudska i građanska prava, a osobito njegovanje nacionalnog jezika i kulture i političkog organiziranja, ali unatoč tome došlo je do povećanja incidenata u Hrvatskoj koji će se pretvoriti u rat. Na Brijunima je 7. srpnja 1991.g., na sastanku s predstavnicima europske zajednice, odlučeno da se ustavne odluke Hrvatske i Slovenije odgode za tri mjeseca, da bi se kriza riješila na miran način, što nije bilo moguće jer se rat sve više intenzivirao. Odluka je obnovljena nakon tri mjeseca (8. listopada 1991.g., prihvaćanjem „Odluke o raskidanju državnopravnih veza sveza Hrvatske sa SFRJ“ i „Zaključaka o agresiji na Republiku Hrvatsku“. Taj datum je dobio puni smisao međunarodnim priznanjem Hrvatske od svih zemalja Europske zajednice 15. siječnja 1992.g., a pogotovo 22. svibnja kada je Hrvatska primljena u Organizaciju ujedinjenih naroda.¹³

U Srbiji su 1988. i 1989.g. bile godine antibirokratske revolucije popraćene „događanjima naroda“ odnosno mitinzi i razna okupljanja kojima se nastojalo mobilizirati stanovništvo kako u Srbiji tako i izvan nje. „Politika“ je postala jedan od glavnih sudionika antibirokratske revolucije, što su njezine vođe iskoristile udaljavajući je od komunističkih načela. Slobodan Milošević je krajem 1988.g. socijalističku terminologiju zamijenio nacionalnom, a radničku klasu zamijenio je narodom tako da je antibirokratska revolucija bila ispunjena elementima narodnjaštva što je u biti bila svrha antibirokratske revolucije čije su vođe (ujedno i vođe velikosrpskog projekta) upravo to i željele postići. Naposljetku, i sam Slobodan Milošević nazivao ju je narodnom revolucijom, te se ona događala zbog „nepravde učinjene srpskom narodu“.¹⁴ Obilježja antibirokratske revolucije bili su mitinzi tzv. „okupljanja naroda“ koji su sadržavali izrazito nacionalistička obilježja.

¹³ Radelić Z., Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza, Zagreb, 2006., 594.-596.

¹⁴ Milosavljević O., „Antibirokratska revolucija 1987.-1989.“, „Dijalog povjesničara-istoričara 8, Zagreb 319.-322.

U ovome radu koristit ću kao izvore većinom novine, to su „Politika“, „Duga“, „NIN“, „Večernje novosti“. Ove novine bile su glavni „izvor informacija“ u Srbiji, što se tiče tiskanih medija, pošto su sam Milošević, a i njegova vlada utjecali na to kakve informacije i na koji način će se prikazati. Ovdje prije svega mislim na novine „Politika“. Kako mi novine izuzevši „Politike“ nisu bile dostupne od razdoblja kada su započeli oružani sukobi u tom razdoblju koristio sam samo njih. Od literature koristio sam knjigu od Radelića „Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991. od zajedništva do razlaza“ koja mi je poslužila kako bih u uvodu prikazao izlazak Hrvatske iz Jugoslavije. Knjiga „Slobodan Milošević-anatomija zločina“ poslužila mi je u dijelu gdje se govori o nastanku SAO Krajine. Najvećim dijelom do početka oružanih sukoba koristila mi je knjiga Nikice Barića „Srpska pobuna u Hrvatskoj“ u kojoj je sistematski prikazano kako je došlo do srpske pobune Srba u Hrvatskoj. Što se tiče razdoblja od početka sukoba tu mi je najviše pomogla Krmpotićeva knjiga „Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu“. Ona sadrži članke iz hrvatskih novina koje su još od 1989.g. pa sve do kraja rata govorile o srpskoj politici, događajima koji su obilježili nastanak republike Hrvatske, te izvještaje sa ratišta. Od velike koristi bila mi je i studija skupine autora Boljević-Odavić-Petrović-Rabrenović-Stanković-Šarčević Janković-Vučo-Vukotić, „Reči i nedela-pozivanje i podsticanje na ratne zločine u medijima u Srbiji 1991.-1992.“, koji su prikazali kakva je bila situacija s medijima i novinarima u Srbiji za vrijeme Miloševićeve vlasti.

POČECI SRPSKE PROPAGANDE PREMA HRVATSKOJ (1989.)

Godina 1989. označava početak srpske propagande prema Hrvatskoj premda ona nije bila onolika koliko je bila 1990. i 1991. godine zbog toga što je dotada ponajprije bila usmjerena protiv Albanaca na Kosovu. Ipak, antagonizam prema Hrvatskoj koji je bio uključen u velikosrpsku politiku dolazio je polako na vidjelo, te se Srbija na čelu sa Slobodanom Miloševićem zanesena „događanjima naroda“, koja su vrhunac doživjela velikim mitingom na Gazi Mestanu, počela lagano okretati i prema Hrvatskoj (miting u Kninu) premda je i dalje glavni cilj srpske propagande bilo Kosovo. Problem se javio i u vezi sa službene uporabe hrvatskog književnog jezika koji ću opisati u nastavku. Glavni akteri propagande bile su srpske novine „Politika“. „Politika“ je brzo preuzela ulogu vodećih novina u Srbiji napadajući ostale novine koje nisu pisale u skladu s njezinim mišljenjima označavajući ih kao antisrpske (npr. „Borba“).

Problem oko jezika seže još iz 1974.g. kada je objavljen novi Ustav Savezne republike Hrvatske u kojem se navodi da je u Hrvatskoj u službenoj uporabi hrvatski književni jezik, standardni oblik narodnoga jezika koji se naziva hrvatski ili srpski. Ustavni sud Jugoslavije proglasio je 7. prosinca 1988.g. amandman o jeziku iz 1972.g. odnosno ustavnu odredbu iz 1974.g. protivnima Ustavu SFRJ, zbog toga što je smatrao da se postojećom formulacijom isključuje iz javne uporabe jezik Srba u Hrvatskoj, te je početkom 1989.g. Sabor Savezne republike Hrvatske pokrenuo postupak za promjenu tog ustavnog članka o jeziku. Tomu se prvi javno usprotivio Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku u Zagrebu, a nakon njega brojne hrvatske kulturne i javne institucije, stoga je predloženu promjenu ustavnog amandmana o jeziku Sabor odbio.¹⁵ Predsjedništvo odvjetničke komore Srbije oštro je osudilo tu odluku. Tanjug (Telegrafaska agencija nove Jugoslavije) je izvijestio kako je u 138.članku napisano da „svi narodi u SR Hrvatskoj imaju pravo da slobodno i ravnopravno upotrebljavaju svoj jezik“, a da „jedino Srbi moraju upotrebljavati hrvatski književni jezik“ tvrdeći da Srbi tako gube ravnopravnost s Hrvatima.¹⁶ Hrvatski književni jezik okarakteriziran je kao zapadna verzija

¹⁵ Vjesnik, Bartolić Z., *Boreći se za ljepšu prošlost, Stipe Šuvar za svoje stavove priziva u pomoć autoritete*, 20.kolovoza 2003.

¹⁶ „Politika“, 2. srpnja 1989.

srpskog standardnog jezika, kako je tvrdio član Odbora JAZU-a za koordinaciju proučavanja povijesti i kulture srpskog naroda u Hrvatskoj Dušan Starević, postavljajući tezu o zajedničkom srpsko-hrvatskom jeziku, koji je tako nazvan „od političke volje za zajedništvom“, a ustvari je to prema njemu „srpski jezik“ koji govore Hrvati, Srbi, Muslimani i Crnogorci.¹⁷ Navodi se kako nakon završetka Drugog svjetskog rata „nikom nije padalo na pamet brisanje srpskog jezika“ iz prvog ustava Hrvatske zbog toga što su se pozivali na odluke ZAVNOH-a koje su potvrđivale pravo srpskog naroda na njegov jezik i ćirilčno pismo kao oblike izražavanja i njegovanja nacionalnog duha. Pozivajući se na dugogodišnju prisutnost na „ovom prostoru. „Politika“ navodi kako je ovakav potez Sabora Hrvatske napad na demokraciju¹⁸ i da Hrvatska nastoji vršiti „asimilaciju srpskog naroda u Hrvatskoj“ te da je hrvatski Sabor „ohrabrio militantne snage hrvatskog nacionalizma“ narušavajući time „bratstvo i jedinstvo naroda“.¹⁹ Zatim se objašnjava kako je jedan delegat (Slavica Bajan) u Saboru Hrvatske iznio prijedlog da se pojam „srpski narod“ izbací iz Ustava SR Hrvatske što je automatski označeno kao negiranje srpskog naroda i prozvano fašistoidnim. Stoga se pozivalo na autonomiju Srba u Hrvatskoj zbog toga što „SR Hrvatska nije u stanju riješiti ovaj problem“.²⁰ Zamjeralo se i Ivici Račanu koji je ćirilicu povezo s velikosrpstvom u intervjuu za „Nedjeljnu Dalmaciju“, ali „Duga“ piše kako se on kasnije ogradio od tog intervjuja.²¹ Na taj način se nastojala stvoriti atmosfera straha u srpsko stanovništvo tj. „srbofobija“, kako je izjavio „srpski revolucionar“ u intervju za „Dugu“ Zdenko Has.²² Uz pozive na „mirno“ rješenje i „razum hrvatskoga naroda“, pritom ne osuđujući Savez komunista Hrvatske za kojeg se tvrdilo da ima previše problema i da je nemoćan, list „Duga“ piše kako je „zaključak samo jedan: da su (u Hrvatskoj) pobijedili nacionalisti, a izgubili komunisti, a s njima i Srbi u Hrvatskoj“.²³ Poziva se i na predstavnike Srba u Hrvatskoj

¹⁷ „Duga“, br. 404., 1989.

¹⁸ „Politika“, 2. srpnja 1989.

¹⁹ „Politika“, 5. srpnja 1989.

²⁰ „Politika“, 5. srpnja 1989.

²¹ „Duga“, br. 402., 1989.

²² „Duga“, br. 401., 1989.

²³ „Duga“, br. 401., 1989.

(Dragosavac, Baltić, Tintor...) na reakciju za koje se smatra da su nedovoljno nacionalno orijentirani, štoviše za Dragosavca se ističe da je karijerist.²⁴ Delegat općine Knin također je prozvan od strane srpskih medija kako nije reagirao na ovu odluku hrvatskog Sabora objašnjavajući kako on ne zastupa nacionalne interese osim vlastitih.²⁵ U srpskim novinama ovaj su problem nazvali „jezični rat“, te ističu kako je to jedan od ključnih problema koji se treba riješiti. Zanimljivo je da je među ovakvim stajalištem „Politike“ pronađeno i mjesto u dotičnim novinama za članak u kojem se navodi primjer jednog Srbina iz sela Duga Luka koji je pokušao u Osijeku poslati telegram u Zagreb napisan ćirilicom, no nije mogao zbog toga što službenici pošte nisu razumjeli ćirilicu, te je morao naći osobu koja će moći preinačiti tekst u latinicu, što je i napravio pa je onda mogao uredno poslati telegram u Zagreb. Sam članak nosi „spektakularan“ naziv kako ćirilica u Osijeku nije u upotrebi čime se nastojalo čitatelje upozoriti na sve veću ugroženost i netrpeljivost prema Srbima u Hrvatskoj.²⁶ U studenom iste godine napadnuto je dopisništvo „Politike“ u Osijeku, a „Politka“ je ovaj napad ocijenila kao „fašistički napad“, navodeći pojavu nacionalističkog ponašanja na sportskim događajima i koncertima, ali i navela primjer u kojem jedan Srbin nije dobio poštu zbog toga što je ona pisana na ćirilici.²⁷ Takva serija napada na hrvatski Sabor u pogledu jezika označavala je početak propagande prema Hrvatskoj.

Nakon govora o jeziku propaganda se nastavila (premda ne direktno prema Hrvatskoj) mitingom u Kosovu, 9.srpnja 1989.g., kraj Knina kraj pravoslavne crkve Lazarice gdje se obilježavala 600. obljetnica boja na Kosovu kojoj je prethodio veliki miting Slobodana Miloševića na Gazi Mestanu u lipnju 1989.g. Srpske su novine o ovome posvetile velik dio pažnje te iskoristile taj događaj kako bi veličali srpski nacionalizam. Detaljnim opisima onoga što se događalo nastojala se stvoriti atmosfera srpskog zajedništva Srba izvan Srbije i onih u Srbiji. Naime, sudjelovalo je oko 50 000 osoba iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine koji su pristigli u više od 1500 autobusa. Prema transparentima pristizali su iz Nikšića, Peći, Stare

²⁴ „Politika“, 2.srpnja 1989.

²⁵ „Politika“, 3.srpnja 1989.

²⁶ „Politika“, 2.srpnja1989.

²⁷ „Politika“, 12. studenog 1989.

Pazove, Nove Pazove, Prekala, Đakovice, Prištine, Nevesinja. Ovo događanje sadržavalo je elemente mitinga koji su se održavali po Srbiji i Crnoj Gori. Nosile su se slike Slobodana Miloševića, kneza Lazara, Njegoša, Karađorđa te napisi. Proslava je bila u velikosrpskom duhu. Izvikivalo se: „Slobo slobodo“, „Ovo je Srbija“, „I Knin ima Kosovo“, te se pjevalo „Oj Lazare nisi imo sreće da se Slobo pored tebe šeće“, „Srbija će orlu potkresati krila, pa će biti ono što je bila“, „Ne damo te zemljo Obilića, ne damo te bez krvoprolića“, „Živjela jedinstvena Srbija“. Dan ranije u Kninu je održana svečana akademija u povodu 600. godišnjice kosovske bitke, a u manastiru Krka održana je svečanost posvećenja nove zgrade za pravoslavnu bogosloviju, za čiju je izgradnju sredstva dala uglavnom SR Hrvatska. I ovaj je događaj poslužio kao manifestacija ekstremnog isticanja srpskog nacionalizma. Toga istoga dana održana je na nogometnom stadionu u Kistanjama osnivačka skupština srpskog kulturnog društva „Zora“, čiji je osnovni cilj, prema Jovanu Opačiću (ekonomistu iz Knina) „zaustavljanje denacionalizacije i asimilacije Srba u Dalmaciji“²⁸. Neposredno nakon ovih događaja održana je, 10. srpnja 1989.g, sjednica Predsjedništva CK Saveza komunista Hrvatske, na kojoj je istaknuto da su „militantne grupe i pojedinci svojim nasilnim i prepoznatljivim metodama, s platforme nacionalizma, pokušavali, u sprezi s pojedinim lokalnim srpskih nacionalista, iskoristiti ovu općenarodnu manifestaciju, njezin vjerski i društveni karakter, ometati njezin tok i politički je zloupotrijebiti. Posebno je neprihvatljivo isticanje pojedinih simbola i poruka koje izravno dovode u pitanje socijalističke vrijednosti našeg sistema, lik i historijsko djelo Josipa Broza Tita, socijalistički i federativni karakter Jugoslavije kao ravnopravne zajednice svih naroda i narodnosti.“ Predsjedništvo SR Hrvatske također je reagiralo na okupljanje Srba u Kninskoj krajini, na sjednici 12. lipnja, inzistirajući na brzom i učinkovitom djelovanju organa gonjenja, kako u Republici tako i u cjeloj zemlji protiv osoba koje su svojim postupcima i ponašanjem prekršile zakon i ugrožavale javni red i mir. Na nedolično ponašanje dijela okupljenih Srba reagirale su i brojne kulturne i političke organizacije oštro osuđujući događaje u Kninskoj krajini. Protiv Sime Dubajića iz Kistanja podignuta je optužnica u kojoj je optužen za izazivanje nacionalne mržnje i razdora. Postupak se vodio još protiv 15 osoba.²⁹ Srpske su novine, poglavito „Politika“, ovom događaju pridodale

²⁸ „Politika“, 10.srpnja 1989.

²⁹ Krmptić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 7.str.

veliku pozornost detaljno opisujući događaje na proslavi i značenje kosovske bitke. Premda je „Politika“ pozivala na zajedništvo Hrvata i Srba ipak su objavili slike i članak o transparentima koji su se pojavljivali na proslavi. Na slikama u „Politici“ nalaze se transparenti: „Ko nas zastupa u Zagrebu“, „Sloboda ćirilici“, „Slobo slobodo-dodi čekamo te“, „Jovo Kablar³⁰ uz tebe smo“ kao i ona s transparentom Slobodana Miloševića³¹ čime se nastojao vršiti pritisak na SR Hrvatsku. Nedolično ponašanje dijela okupljenih Srba praktički nije osuđeno. Tako se navodi kako je „Predsjedništvo SR Hrvatske na redovitoj sjednici oštro osudilo nedolično ponašanje pojedinaca i grupa na Kosovu“, ali pritom nastojeći što više umanjiti takvo ponašanje, te proglasivši kako je narod Kninske krajine dostojno obilježio jubilej. S druge strane navedena su imena svih osoba koje su uhićene zbog njihovog ponašanja s time da nije propušteno naglasiti kako je Jovan Opačić dobio 40 dana zatvora kako i nosi naziv članka.³² „Politika“ navodi kako je slučaj Jovana Opačića dokaz da je položaj Srba u Hrvatskoj ugrožen zbog toga što su prema njoj uskraćena prava Srba na istup, jezik i nacionalni identitet.³³ Također je objavljeno pismo koje zauzima povećani prostor kako je skinuta zastava SR Srbije s autobusa. Jedna čitateljica izjavila je kako je „vozač autobusa morao skinuti zastavu SR Srbije na ulasku u nacionalni park Krka zbog toga što su mu čuvari rekli da ta zastava nije poželjna“.³⁴ Slično pismo objavljeno i uokvireno govori o tome da je srpski autobus kamenovan na relaciji Makarska-Knin koji je vozio putnike na proslavu u Knin³⁵ čime se nastojalo polako stvarati atmosferu straha Srba od strane Hrvata. U časopisu „Duga“ novinar Zdravko Krstanović ustvrdio je da je su hrvatski mediji nastojali stvoriti negativnu sliku Srba u Hrvatskoj. Srpski mediji obrušili su se na TV Zagreb, „Slobodnu Dalmaciju“ te osobito na tjednik „Danas“ zbog „neobjektivnog informiranja javnosti“ usput navodeći kako „Hrvati učestalo pale ljetinu, ubijaju stoku, krađu voće i povrće, te pale štale

³⁰ predsjednik Skupštine općine Knin

³¹ „Politika“, 10. srpnja 1989.

³² „Politika“, 10. srpnja 1989.

³³ „Politika“, 2. rujna 1989.

³⁴ „Politika“, 13. srpnja 1989.

³⁵ „Politika“, 15. srpnja 1989.

srpskom stanovništvu“.³⁶ S druge strane ekstremno isticanje srpskog nacionalizma označeno je kao djelo malih militantnih grupa s kojima se „nije moglo razgovarati, jer su od samog dolaska na dalmatinsko Kosovo imali pune ruke posla... i stalno bili u gužvi“ u vidu „pjevanja, mahanja zastavama“ čime se nastojalo što više opravdati (premda su i pojedini novinari u srpskim medijima, kao što je Ilija Rapaić u „Dugi“, osudili njihovo ponašanje). Pisalo se kako su hapšenja bila namjerna, tvrdeći da je sudac sudio na osnovu filmova i snimaka. Počinitelji prekršaja (ne svi) intervjuirani su u listu „Duga“ uz tvrdnju kako je sve namješteno i da TV Zagreb iznosi nepostojeći sadržaj. Jovo Kablar, predsjednik SO Knina, ipak je priznao da je bilo „stvari koje su bile ružne“. Spominjano je također od strane srpskih medija da je poslije mitinga na Kosovu došlo do velikog broja incidenata na kninskom području koji su rezultat „izrežirane“ zagrebačke televizije. Osude koje su se pojavile nakon proslave po cijeloj Hrvatskoj srpski su mediji ocijenili pretjeranima.³⁷ Ubrzo nakon ovog događaja, u listopadu iste je godine objavljen „Zbornik radova o Srbima u Hrvatskoj“ kojeg su objavili akademici Dejan Medaković, Nikša Stipčević i Vasilije Krestić istaknuvši kako je razlog objavljivanja taj što se nitko ozbiljnije nije bavio time, te da je nužno uključiti Srbe u Dalmaciji i Hrvatskoj u srpsku povijest.³⁸

U rujnu 1989.g. srpski pisac i političar Dobrica Ćosić dao je intervju talijanskom „Il Tempu“ u kojem je izjavio da je Istru, Zadar i otoke Tito okupirao i dao Hrvatskoj, te na taj način pokazao da te krajeve ne priznaje kao ni kao hrvatski teritorij ni kao jugoslavenski teritorij čime je nastojao pridobiti talijansku. Time se nastojalo Hrvatsku neutralizirati kako bi se ona bavila unutrašnjim problemima pri izradi novog Ustava koji je zamišljen „po mjeri“ Memoranduma. Dobrica Ćosić je izjavio kako se srpski narod brani „netrpeljivošću i mržnjom“ čime je i faktično priznao kako suradnja je suradnja i dogovor s bilo kojim narodom praktično nemoguća.³⁹ U Srbiji se počela sve više širiti teza o „srbofobiji“ za koju se tvrdilo da su odgovorne Slovenija (zbog amandmana na Ustav) te ponajviše Hrvatska. Pozorno su se pratili svi hrvatski mediji (i političari) koji su označeni kao manipulatori, a pogotovo „Danas“ i

³⁶ „Duga“, br. 402., 1989.

³⁷ „Duga“, br. 402., 1989.

³⁸ „Politika“, 3. listopada 1989.

³⁹ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 9.str.

„Vjesnik“, dok istovremeno beogradska „Politika“ objavljuje povećane članke o svojoj prošlosti napadajući čak i neke srpske novine kao što je „Borba“ nastojeći preuzeti vodeću ulogu u srbijanskim medijima, te biti jedan od glavnih Miloševićevih instrumenata u provođenju propagande i velikosrpske politike. Podrška Hrvatske slovenskom amandmanu na Ustav (rujan 1989.), u listopadu 1989.g. izazvala je veliko negodovanje u Srbiji, gdje se tvrdilo kako Slovenija ne poštuje federaciju. Samostalnost i odcijepljenje Slovenije je bilo na vidiku stoga se Srbija bojala da to isto ne učini Hrvatska pa se sve manje govorilo o „bratstvu i jedinstvu“ u srpskim medijima, a dosta često se koriste izrazi „strah od Srba“ i „srbofobija“. Zagrebački mediji optuženi su za širenje dezinformacija i panike za koju je srpska strana smatrala da je nepotrebna glede „mitinga istine“ u Ljubljani koji se trebao održati i onoga u Beogradu. Pod „nepotrebne stvari“ se mislilo o govoru o raspadu Jugoslavije, krvoproliću i građanskom ratu. Pisalo se u medijima kako se osudom Slobodana Miloševića baca ljaga na srpski narod i štite interesi Slovenije s kojom je Srbija u prosincu objavila prekidanje odnosa nakon neuspješnog pokušaja mitinga u Ljubljani. Za stanje u Zagrebu srpski mediji pisali su da je katastrofalno, a kao razlog je naveden širenje „nacionalne mržnje i šovinizam među pojedincima“. Novinari su optuženi čak za poticanje „bratoubilačkog rata“. Optužbe su uslijedile od čitateljice Zagrepčanke Andree Žugić, a „Politika“ je ovaj članak objavila točno po sredini novina kako bi čitatelji bili fokusirani na njega. Dotična „Zagrepčanka“ tvrdila je kako su se nedužne mase okretale protiv Srbije, a „Večernji list“ i „Vjesnik“ smatrani su kao nedekvatne novine zbog toga što „narod nezna ćirilicu pa ne može čitati „Politiku“ koja je puno točnija“. Na temelju ovog smatram kako se ovim člankom nastojalo vršiti pritisak na hrvatske medije, a pritom i na hrvatsko vodstvo, a dotična Zagrepčanka je trebala predstavljati „istinu“ toga što se ustvari događa ne samo u Zagrebu nego i u Hrvatskoj čime se ovaj članak može smatrati u potpunosti ispolitiziranim. Sve je to, dakako, bila reakcija na optužbe Hrvatske da je cilj mitinga u Ljubljani rušenje slovenske vlasti i širenje velikosrpske hegemonije. Nastojeći „dokazati“ nacionalističku mržnju u Hrvatskoj „Politika“ nije propustila objaviti kako je Židovska općina u Zagrebu otkazala suradnju s „Maticom hrvatskom“ zbog objavljivanja sporne knjige Franje Tuđmana „Bespuća povijesne zbilje“ u kojoj se navodi da su Židovi pomagali ustašama pri odabiranju žrtava u logoru Jasenovac, tako da nisu samo ustaše odgovorne za ubijanje između ostalog i Srba, napominjujući

kako se knjiga nalazi na „Vjesnikovoj“ listi deset najtraženijih knjiga u Zagrebu.⁴⁰ Srpske novine sve su više počinjale pisati o asimilaciji Srba, pa je tako Božidar Veljković iz „Politike“ objavio članak u kojem je nastojao dokazati provođenje asimilacije i akulturacije Srba u Hrvatskoj zbog toga što su Srbi u Hrvatskoj prema njegovim navodima nazivani hrvatski Srbi, te im se oduzimalo pravo na njihov jezik zbog uvođenja hrvatskoga kao službenog jezika u Hrvatskoj.⁴¹ Povod takvom članku bila je izjava Slavena Letice da Srbima u Hrvatskoj ne prijete asimilacija nego resimilacija koju je tumačio kao iznuđeni ili dobrovoljni povratak na izvornu i univerzalnu srpsku, etničku kulturu.⁴²

1. IZBORI I USVAJANJE USTAVA U HRVATSKOJ TE NASTANAK SAO KRAJINE (1990.)

Početak 1990.g. donio je raskol u SKJ (22. siječnja) na njegovom 14. izvanrednom kongresu kada nijedan slovenski amandman nije prihvaćen zbog toga što su Kongresom upravljali srpski delegati. Slovenski komunisti su reagirali tako što su napustili Kongres. Slobodan Milošević zatražio je da se Kongres nastavi, dok su hrvatski delegati iznijeli stav da je odlaskom slovenskih delegata Kongres krnj i nelegitiman, pa je predsjednik CK SKH Ivica Račan zatražio da se Kongres prekine. Predsjednik predsjedništva CK SKJ Milan Pančevski je dopustio nastavak Kongresa, a hrvatski delegati su nakon međusobnog sastanka odlučili da neće prisustovati nastavku Kongresa. Slobodanu Miloševiću takav rasplet je i odgovarao zbog toga što je mogao imati sve veći utjecaj u SKJ. Predsjedništvo CK SK Srbije je takvu situaciju odlučilo iskoristiti da optuže rukovodstva Hrvatske i Slovenije za koja su tvrdili da potiču odcjepljenje Kosova gdje su održavane demonstracije Albanaca. U idućem mjesecu (24./25. veljače) održan je Prvi opći sabor HDZ-a na kojem je Franjo Tuđman izabran za njegova predsjednika.⁴³ „Politika“, točnije novinar Midhat Muradbegović (koji je nedvojbeno pomno izabran za pisanje članka), je govor Franje Tuđmana protumačila kao

⁴⁰ „Politika“, 3. prosinca 1989.

⁴¹ „Politika“, 17. listopada 1989.

⁴² „Politika“, 18. listopada 1989.

⁴³ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 14.-16.

asocijaciju na 1941.g. zbog toga što je Tuđman izjavio da je „Nezavisna Država Hrvatska izraz povijesnih težnji hrvatskoga naroda“, a „muslimani su sastavni dio hrvatskog nacionalnog korpusa“.⁴⁴

Nakon ovog događaja propaganda se počinje intenzivnije orijentirati na Hrvatsku jer je početkom 1990.g. uglavnom bila orijentirana na Kosovo i Albance. Tada se u propagandu sve jače uključivala i Srpska pravoslavna crkva koja se još ranije priklonila Miloševićevoj politici, unatoč tome što je Milošević bio ateist, zato što je smatrala kako je on najpouzdanije sredstvo za realizaciju velikosrpskih planova. Ona ga je podupirala premda ga je planirala nakon realizacije planova napustiti zbog njegovog ateizma. Dio najvišeg svećenstva je surađivao s Miloševićevom tajnom policijom koja im je davala instrukcije za djelovanje. Tako je početkom 1990.g. vrh Srpske pravoslavne crkve izdao priopćenje u kojem se navodi njezin težak položaj u Hrvatskoj. Priopćenje su u Karlovcu potpisali su metropolit Jovan i episkopi Simeon, Nikolaj i Lukijan. U njemu se navodi kako je SPC u Hrvatskoj djeluje u otežanim uvjetima koji su proglašeni gotovo okupacijski. „Glas crkve“ je objavio razgovor s književnikom Dankom Popovićem koji je izjavio da se strašno boji Hrvata kako ih (Srbe) ne bi „naveli na zlo“ te da „ne naruše naše iskonsko, svetosavsko dobroljublje, bogoljublje i ne natjeraju na opasne poslove osvete.“ Nadalje je poručio kako će se ovaj put ponoviti Jasenovac, ali ne za Srbe nego za Hrvate jer „da Srbi više ne praštaju“. Hrvatsku je vlast nazvao nacističkom i genocidnom. On je smatrao da iza svega stoji urota Vatikana. Ovo je bio početak propagande SPC prema Hrvatskoj koja će uoči velikosrpske agresije preuzeti ulogu duhovnog pokretača agresije proglašavajući srpskom zemljom gdje god žive Srbi.⁴⁵

Dana 4. ožujka zakazan je miting na Petrovoj gori. Prema informaciji „Večernjeg lista“ oko 50 000 ljudi okupilo se na narodnom zboru kojeg su organizirale općine Vojnić i Vrginmost. Glavni govornik bio je general Dušan Pekić koji je istaknuo da je „deplasirano polemizirati s nacionalističkim i separatističkim strankama koje nude mržnju i rat, jer će zakon o stranačkom sistemu takve stranke zabraniti“⁴⁶, aludirajući na HDZ. Premda ondašnja

⁴⁴ „Politika“, 17. travnja 1990.

⁴⁵ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 66.-67.

⁴⁶ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 19.

milicija nije dopustila da govori Jovo Opačić skup je poprimio izrazito srpski nacionalistički oblik. Prodavale su se knjige na temu Kosova, značke, zastavice i poster i sa svetosavskim obilježjem i Slobodanom Miloševićem. Ispred govornice bile su istaknute slike Slobodana Milošević, a premda je organizator priredio i Titovu sliku ona nije bila iznesena. Nošeni su transparenti i izvikivane su parole: „Hoćemo promene“, „Petrova gora čuvaj nam Jugoslaviju, „Vratite nam ćirilicu“, „Šta je Čarnojević raselio raselio, to je Slobodan ujedinio“, „Hvala vam na bogu, od vašeg boga i krsta Glina ima ožiljak“, „Dolje Tuđman“, „Slobodane, srpski sine, kad ćeš doći do Udbine“, „Ovo je Srbija“, „Život damo, Kosovo ne damo“, „Ubit ćemo Tuđmana“, „Jača Srbija, jača Jugoslavija“.⁴⁷ Srbijanski mediji nastojali su degradirati HDZ i na način da su se upleli u problem Istre podržavajući zahtjeve Jedinog fronta za autonomiju Istre, čiji su prvaci bili Martin Čermelj i Dane Bulić, da postane autonomna pokrajina. Ono što je posebno privuklo Srbiju bila je izjava Fronta: „Ako se u našoj republici daje podrška stvaranju Republike-Kosovo-Albanaca, onda nema zapreke da se građani Istre samoorganiziraju kao autonomna pokrajina Istra.“⁴⁸ Ova situacija nastala je u trenutku konstituiranja Istarskog demokratskog sabora. Istrijani su tvrdili da ih se u hrvatskim medijima slabo spominje kao i u koalicijskim strankama u Hrvatskom saboru, a srbijanske medije dojmila se izjava književnika Slavka Kalčića: „Mi pokušavamo reći da smo Istrijani, te je u Hrvatskoj to izazvalo otpor. Ja sam, naravno, Hrvat. Samo što ne dam da me iko sili da budem Hrvat. Mi svima kažemo: Gospodo nacionalisti ne nudite nam svoje prijateljstvo da biste nas posvađali sa svojim bratom!“⁴⁹ Ove dvije izjave išle su u prilog srpskoj politici jer bi autonomijom Istre Hrvatska bila umanjena odnosno oslabljena što bi s jedne strane omogućilo lakše provođenje velikosrpske politike. Za dokaz o autonomiji Istre koristi se mješovitost nacionalnosti u Istri, za koju se navodi da u njoj žive Istrijani i Talijani s time da se Istrijane spominje u kontekstu zasebnog naroda. Hrvate se nastojalo indirektno (navodeći u tekstu izjave koje srpskim vlastima odgovaraju) prikazati kao narušitelje suživota Istrijana i Talijana na način prekštavanja imena npr. Mario u Marijan, a Marijan se

⁴⁷ Krmptić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 19.

⁴⁸ „Duga“, Mališić V., „Žive li u Istri Istrijani?“, 3.-16. ožujka 1990.

⁴⁹ „Duga“, Mališić V., „Žive li u Istri Istrijani?“, 3.-16. ožujka 1990.

navodi kao pogrdno ime za dječaka u Istri.⁵⁰ O ovome problemu pisalo se i dalje u srpskim medijima, uz više-manje jednaku priču uz zanimljivost da su se srpski mediji služili na gotovo isti način, prije nego što je počela jaka propaganda prema Hrvatskoj naravno, kako bi prikazali sve lošiji status Srba u Hrvatskoj.

Nedugo nakon mitinga (17.ožujka) došlo je do navodnog pokušaja atentana na Franju Tuđmana u Benkovcu.⁵¹ Do atentata je došlo nakon što je Franjo Tuđman pozvan na osnivačku skupštinu HDZ-a u Benkovcu. Oko 7000 članova HDZ-a i onih koji su ga podržavali okupili su se ispred hotela, ali i je i došlo nekoliko stotina Srba koji su nosili srpske zastave i slike Slobodana Miloševića, te su okupljenima uzvikivali: „Ustaše, ustaše“, „Dolje Tuđman i Artuković“, „Nećete klati kao 1941.“, „Srbija, Srbija“, „Ustali ste da nas koljete“, „Došli ste na našu zemlju i otimate je“, „Slobo, slobodo“. Za vrijeme pozdravnog govora predsjednika inicijativnog odbora HDZ-a Drage Krpine koji je rekao da HDZ nije neprijateljska organizacija izvikivane su parole „Benkovac je Srbija“ i „Doći će crni kadar“, a za vrijeme Tuđmanovog govora Boško Čubrilović pokušao je izvršiti atentat na njega, ali je na vrijeme spriječen.⁵² Srpski mediji iznijeli su svoju verziju događanja u Benkovcu obrušavajući se na novine „Slobodna Dalmacija“. Prema njima „Slobodna Dalmacija“ je okarakterizirala Benkovčane kao petokolonaški, instrumentaliziran, antidemokratski, antihrvatski te da ne poštuje elementarne vrijednosti hrvatskog naroda zbog ponašanja tijekom intoniranja hrvatske himne „Lijepa naše“⁵³, ali ne spominju nedolično ponašanje dijela Srba nego se stavljaju u poziciju žrtve. Novinar „Slobodne Dalmacije“ Vojko Mirković našao se na meti srpskih srpskih medija koji je napisao kako se u „Benkovcu nalazi mnogo pristalica velikosrpske ideologije od Draškovićevaca do Miloševićevaca“⁵⁴. Kao odgovor na ovu izjavu autor članka Jovo Rakić ističe da su to samo nagađanja s ciljem povećavanja stupnja antisrpskog isijavanja mržnje. Pokušaj atentata nastojao se umanjiti ukazivanjem da

⁵⁰ „Duga“, Mališić V., „Žive li u Istri Istrijani?“, 3.-16. ožujka 1990.

⁵¹ Domazet-Lošo, D., „Hrvatski Domovinski rat 1991.-1995.“, Sinj, 2010., 114.

⁵² Krmpotić M., Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 18.

⁵³ „Duga“, Rakić J., „Lažni atentat na lažnog vođu“, 31. ožujka-13. travnja 1990.

⁵⁴ „Duga“, Rakić J., „Lažni atentat na lažnog vođu“, 31. ožujka-13. travnja 1990.

je atentator Boško Čubrilović bio malo pod utjecajem alkohola i da nije odavao nikakve znakove da bi mogao izvršiti atentat. Rakić je ovaj događaj pokušavao umanjiti stavljajući u prvi plan eksplozivnu napravu koju su Hrvati postavili pred kuće dvaju Srbina Velimira Štrbca i Branka Tintora koji su izjavili da je pred njihove kuće postavljeno 25 kg eksploziva te da je malo dijete u kući pitalo: „Bako, hoće li nas zaklati?“. ⁵⁵ Utvrđeno je kasnije da je pištolj u Čubrilovićevoj ruci bio plašljivac. Ovaj događaj bio je vjetar u leđa HDZ-u koji je imao veliku podršku hrvatskog stanovništva na ovome području. Dan nakon atentata „Politika“ je objavila članak koji je posvećen osnivanju srpskog kulturnog društva „Savo Mrkalj“ u Topuskom pod velikim naslovom „Srbi u Hrvatskoj ne pristaju na neravnopravnost“ čime se čitaocima nastojalo privući na čitanje dotičnog članka, a samo društvo nazvano je po srpskom matematičaru, znanstveniku i jezičnom reformatoru Savi Mrkalju koji je istražio da je u razdoblju 1971.-1981.g. iz Hrvatske iselilo 130 000 Srba. O pokušaju atentata na Tuđmana nije ništa spomenuto. ⁵⁶ Ovime člankom htjeo sam pokazati kako se srpska propaganda nastavila 1990.g. i prije izbora, ali i to da je ime srpskog kulturnog društva pomno birano, na osnovu spomenutog istraživanja Save Mrkalja. Poslije pokušaja atentata na Franju Tuđmana, 2. travnja 150-200 pripadnika uglavnom srpske nacionalnosti nastojao je izazvati nered u selu Berak kod Vukovara gdje su za vrijeme osnivanja skupštine ogranka HDZ-a u tom selu bacali kamenje na prozore zgrade i nazivalo se prisutne ustašama, te im se zviždalo, a policija nije reagirala. ⁵⁷ Napadi na HDZ dolazili su i sa hrvatske strane. Centralni komitet SKH ocijenio je HDZ kao stranku opasnih namjera povezujući paralele s NDH ⁵⁸ kao i Općinski komitet SKH-SDP Splita koji je ukazivao na nepravilnosti za vrijeme izborne kampanje u vidu skidanja komunističkih plakata. ⁵⁹

Tijek izbora „Politika“ je budno pratila. Dok se u početku propaganda svodila uglavnom na članke o negativnim reakcijama stranih zemalja koje su upućivale na raspad Jugoslavije

⁵⁵ „Duga“, Rakić J., „Lažni atentat na lažnog vođu“, 31. ožujka-13. travnja 1990.

⁵⁶ „Politika“, 18. ožujka 1990.

⁵⁷ Krmpotić M., Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, 21.

⁵⁸ Krmpotić M., Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, 16.

⁵⁹ „Politika“, 19. travnja 1990.

ukoliko HDZ pobijedi na izborima nazivajući ju ekstremno nacionalističkom strankom koja je opasna po Jugoslaviju i mir, kako su se izbori primicali kraju i pobjeda HDZ-a bližila jačala je propaganda „straha od hrvatskog nacionalizma“.⁶⁰ Srpska vlast je za vrijeme izbora u Hrvatskoj svoju priliku vidjela u SKH-SDP koja je bila protuteža HDZ-u, te je dio Srba koji nisu glasovali za Srpsku demokratsku stranku (SDS), koja je bila najjača srpska stranka u Hrvatskoj, glasao za SKH-SDP. To je potvrdio i predsjednik Srpske demokratske stranke Jovan Rašković u razgovoru za „Politiku“.⁶¹ SDS je imala najveći utjecaj u sjevernoj Dalmaciji, Lici, a dijelom i u Baniji i Kordunu, a najveći uspjeh doživjela je u Kninu gdje je osvojila gotovo sva mjesta u Općinskoj skupštini. U već spomenutom razgovoru u kojem Jovan Rašković objašnjava program svoje stranke (SDS-a) i položaj Srba u Hrvatskoj izjavljuje na pitanje da li teži ostvarenju samo kulturne autonomije on odgovara: „...Autonomiju shvaćamo vrlo dinamički. Ukoliko bude srbofobičnih i kroatocentričnih pritisaka potražiti ćemo zaštitu i u prostoru autonomije.“⁶² Time je aludirao na pobjedu koju je računao SDS u Obrovcu, Benkovcu, Gračacu, Lapcu, Titovoj Korenici, Glini, Dvoru na Uni, Petrinji⁶³ i iz čega se mogu jasno iščitati plan za autonomiju pogotovo zbog toga što je Rašković najavio širenje svoje stranke na Slavoniju i osnivanje njenih podružnica po Srbiji. Nužno je i spomenuti Dobricu Čosića koji je bio jedan od inicijatora osnivanja SDS-a te je pozvao Srbe na izbor ili će se sukobiti s hrvatskim vlastima ili će pristati na podčinjenost, diskriminaciju i tihe progone.⁶⁴ Raškovićevim izjavama pridonio je i novinar „Politike“ koji je razgovarao s Raškovićem te postavljao većinom pitanja o ugroženosti Srba u Hrvatskoj od strane HDZ-a.⁶⁵ Tako je Jovan Rašković postajao glavna osoba oko koje su se počeli okupljati velikosrpske pristalice premda je on u izjavama tvrdio kako je za pomirenje s Hrvatima, a glavni neprijatelj mu je bio HDZ na čelu s Tuđmanom kojeg je optuživao za

⁶⁰ „Politika“, 20.travnja -9.svibnja 1990.

⁶¹ „Politika“, 6.svibnja 1990.

⁶² „Politika“, 6.svibnja 1990.

⁶³ dobio je većinu u tri općine: Knin, Gračac i Donji Lapac

⁶⁴ Viro D., Slobodan Milošević- anatomija zločina, Zagreb, 2007., 123.

⁶⁵ „Politika“, 6. svibnja 1990.

antisrpsku propagandu, kao i ostali članovi SDS-a, što se može iščitati iz razgovora za „Dugu“ koji je uslijedio nakon predizbornog skupa SDS-a u Kninu koji je okarakteriziran kao „najsrpskiji grad u Hrvatskoj“. Primjerice, kako se govorilo u nekim ličkim i banijskim općinama da će svi glasovi završiti na Tuđmanovom Saboru nakon čega će oni koji su glasali protiv HDZ-a (pritom se misli na Srbe) biti proganjani, šikanirani i otpušteni s posla. Takvim izjavama članovi SDS-a su nastojali stvoriti upravo psihozu straha među Srbima koju je Rašković nastojao pripisati Tuđmanu.⁶⁶ Od kolikog značaja je SDS bio za tamošnje (veliko)srpske planove može se vidjeti u izjavi Petra Štikovca, povjesničara umjetnosti i filozofa iz Ličke Kaldrme, koji je izjavio da SKH-SDP želi rascijepiti biračko tijelo SDS-a.⁶⁷ Nadalje SKH-SDP se osuđuje da nagovara i podmićuje Srbe da glasaju za komuniste dajući im bolju struju, vodu i telefon, te reporter „Duge“ prenosi izjavu jednog roditelja (člana SDS-a) koji je ispričao da su nastavnici u osnovnoj školi u Žegaru rekli da će imati bolje ocjene ako glasaju za Titove komuniste.⁶⁸ Nakon dolaska na vlast HDZ-a dogodio se sastanak Tuđmana i Raškovića koji je uslijedio, ali nije popravio odnose. Dapače, Rašković je izjavio kako ne prihvaća „onu slobodu koju nam nude stranke, već onu za koju će se srpski narod u Hrvatskoj sam izboriti“⁶⁹, čime je jasno dao do znanja da uz zalaganje za kulturnu autonomiju SDS prelazi i na zalaganje za političku autonomiju, premda se mora napomenuti i to da je Rašković bio u početku sklon pregovorima s hrvatskim vlastima. Ono što je njemu smetalo bilo je to da će Srbi u Hrvatskoj imati status manjine što nikako nisu htjeli prihvatiti. Nakon dolaska HDZ-a na vlast SDS je postajao sve radikalniji što je pokazao slučaj Srbina Miroslava Mlinara 19. svibnja 1990. Tada su srpski mediji objavili kako je u Benkovcu, u ulici Milenka Bjelanovića nožem izboden Mlinar. Dužnosnici SDS-a optužili su hrvatske vlasti da one stoje iza pokušaja ubojstva Mlinara. Srbi su na ovaj događaj gledali kao dokaz da je „Tuđman opet stavio Hrvatima nož u ruke“⁷⁰. Nakon ovog događaja Jovan Rašković

⁶⁶ „Duga“, Matić B., „Srbi u Hrvatskoj“, 28. travnja-11. svibnja 1990.

⁶⁷ „Duga“, Matić B., „Srbi u Hrvatskoj“, 28. travnja-11. svibnja 1990.

⁶⁸ „Duga“, Matić B., „Srbi u Hrvatskoj“, 28. travnja-11. svibnja 1990.

⁶⁹ „Politika“, 13. svibnja 1990.

⁷⁰ Viro, D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 124.

dao je intervju za beogradske medije u kojem je izjavio: „Najprije su se sastali nož i grlo. Simbolika noža i vraća nas u vrijeme prije pedeset godina. Malo poslije događa se i paljevina, a i to je asocijacija za vrijeme genocida.“⁷¹ Nakon nekoliko godina akteri ovog događaja priznali su da je Miroslav Mlinar bio student i član SDS-a, te je dobrovoljno pristao biti kirurški obrađen u mjesnoj bolnici u Benkovcu, te su mu pod anestezijom nanesene kontrolirane posjekotine koje su trebale biti dokaz o „genocidnosti hrvatske države“.⁷²

* * *

U jeku dolaska HDZ-a na vlast i sve jačeg zaoštavanja hrvatsko-srpskih odnosa dogodio se incident na nogometnoj utakmici Dinamo-Crvena Zvezda (13. svibnja) koji je poprimio nacionalno i političko obilježje. Prije početka utakmice, koja se igrala u Zagrebu, navijači Crvene Zvezde izazivali su nereda po Zagrebu. Neredi su doživjeli vrhunac na stadionu.⁷³ Na upit jednog novinara (neposredno prije utakmice), da li su došli samo gledati utakmicu i ništa više, jedan navijač Crvene Zvezde izjavljuje da nisu samo došli gledati na utakmicu nego i napraviti „malo nacionalističkih ispada“ ističući kako Hrvatska neće biti nikada samostalna dodavši na kraju da će biti „krvavo“ čime je obznanio namjeru s kojom su došli u Zagreb.⁷⁴ U nastavku, navijači Crvene Zvezde pjevali su četničke pjesme i izvikivali „Zagreb je Srbija“ i „Ubit ćemo Tuđmana“ te nedugo zatim počeli su razbijati na stadionu sve što im je bilo u blizini nastojeći na taj način isprovocirati navijače Dinama pokušavajući se probiti do njih. Navijači Dinama probili su se na teren, ali tek onda je došlo do intervencije policije koja se žestoko obračunavala s navijačima Dinama.⁷⁵ Zanimljivo je i to da je glavni tajnik kluba Crvene Zvezde poručio kako je bilo nužno isprazniti tribinu sa navijačima Zvezde ili ih na samom početku

⁷¹ Viro, D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 124.

⁷² Viro, D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 124.-125.

⁷³ <http://politika.hr/na-danasnji-dan/9076-1990-izgredi-na-utakmici-dinamo-crvena-zvezda-video>, 31. siječnja 2013.

⁷⁴ „Dokumentarni film o BBB“, <http://www.youtube.com/watch?v=pcFixMvAg30>, 31. siječnja 2013.

⁷⁵ <http://politika.hr/na-danasnji-dan/9076-1990-izgredi-na-utakmici-dinamo-crvena-zvezda-video>, 31. siječnja 2013.

vratiti nazad u Srbiju.⁷⁶ Na terenu nije bilo igrača Crvene Zvezde nego je nekoliko Dinamovih igrača ostalo za vrijeme sukoba, a igrač Dinama Zvonimir Boban nasrnuo je na jednog policajca kako bi ga spriječio u pokušaju da se obračuna s navijačima Dinama čime je postao obilježje ne samo ovog događaja i borbe protiv represije nego i jedan od simbola početka stvaranja demokratske i samostalne Hrvatske.⁷⁷ Srpski mediji, premda priznavajući izgrede Zvezdinih navijača, obrušili su se na navijače Dinama optužujući ih za nacionalističke ispade i unaprijed planirano izazivanje nereda. Smatrali su da bi Dinamovi navijači izazvali nered i da nije bilo Zvezdinih navijača, te da je HDZ na čelu s Tuđmanom iskoristio utakmicu tj. navijače Dinama u političke svrhe nazivajući navijače na stadionu „hadezeovski svet“. Dokaz na koji su se pozivali da iza nereda stoji HDZ je napad Zvonimira Bobana na policajca koji je bio po političkom opredjeljenju na strani HDZ-a. O navijačima Crvene Zvezde pisalo se kako su napadani, provocirani i zastrašivani već po dolasku u Zagreb kao i neposredno prije samog susreta. O neredima (trganju reklama i stolaca) koje su radili Zvezdini navijači pisalo se kako su to uglavnom radili kako bi se zaštitili od kamenja⁷⁸, a na snimci se može vidjeti da se to radilo s namjerom provokacije i izazivanja Dinamovih navijača. Zaključak ovog događaja je kako su navijači Zvezde došli s ciljem izazivanja nereda kako bi isprovocirali navijače Dinama koji je imao već spomenutu političku pozadinu. Cilj je bio da neredi posluže kao dokaz netrpeljivosti HDZ-a, a samim time i Hrvata prema Srbima premda je nužno napomenuti da je HDZ žestoko podržavao navijače Dinama nagovarajući ih da se na transparentima Dinama nalazi ime HDZ-a.

* * *

Nastavljajući gorljivu propagandu protiv Tuđmana i HDZ-a „Duga“ objavljuje članak o HDZ-u koji prema njima ima cilj na čelu s Tuđmanom iseliti Srbe iz Hrvatske, te stvoriti novu Nezavisnu Državu Hrvatsku. Na prvom saboru HDZ-a u „Lisinskom“ prisustvovali su i ljudi iz hrvatske emigracije kao npr. Mate Meštrović koji je bio dugogodišnji predsjednik Izvršnog

⁷⁶“Dinamo-Crvena Zvezda-neredi (cijeli video)”, <http://www.youtube.com/watch?v=4YSI3yCI0WI>, 31. siječnja 2013.

⁷⁷ <http://politika.hr/na-danasnji-dan/9076-1990-izgrede-na-utakmici-dinamo-crvena-zvezda-video>, 31. siječnja 2013.

⁷⁸ „Politika“, 15. svibnja 1990.

odbora Hrvatskog narodnog vijeća oko kojeg se okupljala hrvatska emigracija. Ono je osuđeno kao organizacija koja je najaktivnija u rušenju Jugoslavije, a glavno djelovanje ovog političkog tijela navodi se terorizam. Za Matu Meštrovića napisano je da je vođa ustaške emigracije (općenito u srpskim medijima hrvatska emigracija nerijetko je nazivana i ustaška), a pošto je on sudjelovao na saboru HDZ-a taj segment je iskorišten kako bi pokazao da HDZ želi stvoriti novu NDH. Kako bi se to dokazalo prenose se Meštrovićeve izjave, ali i drugih govornika na prvom saboru HDZ-a da će se Jugoslavija raspasti, a Hrvatska mora biti jedinstvena te upozorenja o velikosrpskom programu.⁷⁹ U takvom ozračju u organizaciji SDS-a 27. lipnja osnovana je Zajednica srpskih općina Krajine, koja je obuhvaćala općine Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Donji Lapac i Korenicu. Već idući dan, dakle 28. lipnja, Slobodan Milošević iznio je ideju Borisavu Joviću da se izvrši odsijecanje Hrvatske, tako što bi ličko-banijaska i kordunska općina, koje su stvorile zajednicu, ostale na srpskoj strani, a da se pri tome isključe iz glasanja članovi Predsjedništva SFRJ iz Hrvatske i Slovenije. Kao razlog Milošević naveo je da oni ne predstavljaju onaj dio Jugoslavije o kome se glasa. Rezultat ovoga razgovora osjetio se već idući dan kada su općine sa srpskom većinom odbile poslušnost hrvatskim vlastima. Tuđman je to uočio pa je inicirao uspostavu dijaloga sa Srbima na način da je ponudio Jovanu Raškoviću mjesto potpredsjednika Vlade ili Republike, a Jovanu Opačiću mjesto potpredsjednika Sabora. Oni su tu ponudu odbili te uz podršku iz Beograda osnovali svoju Skupštinu i na ustavotvornoj sjednici 6. lipnja donijeli odluku o opozivu svojih zastupnika u Hrvatskom saboru. Za to vrijeme u Beogradu na osnivačkom skupu Udruženja Srba iz Hrvatske u prvim redovima sjedili su visoki Miloševićevi dužnosnici i nacionalistička srpska inteligencija predvođena Dobricom Ćosićem. U Srbiji je ovaj skup predstavljen kao presudni trenutak stvaranja „buduće srpske države“. Ovime skupom srpski komunisti i nacionalistička srpska inteligencija usuglasili su se u namjeri destabilizacije Hrvatske kao i u stvaranju srpske države u njoj.⁸⁰ Hrvatski sabor je 25. srpnja usvojio niz amandmana koji su Republiku Hrvatsku definirali kao nacionalnu državu hrvatskog naroda, a ostale etničke zajednice, među kojima su i Srbi, dobile su status manjine. Ukinuta je uporaba ćiriličnog pisma, a došlo je i do „pohrvaćenja“ javnih i državnih službi u Hrvatskoj. To

⁷⁹ „Duga“, Vecovska E., „Tuđmanova Trnoružica“, 28. travnja-11. svibnja 1990.

⁸⁰ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 125.

je dovelo do sve većeg nasilja srpskih ekstremista. Novi simboli hrvatske države kao i grb, kojeg su Srbi s omalovažavanjem zvali „šahovnica“, protumačeni su od strane radikalnih Srba kao vraćanje na ustaško znakovlje NDH. Ukidanjem konstitutivnog statusa Srba u Hrvatskoj došlo je do jačanja radikalne frakcije SDS-a premda je to za SDS i Jovana Raškovića bio težak udarac. Odgovor SDS-a bio je zahtjev za teritorijalnu autonomiju, a poslije i odcijepljenje od Hrvatske.⁸¹ Vrhunac je dosegnut kada je 1. srpnja u Kosovu kod Knina za vrijeme proslave Vidovdana službeno objavljeno osnivanje srpske autonomne krajine u Hrvatskoj. Za prvog predsjednika ove pokrajine predstavljen je Milan Babić koji je tada bio predsjednik Skupštine općine Knin. U ovu tzv. „srpsku krajinu“ ulazile bi tri sjevernodalmatinske općine (Benkovac, Knin i Obrovac) i tri ličke općine (Gračac, Donji Lapac i Titova Korenica), a glavni grad bio bi Knin.⁸² U selu Srb 25. srpnja pred više od dvadeste tisuća Srba usvojena je „Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda“. Formirano je i Srpsko nacionalno vijeće u koje su ulazili i predstavnici općina iz istočne Slavonije i Baranje⁸³ pokazujući time da se stvaranje autonomne pokrajine ne ograničava samo na područje Knina i okolnih općina gdje žive većinom Srbi. Sama deklaracija predstavljala političku strategiju pobunjenih Srba imajući u vidu dvije opcije. Jedna je bila u slučaju jugoslavenske federacije u kojoj bi Srbi tražili kulturnu autonomiju, a druga je da se zadobije političko-teritorijalna autonomija.⁸⁴ Zanimljivo je da je „Deklaracija“ proglašena na isti dan kada su u Hrvatskom saboru proglašeni amandmani na republički Ustav čime je promovirana suverenost Republike Hrvatske. Time je Hrvatska ujedno i izgubila socijalistička obilježja jer se amandmanom LXIV u nazivu Ustava briše riječ „socijalistička“ koja se nalazila ispred riječi Republika. Time je Hrvatska dobila i novu zastavu s hrvatskim povijesnim grbom.⁸⁵ Ove je događaje popratila snažna medijska propaganda. „Duga“ je objavila svoje specijalno srpanjsko izdanje koje je napisano na ćirilici, a inače je pisano latinicom. Ovaj specijalni broj, koji je ujedno i bogat izvor glede propagande, posvećen je Srbima u Hrvatskoj. Glavna meta je

⁸¹ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 125.-126.

⁸² Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, 27.

⁸³ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 125.-126.

⁸⁴ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 126.

⁸⁵ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, 26.

HDZ te njegovo vodstvo koje su nazvali „hadezeovski jastrebovi“.⁸⁶ HDZ je prikazan kao autoritarna kroatocentrična stranka koja ne podnosi neistomišljenike, a samim time i Srbe.⁸⁷ Olivera Mitrović je u svom članku nastojala izjednačiti Srbe u Hrvatskoj s Hrvatima tvrdeći kako je Hrvatska „mala Jugoslavija“ te kako Hrvati mogu opstati jedino uz Srbe. Navela je i da pokušaji stvaranja autonomije Srba u Hrvatsku vuku korijene još od nastanka socijalističke Jugoslavije kada je Moša Pijade iznio prijedlog Titu o autonomiji, ali Tito se nije htjeo miješati. Zatim navodi kako je svaki daljnji pokušaj osujetio Bakarić na način da je svakoga s takvom idejom dao uhititi i likvidirati. Nova prilika za autonomiju u Hrvatskoj ukazala se tako u liku Jovana Raškovića i SDS-a. SDS je zamislio da novi Ustav Hrvatske bude napravljen prema njihovim planovima. U suprotnom Srbi u Hrvatskoj će napraviti svoj Ustav. To se može iščitati iz izjave dr. Dušana Zelenbabe (saborskog zastupnika SDS-a): „Nema države Hrvatske koja se može stvarati momo srpskog naroda. Srpski narod je spreman da takvu državu ruši. Krenemo li u rušenje onda će se vidjeti koliko je Srba u Hrvatskoj!“⁸⁸. U dotičnom članku velik prostor posvećen je Milanu Babiću, ratnom zločincu i premijeru buduće Republike Srpske Krajine⁸⁹, koji je tada bio predsjednik Skupštine općine Knin. Prenešena je njegova izjava o području koje bi trebala obuhvatiti dotičnu autonomiju. Prema njemu autonomija bi obuhvaćala „linija Vrlika-Drniš-Skradin-Vrana kod Benokovca-Islam Grčki-Karin-linijom Velebita do Gospića, zatim preko Vrhovina, Plaškog, Perjavice, Karlovca, u blizini preko Kupe do ušća u Savu i Savom...taj teritorij bi obuhvaćao područje između Novske i Nove Gradiške, područje Pakraca, Daruvara, Grubišnog Polja, Podravske Slatine do Voćina, zatim Papuka i Pšunja pored Slavonske Orahovice te jednim uskim pojasom sela do Budimaca, između Đakova i Našica do Osijeka, zatim Osječko polje, veliki dio općine Vukovar i skoro čitavu Baranju“⁹⁰. Takva autonomija prema Babiću bi trebala nastati udruživanjem općina u kojima je srpsko stanovništvo većinsko, a koje bi trebale stvoriti kulturnu autonomiju. Takav scenarij bio je predviđen u slučaju da

⁸⁶ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Mitrović O., „Samo dokazi postojanja“, srpanj 1990.

⁸⁷ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Mitrović O., „Samo dokazi postojanja“, srpanj 1990.

⁸⁸ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Mitrović O., „Samo dokazi postojanja“, srpanj 1990.

⁸⁹ http://www.icty.org/x/cases/babic/cis/en/cis_babic_en.pdf, 21. veljače 2013.

⁹⁰ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Mitrović O., „Samo dokazi postojanja“, srpanj 1990.

Jugoslavija bude federativna. U slučaju da bude konfederativna Jugoslavija, težilo bi se političko-teritorijalnoj autonomiji.⁹¹ Znajući da Hrvatska ide ka osamostaljenju predvođena HDZ-om i Tuđmanom te donošenjem amandmana na Ustav srpska vlast je počela raditi teren za pobunu Srba u vidu ne samo propagande protiv HDZ-ove politike nego i protiv komunističke vlasti u Hrvatskoj koju ću kasnije spomenuti. Nadalje u „Duginom“ specijalnom broju u Dragana Barjaktarevića koji govori o hrvatskoj politici prema Srbima navodi se kako više od jednog stoljeća Hrvatskom „hara avet antisrpstva“ koja je za vrijeme ustaškog režima počinila jedan od najvećih genocida u ljudskoj povijesti kao i da ne postoji narod na svijetu koji je više stradao od Srba u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Ističe se da se nitko za Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju nije borio više od Srba te da su oni za to još kažnjavani. Govoreći o srbofobiji poziva se na izjave Ante Starčevića da ime Srbin vuče korijene iz latinskog „servus“ tj. sluge pa bi oni prema tome trebali biti narod drugog reda kao i ostali Slaveni zbog njegove izjave da dolaze od riječi „sclavus“ tj. rob. Hrvati prema Starčeviću to nisu. HDZ i ostale kako ih se nazivalo „kroatocentrične“ krugove označava se kao nastavak provođenja Starčevićeve politike, te da su parole: „Hrvatska lisnica u hrvatski džep“, „Hrvatska Hrvatima“, „Bog i Hrvati“, „U Hrvatskoj se ne priznaje nikakva srpska nacionalnost niti srpsko ime“, „Slobodna, ujedinjena, cjelokupna Hrvatska“, „Hrvatska strojnica o hrvatsko rame“ plod Ante Starčevića, a Tuđman sve to nastavlja. Pa su ironično nazvani Franjo Starčević i Ante Tuđman koji Hrvatsku „udaljuju od Europe“ zbog toga što Europa ne želi naciocentrizam. Dakako, Barjaktarević nije zaobišao ni Josipa Franka koji se odvojio od Starčevića te otišao još desnije time što je napravio „detaljan plan za istrebljenje Srba u Hrvatskoj“ kojeg je proveo Ante Pavelić, te upozorili kako hrvatske vlasti namjeravaju istrijebiti Srbe u Hrvatskoj time što se njih ignorira i izbacuje iz Ustava Hrvatske. Optužuje se i komuniste (Josipa Broza Tita, Vladimira Bakarića, Jospia Vrhovca) da su samo nastavili politiku čišćenja Srba u Hrvatskoj samo drugim sredstvima kao što je iseljavanje Srba u Srijem, Bačku i Banat nakon Drugog svjetskog rata. Prema Barjaktareviću Srbe se iseljavalo kako bi se što prije zaboravila stradanja Srba u NDH, a oni koji su ostali bili su nasiromašniji narod u Hrvatskoj. Za Hrvatsku piše i da je antipovijesna država zbog njezinog novog „nacional-diktatorskog režima“ koja je čak spremna i za rat. Izjavu Šime Đodana da su Srbi u Hrvatskoj prijevarom pravoslavizirani Hrvati, nastojao je Barjaktarević poništiti pitajući

⁹¹ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Mitrović O., „Samo dokazi postojanja“, srpanj 1990.

se zašto je Pavelić onda vršio genocid nad njima. Zatim uvođenje hrvatskog književnog jezika navodi kao još jedan dokaz zatiranja Srba nastojeći ga minorizirati i prikazati kao sredstvo kojim će se izbaciti srpski jezik i ćirilica iz upotrebe, a time i izbrisati srpski narod u Hrvatskoj.⁹² Ovim člankom nastojalo se prikazati zatiranje i istrebljenje Srba u Hrvatskoj kroz povijest kako bi se prikazao kontinuitet stradanja Srba u Hrvatskoj. HDZ bi prema Barjaktareviću samo nastavljao ono što su raniji hrvatski političari i vođe radili, a to je progon i genocid nad Srbima. Srpski akademik Mihajlo Marković objasnio je u svojem članku o položaju srpskog naroda u Hrvatskoj kako se stradanje srpskog naroda jedino može mjeriti sa stradanjem Židova i Poljaka u Drugom svjetskom ratu. Razlika između njih i Srba je što se „stradanje Srba u Hrvatskoj i dalje nastavilo...uskraćivanjem političkih i kulturnih prava“⁹³. Kao primjer lošeg odnosa prema Srbima u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata navodi pismo Gojke Nikoliša 1967.g. Jospiu Brozu Titu koji opisuje situaciju u selu Sjeničak u Kordunu gdje navodi katastrofane uvjete, nerazvijenost i siromaštvo ondašnjeg (srpskog) stanovništva. Na to pismo nije dobio odgovor, a akademik Marković tvrdi da se situacija nije promijenila i da Srbi imaju najmanji narodni dohodak od svih naroda u Hrvatskoj čime je nastojao dokazati potlačenost Srba u Hrvatskoj u Jugoslaviji te nebrigu hrvatskih vlasti o njima. Zatim je išao i dalje uspoređujući situaciju Albanaca na Kosovu i Srba u Hrvatskoj prikazujući kako Albanci imaju svoju određenu autonomiju na Kosovu u vidu jezika, medija, obrazovanja, pisma, kulturne matice dok Srbi u Hrvatskoj nemaju ništa, ništa ne traže, a nameće im se hrvatski jezik kao službeni i oduzima pravo na ćirilicu. Marković je tvrdio da se time vrši postepena asimilacija Srba te da Srbi u Hrvatskoj trebaju imati jednaka prava kao Albanci na Kosovu. Spominje i kako će Albanci novim Ustavom Srbije izgubiti državne funkcije te će im se prava svesti na ona kojih su Srbi u Hrvatskoj lišeni. Na kraju dodaje da ukoliko Hrvatska bude zahtjevala otcijepljenje od Jugoslavije, Srbi u Hrvatskoj imaju pravo zahtijevati autonomiju u općinama gdje čine većinu.⁹⁴ Druga eminentna osoba osim akademika s kojom je obavljen razgovor bio je Jovan Rašković. Razgovoru je posvećeno 12 stranica specijalnog broja „Duge“. Raškovićev razgovor popraćen je

⁹² „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Barjaktarević D., „Svoji na svome“, srpanj 1990.

⁹³ „Duga-Srbi u Hrvatskoj“, Marković M., „Pedeset godina samoće“, srpanj 1990.

⁹⁴ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Marković M., „Pedeset godina samoće“, srpanj 1990.

sa uvećavanjem pojedinih njegovih rečenica kao što su: „Ja sam sluga srpskog naroda“, „Jasenovac-najveći srpski grad u Hrvatskoj“ te „Srpski duh je izletio iz boce“. Ovoga puta Rašković je govorio o statusu Srba u Hrvatskoj kao i akademik Marković. Čak su im i izjave slične. Optuživao je HDZ i Tuđmana da nastavljaju provoditi kroatocentričnu politiku koja se vodi još od frankovaca i starčevićevaca, a nastavila se preko Pavelića te komunizma u kojem je također vidio kroatocentričnost u vidu Vladimira Bakarića. Njega je optuživao za nebrigu, omalovažavanje i iseljavanje Srba u socijalizmu kao i Tita. Na kraju se to prema Raškoviću provodi i putem Tuđmana i HDZ-a izjavljujući kako Srbi više to nikada neće trpjeti ne isključujući i etnički sukob, premda se od njega distancirao. Ipak, kroz razgovor se može razaznati plan SDS-a za autonomijom, samim time što se Rašković zalagao za federativnu Jugoslaviju kroz koju je mogao povezati sve Srbe u jednu stranku iz svih država federacije.⁹⁵

Ranije sam spominjao kako je Srpska pravoslavna crkva bila u suradnji sa srpskim vlastima, a s ciljem ostvarenja velikosrpskih planova kao i to da su je srpske vlasti potpomagale. Jedan od takvih primjera su članci koji su objavljeni u ranije spomenutom specijalnom broju „Duge“. Razlog zbog čega ih nisam naveo kada sam govorio o počecima propagande SPC-a protiv Hrvatske je taj što su u počecima činili to uglavnom pojedinci dok su u ljeto kada je propaganda uzela zamaha te se SPC još aktivnije uključivala u njeno širenje koje je bilo usmjereno prema Hrvatskoj i katolicizmu. Tako se navodi kako su Srbi u Hrvatskoj još od 19.st. bili prekrštavani na rimokatoličku vjeru smatrajući to denacionalizacijom koja „označava reakcionarnu mjeru u društvenom razvitku“⁹⁶. Takvo „prekrštavanje“ je postavljeno kao nacionalno pitanje. Prema Simiću je time nastajao proces uništenja srpske nacionalne i kulturne tradicije. Simić je kroz svoj članak nastojao kroz povijest opisati pravoslavlje kao žrtvu od strane „ratobornog“ i „osvajčkog“ katoličanstva. Prekrštavanja smatra da su počela u 19.st. u vrijeme „šovinističkih“ nacionalnih preporoda na bazi katolicizma zbog kako ju naziva „tradicionalne rimokatoličke politike“. Dalje objašnjava kako je tako uslijedila asimilacija Srba njihovim pokatoličavanjem i pohrvaćivanjem, a razlog tomu bio je „strah od „Načertanija“ Ilije Grašanina

⁹⁵ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, srpanj 1990.

⁹⁶ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

i velikosrpske politike Srpske pravoslavne crkve⁹⁷. No Simić u svome prikazu „prekrštavanja“ Srba u Hrvatskoj nigdje ne sagledava cjelokupnu situaciju i ne objašnjava program „Načertanija“. On umjesto toga navodi kako su „pored Banske Hrvatske, koja je naseljena konfesionalno i nacionalno izmiješanim stanovništvom i druge zemlje s pravoslavno-muslimanskim i katoličko-protestantskim žiteljstvom proglašavane nacionalnim hrvatskim teritorijima“⁹⁸. To su „Crna Gora koja je svojatana kao Crvena Hrvatska, Bosna i Hercegovina kao Turska Hrvatska, Dalmacija kao Bijela Hrvatska, Koruška i Gornja Štajerska kao Karpatska Hrvatska te u pogledu žiteljstva Slovenci su proglašeni Alpski Hrvati, a Srbi pravoslavni Hrvati“.⁹⁹ Zatim prelazi na razdoblje NDH. Objasnjava kako je rimokatolička crkva surađivala s NDH koja je počinila „više zločina protiv čovječnosti nego bilo tko na području Europe“. Rimokatoličku crkvu je nazvao klero-fašističkom s ciljem izjednačavanje Vatikana s NDH. Smatrao je da je Vatikan u razdoblju između dva rata stvarao zavjeru protiv Jugoslavije u vidu rješavanja „hrvatskog pitanja“. Objasnjava da je spomenutu rješavanje „hrvatskog pitanja“, time i provođenje „zavjere“, počeo još prije nastanka NDH Vladko Maček zahtjevom za pripajanje Bosne i Hercegovine, Boke Kotorske i dijela Vojvodine tzv. Banovini Hrvatskoj. Podršku je imao kako navodi Simić od „ustaša i klera“ gdje nije izostavio naglasiti kako su se iz emigracije u Hrvatsku vratili Mile Budak i Mladen Lorković (jedni od vođa ustaškog pokreta). Time je nastojao prikazati kako je NDH nastala iz Banovine Hrvatske, a iza svega stajao Vatikan.¹⁰⁰ Kao dokaz umiješanosti Vatikana u raspad Kraljevine Jugoslavije iznosi konkordat između Kraljevine Jugoslavije i Vatikana (potpisan 25. lipnja 1935.g.) kojeg je od strane Vatikana potpisao kardinal Pacelli, a „ustaše su podržale njegov izbor za papu Pia XII“. Naglasak stavlja na prvom članku koji govori o tome da je se „katoličkoj crkvi priznaje puno pravo, u svakom od njenih obreda, da slobodno i javno vrši svoju misiju u Kraljevini Jugoslaviji“¹⁰¹. Tako je ispalo da je NDH

⁹⁷ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

⁹⁸ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

⁹⁹ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

¹⁰⁰ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

¹⁰¹ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

provodila „katoličku misiju“ u vidu prekrštavanja pravoslavnih Srba. Kao dokaz navodi dva vatikanska dokumenta. Jedno je od kardinala Tiserana (17. lipnja 1941.) nadbiskupu Alojziju Stepinu u kojem se Srbe u NDH proglašava „otpadnicima od katoličke crkve“. Drugi dokument je odgovor državnog sekretarijata Sv. Stolice (25. siječnja 1942.g.) na protestnu notu Jugoslavenskog kraljevskog poslanstva Sv. Stolici glede „prekrštavanja Srba“ gdje navodi da su „svi Srbi koji žive izvan okupirane Srbije hrvatski disidenti“.¹⁰² Simić je ovim prikazom „vatikanske urote“ u pogledu prekrštavanja Srba te NDH nastojao pokazati kako su HDZ i katolička crkva pripremili sličan scenarij kao i pola stoljeća ranije. Dakako, nije Simić jedini koji katoličku crkvu stavlja u službu zločinca i prikazuje pravoslavlje kao žrtvu. Dinko Davidov, povjesničar umjetnosti, tvrdio je da se godinama bavio proučavanjem stradavanja Srba u Hrvatskoj. Opisivao je stradavanja pravoslavnih crkava i Srba u Hrvatskoj za vrijeme i poslije Drugog svjetskog rata. Prema njegovim istraživanjima „komunistička država je prema rimokatoličkoj crkvi vodila materinsku politiku, a najzloćudniju maćehinsku prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi, naročito u Hrvatskoj gdje su proganjani bogoslovi, svećenici monasi episkopi“¹⁰³. Ovakvom i sličnim izjavama Davidov je nastojao prikazati kako je SPC uz Srbe u Hrvatskoj najveća žrtva najprije NDH, a zatim i komunizma tvrdeći da je Tito namjerno prešućivao zločine NDH nad Srbima u Hrvatskoj.¹⁰⁴

Kako su se (veliko)srpski planovi odnosili i na područje Slavonije tako se propaganda odnosila i na nju, pa je SPC stavljena u položaj žrtve od strane NDH i kasnije komunističke vlasti. Tako je episkop slavonski Lukijan u razgovoru za „Dugu“ govorio o teškom položaju SPC u Hrvatskoj i asimilaciji. Naveo je kako je tokom Drugog svjetskog rata porušeno na ovom području 60 od 150 pravoslavnih crkava, a da se poslije rata komunističke vlasti nisu brinule glede obnavljanja crkava. Time je nastojao pokazati kako je srpska kulturna baština u Slavoniji bila zatirana od hrvatskih vlasti. Kao jedan od dokaza iznio je da je ćirilica potpuno nestala u Slavoniji. Srpsko-hrvatske odnose objasnio je kako nisu izraženo zaoštreni ali da su se u dječjim uradcima u školama izbacivale srpske riječi, ali i da je od 1971.g. zabilježen porast iseljavanja

¹⁰² „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Simić S., „Rimokatoličko prekrštavanje Srba“, srpanj 1990.

¹⁰³ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Matić B., „Obavestite o tome Evropu“, srpanj 1990.

¹⁰⁴ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Matić B., „Obavestite o tome Evropu“, srpanj 1990.

Srba iz Slavonije. Ovdje svakako treba obratiti pažnju i na pitanja koja je novinar, koji je razgovarao s Lukijanom. Pitanja su bila postavljena s ciljem da se prikaže sve lošiji položaj SPC i Srba u Slavoniji, jer je plan srpskih vlasti bio napraviti tamo isto što i u Lici i području Dalmacije, a to je autonomija.¹⁰⁵

Srpska propaganda je imala velikog učinka među Srbima u Hrvatskoj jer se val srpskog nacionalizma počeo sve više širiti i na ostala područja u Hrvatskoj (Slavonija, Banija, Lika, Kordun). Postignuvši željeni učinak, srpske vlasti su prešle na sve otvoreniju podršku pobune Srba u Kninu (ali i općenito Srba u Hrvatskoj) te zagovaranju stvaranje Srpske Krajine. Stoga su nastojale propagandom ukazati na razlog(e) koji bi pobunjenim Srbima dali za pravo za pobunu. Reakcija srpskih medija na usvajanje amandmana Hrvatske na republički Ustav (16. kolovoza)¹⁰⁶ bila je takva da je Hrvatska osuđena kako je time činom počistila sve Srbe iz Hrvatske, a da pojedina „čišćenja“ traju dugo. Kao razlog navodi se cilj hrvatskih vlasti da se Srbi okupiraju oružanim formacijama jer je „4000 dobro naoružanih gardista zauzelo busije i čeka gnusne srpske potpaljivače hrvatske gospodarske uskladbe“.¹⁰⁷ Ove događaje usporedilo se sa onima uoči Drugog svjetskog rata. Time se misli na proglašavanje Srba „lopovima i „remetilačkim faktorom“, zabrana ćirilice, pravoslavlja, srpskog imena...“¹⁰⁸. A dolaskom na vlasti HDZ-a prema novinaru „Duge“ Draganu Barjaktareviću sve se to ponavlja u vidu zabrane zajednica srpskih općina, lišenja ćirilice i brisanja nacionalnog identiteta Srba. Tako bi se prema njemu hrvatska vlast trebala okrenuti poboljšanju ekonomske i privredne situacije umjesto da „svojem narodu otkriva tko mu je neprijatelj i dariva ga spasonosnim, sudbinskim stvarima: nova zastava, novi grb, značke, uniforme... i unaprđivanjem oružanih nacionalnih formacija...“¹⁰⁹. Ovime je aludirao na izjave hrvatskih vlasti o stvaranju demokracije te ukazao na razliku demokracije između HDZ-a i SDS-a. Razlikuju se, prema Barjaktareviću, u tome što HDZ obuhvaća samo Hrvate, a SDS i Srbe i Hrvate. Definirao je SDS (iz Knina) kao blagu desnicu, a

¹⁰⁵ „Duga“-Srbi u Hrvatskoj“, Milić R., „Stare i nove seobe Srba“, srpanj 1990.

¹⁰⁶ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 126.

¹⁰⁷ „Duga“, Barjaktarević D., „Lijepa naša demonkroatska“, 4.-17. kolovoza 1990.

¹⁰⁸ „Duga“, Barjaktarević D., „Lijepa naša demonkroatska“, 4.-17. kolovoza 1990.

¹⁰⁹ „Duga“, Barjaktarević D., „Lijepa naša demonkroatska“, 4.-17. kolovoza 1990.

HDZ kao ekstremnu desnicu. Prema tome, obraćanje Vladimira Šeksa hrvatskom narodu povodom usvajanja amandmana na Ustav okarakterizirao je kao diktat, a ne obraćanje.¹¹⁰ Time je nastojao prikazati kako je usvajanje amandmana na Ustav napad na demokraciju koju bi srpski narod u Hrvatskoj trebao „braniti“. Na isti dan kada su u Hrvatskoj usvojeni amandmani na ustav Srpsko nacionalno vijeće donijelo je u Dvoru odluku o raspisivanju „plebiscita o autonomiji“ Srba u Hrvatskoj sazvanog od 19. kolovoza do 2. rujna. Takvom odlukom pridonijelo je ustoličenje Milana Babića za kninskog predsjednika Općine čime je on postao novi vođa Srba u Krajini. On je naime zamijenio Jovana Raškovića koji je unatoč zalaganju za autonomiju Srba bio protiv kidanja veza sa Zagrebom. Slobodan Milošević ga je okarakterizirao, pogotovo nakon Raškovićevog sastanka s Tuđmanom u Zagrebu, kao nedovoljno radikalnog u svezi provođenja planova srpskih vlasti. I samo nepovjerenje Raškovića prema Miloševiću ubrzalo je njegovo odstupanje s mjesta vođe pobunjenih Srba u Hrvatskoj. Milan Babić se sastao 12. kolovoza s Borisavom Savićem, predsjednikom Predsjedništva Jugoslavije, i Petrom Gračaninom, saveznim ministrom unutarnjih poslova u Beogradu. Sastanak je predložio Milošević. Na njemu je Babić tražio jamstva da će savezna vojska spriječiti ulazak hrvatske policije u Krajinu, da se „hrvatski stijeg nikada neće vijoriti iznad Knina...i da srpski policajci u Hrvatskoj nikada neće biti prisiljeni nositi crne odore“¹¹¹. Babiću je savjetovano da u slučaju intervencije hrvatske policije u Krajini, on pozove Srbe na oružani ustanak koji je trebao izgledati spontano zbog toga što JNA i savezna policija nisu mogle intervenirati bez suglasnosti članova Predsjedništva Jugoslavije. Gračanin je uz suglasnost vrhovništva JNA dostavio pobunjenicima planove skladišta naoružanja koja su trebali prisvojiti s lokacijama cestovnih zapreka koje su trebale spriječiti ulazak hrvatskih snaga u pobunjene krajeve. Nakon Babićevog povratka iz Beograda, 17. kolovoza, članovi SDS.a, agenti i pripadnici kontraobavještajnih službi dijelili su oružje pobunjenim Srbima. U Kninu su zatvorene trgovine i tvornice. Na svim važnijim prometnim putevima postavljene su barikade. Time su sjever i jug Hrvatske ostali odsječeni što je izazvalo goleme štete gospodarstvu. Tako je otpočela „balvan revolucija“. Turisti su masovno napuštali hrvatsku obalu. Hrvatska je proglašena zonom visokog rizika te su strana diplomatska predstavništva pozvala

¹¹⁰ „Duga“, Barjaktarević D., „Lijepa naša demonkroatska“, 4.-17. kolovoza 1990.

¹¹¹ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 128.

svoje državljane da se suzdrže od puta i napuste Hrvatsku.¹¹² Srpski mediji posvetili su „balvan revoluciji“ puno prostora. Objašnjavao je razlog postavljanja barikada i naoružavanja pobunjenika koji nisu dopuštali hrvatskoj policiji ulazak u Krajinu. A to je da su u noći 16./17. kolovoza (u 2h) specijalne policijske jedinice upale u Benkovac i Obrovac te „pokušale i u Gračac, Donji Lapac, Srb, Korenicu...“¹¹³ s ciljem razoružanja policijske stanice i rezervnog sastava milicije te uspostavljanjem pune kontrole nad srpskim općinama.¹¹⁴ Doista, Tuđman je poduzeo akciju, ali su helikopter sa specijalcima presrela dva MIG-a ratnog zrakoplovstva i naredila helikopteru da se vrati u bazu u Zagreb inače će u suprotnom biti oboreni. Time je JNA pokazala da je na strani Miloševića. Za to vrijeme proveden je referendum, a Milošević je uputio dopis Predsjedništvu Jugoslavije da su „hrvatske vlasti, pred očima jugoslavenskog i svjetskog mnijenja, pokušale represivnim metodama spriječiti Srbe da slobodno izraze svoje mišljenje...te da jugoslavensko Predsjedništvo mora hitno usvojiti zakon o secesiji koji će omogućiti narodima koji to žele da mirno napuste Jugoslaviju, a da to ne bude nauštrb interesa naroda koji žele u njoj ostati...“ i da su optužbe da Beograd pomaže Srbe u Hrvatskoj „laž i prijevara“. Na referendumu se 99.02% Srba izjasnilo za autonomiju. Zatim je Srpsko nacionalno vijeće 30.rujna utvrdilo da se „srpski narod izjasnio za srpsku autonomiju na etničkim i povijesnim teritorijima na kojima živi, a koje se nalaze unutar sadašnjih granica Republike Hrvatske, kao federalne jedinice SFRJ“. Nekoliko dana poslije Milošević je dao nalog da se pobunjenici opskrbe dodatnim zalihama streljiva i oružja koje je krijumčareno iz Srbije čime se pripremao teren za intervenciju JNA. Hrvatska vlada pokušala je putem Josipa Boljkovca ostvariti pregovore s pobunjenim Srbima, ali oni su propali. U listopadu su hrvatska i slovenska strana iznijele prijedlog „Nacrta ugovora o jugoslavenskoj konfederaciji- savezu jugoslavenskih republika“, no Milošević je izjavio da Srbi žele živjeti u samo jednoj državi čime te je tako sve više išćezavala svaka mogućnost sprečavanja oružanog sukoba koji se već naveliko nazirao. Tako je 21. prosinca Srpsko

¹¹² Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 128.

¹¹³ „Duga“, Matić B., „Migovi su namigivali“, 1.-14. rujna, 1990.

¹¹⁴ „Duga“, Matić B., „Migovi su namigivali“, 1.-14. rujna, 1990.

nacionalno vijeće proglasilo Srpsku autonomnu oblast Krajinu-SAO Krajinu, a dan poslije Hrvatski sabor je usvojio novi ustav (tzv. Božićni ustav).¹¹⁵

Ovi događaji praćeni su neumoljivom propagandom prema hrvatskoj vlasti. Cilj je bio opravdati naoružavanje srpskog stanovništva u Hrvatskoj kako bi sve bilo spremno za oružani sukob. Tako je primjerice 29. rujna došlo do sukoba hrvatske policije i pobunjenih Srba u Dvoru na Uni, a „Nin“ je potom objavio članak pod nazivom „Ponovo ustaše“ u kojem se navodi kako hrvatska vlast nije u sukobu sa Srbima nego sa Jugoslavijom. Ovime člankom htjelo se pokazati kako je sukob hrvatske policije sa Srbima napad hrvatske vlasti na demokraciju te kako su ugrožena osnovna ljudska prava Srba: jezik, pismo, pravo na škole te da se kriminalizira njihov politički angažman. Tvrdilo se da se odvija ekonomska blokada područja gdje žive Srbi i da je ugrožena srpska imovina pri tome ne spominjujući barikade i presjecanje prometnica u Krajini. Nastojalo se stvoriti psihozu straha kod srpskog, ali i ostalog stanovništva Jugoslavije povezujući hrvatsku vlast 1990.g. i NDH 1941.g. Pisalo se kako bivši ustaški satnici postaju visoki državni dužnosnici, da se uništavaju sva obilježja Jugoslavije i antifašistički spomenici te stvaraju vojne i poluvojne „ustašoidne“ oružane formacije. Kako bi članak pobudio još veći strah od „ustaša“ i „ponavljanja 1941.“ navodi se kako su se srpska djeca na Baniji pretresala i postala taocima „ustašoidnih“ jedinica „sa specijalnom namjenom“. Intervencije hrvatske policije poslužile su srpskoj propagandi na iznošenje „crnih legendi“ o Hrvatima kao vojnicima kroz povijest gdje se pisalo da su se Hrvati u Tridesetogodišnjem „zabavljali bacanjem djece u plamen“¹¹⁶ te da su oni pljačkaši i ubojice koji su spaljivali sela. Svrha je bila prikazati kako Hrvate prati „zao glas“ kroz povijest te da će se tako odnositi i prema Srbima.¹¹⁷ Navodnim hapšenjima i zlostavljanjima Srba nastojalo se prikazati kao dokazivanje autoriteta hrvatske države. Takvim upozoravanjem na ponavljanje 1941.g. i definiranjem da je za fašizam i ustaštvo karakteristično uništavanje ili radikalno smanjenje broja nacija „naročito u svom životnom prostoru“ nastojalo se istovremeno potaknuti srpski narod na oružje i poslužiti kao izgovor za oružanu pobunu.¹¹⁸ Nedugo zatim,

¹¹⁵ Viro D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007., 129.-131.

¹¹⁶ prema citatu Friedricha Schillera iz djela *Tridesetogodišnji rat*

¹¹⁷ „Duga“, „Bože, sačuvaj nas kuge i Hrvata“, br. 433, 1990.

¹¹⁸ „NIN“, Vučelić M., „Ponovo ustaše“, 5. listopada 1990.

11. studenog hrvatska policija u Dvoru na Uni naišla na skupinu snabdjevača oružja, koji su išli prema Kninu, a na čijem čelu je bio Željko Ražnjatović zvani Arkan. Arkan je bio predsjednik Kluba navijača Crvene Zvezde (sudjelovao u neredima na utakmici Dinamo-Crvena Zvezda u Zagrebu) i plaćeni ubojica kojeg je između ostalog unajmio špijunski odjel Saveznog ministarstva unutrašnjih poslova 1973.g. da uklanja protivnike titoističkog režima. Arkan je osuđen u Zagrebu na 20 mjeseci zatvora zbog planiranja oružane pobune u Krajini, ali je u proljeće 1991.g. pušten te se vratio u Beograd.¹¹⁹ Srpske vlasti tvrdile su kako su sva oružja legalno posjedovana.¹²⁰ Oni koji su izjavljivali da srpske vlasti naoružavaju pobunjenike, kao npr. kardinal Franjo Kuharić, optuživani su za antisrpsku propagandu. Dapače, Kuharićeva izjava poslužila je srpskim propagandistima da ukažu na pretenzije Vatikana na područje Jugoslavije.¹²¹ Donošenje hrvatskog Ustava izazvalo je strah među srpskim stanovništvom, ponajprije zbog srpskih propagandista koji su ga neprestano povećavali tvrdeći da Srbi više nigdje u Hrvatskoj nisu sigurni. Prenosili su razne neistinite glasine i priče poput one da je u Zagrebu bilo spremno 10 000 dobro naoružanih ljudi kako bi protjerali 10 000 Srba, što nije istina. Velika pozornost medija je bila posvećena Nacrtu Ustava koji se tiče teritorijalnog integriteta i suvereniteta Republike Hrvatske. Ovo protumačeno tako da je navedeno da Hrvatska već ima paralelnu armiju, te da se broj hrvatskih specijalaca sve više povećava. Time Ustavom je srpskoj strani bilo jasno kako Hrvatska kreće prema nezavisnosti i otcijepljenju te da je neizbježan oružani sukob koji je već unaprijed planiran od srpske vlasti. Jer u jednoj od završnih odredbi Ustava piše da Republika Hrvatska ostaje u sastavu SFRJ „do novog dogovora republika ili dok hrvatski Sabor ne odluči drugačije“.¹²² U gorljivu propagandu izravno se uključila i beogradska televizija koja je prvi puta bez cenzure prikazivala četničke simbole (kokarde, crne šubare, brade). Događajima u Krajini posvećivan je najveći dio televizijskog programa.¹²³

¹¹⁹ Hartmann F., Milošević-dijagonala luđaka, Zagreb, 2002., 98.-100.

¹²⁰ „NIN“, 5. listopada 1990.

¹²¹ „NIN“, Antolić A., „Kardinal huškač“, 12. listopada 1990.

¹²² „NIN“, Dmitrović R., „Povratak Krajine“, 20. prosinca, 1990.

¹²³ Hartmann F., Milošević-dijagonala luđaka, Zagreb, 2002., 98.-100.

Srpska propaganda je bila jedan od ključnih čimbenika koja je nastojala izazvati strah kod srpskog stanovništva u čemu je i uspjela jer već iduće godine počinje krvavi raspad Jugoslavije. A samim time i propaganda postaje još snažnija.

2. 1991. GODINA POČETKA ORUŽANIH SUKOBA

Početak 1991.g. kao i prvu polovinu te iste godine obilježava napetost između hrvatskih vlasti i JNA. Vodstvo JNA je krajem 1990.g. imalo podatke o tome da Hrvatska pokušava naoružati svoju policiju zbog toga što je JNA, nakon prvih višestranačkih izbora, preuzela kontrolu nad oružjem Teritorijalne obrane u Hrvatskoj. JNA je u Hrvatskoj i Sloveniji vidjela opasnost za očuvanje Jugoslavije stoga je njeno vodstvo razmišljalo o intervenciji i rušenju demokratskih vlasti u Hrvatskoj i Sloveniji, te razoružavanju Teritorijalne obrane Slovenije i hrvatske policije. Predsjedništvo SFRJ donijelo je naredbu 9. siječnja kojom su se na teritoriju SFRJ morali „raspustiti svi oružani sustavi koji nisu u sastavu jedinstvenih oružanih snaga SFRJ ili organa unutrašnjih poslova i čija organizacija nije utvrđena u skladu sa saveznim propisima“. Ova odluka odnosila se ponajprije na hrvatsku policiju, premda je Predsjedništvo SFRJ imalo podatke o vojnoj organizaciji Srba na području Knina. Tako su predstavnici JNA uspjeli su uvjeriti Milana Martića da pobunjeni Srbi predaju manji dio oružja kako bi se pokazalo da pobunjeni Srbi poštuju odredbe SFRJ. Stanje u Hrvatskoj bilo je napeto, te je postojala mogućnost intervencije JNA.¹²⁴ Ništa manje žestoko nije bilo glede prikazivanje stanja u medijima. Srpski mediji nastojali su pravdati ilegalno naoružavanje Srba dok su oštro napali hrvatsku vlast kroz propagandu kada je otkrivena ilegalna nabava oružja iz Mađarske od strane Hrvatske. Tako su primjerice za sudski proces koji se vodio protiv Beograđana Željka Ražnjatovića Arkana, Dušana Bandića Zorana Stevanovića i Kostajničana Dušana Carića, Miloša Kneževića i Ljubana Dragosavljevića tvrdili da je „političko-pravna farsa“ jer optužnica prema Rajku Daniloviću (beogradski odvjetnik) nije imala nikakvu materijalnu potporu. Naime ova grupa je uhapšena u Dvoru na Uni (u noći s 28. na 29. studeni 1990.¹²⁵) nakon što je nađeno

¹²⁴ Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 111.-112.

¹²⁵ <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/88057/Default.aspx>, 8.travnja 2013.

kod njih oružje¹²⁶ i šubare.¹²⁷ Ražnatović se trebao susresti s nekim ljudima u selu Hrtiću koje se nalazi nadomak Dvora, općine u kojoj je bila većina stanovnika srpske nacionalnosti. Pripadnici MUP-a hrvatske doznali su za tu informaciju te su zaskočili grupu predvođenu Ražnatovićem¹²⁸. Nakon što su objavljene fotografije rekonstrukcije kaznenog djela, došlo je do žestokih reakcija sa srpske strane. Tvrdili su da je fotografija Željka Ražnatović na kojoj se on nalazi u „kaubojskoj pozi“ sa uperenim automatom namještena. Prva verzija koja je objavljena bila je ta da je Ražnatović drogiran u zagrebačkoj policiji i da se nije mogao oduprijeti. Drugu verziju iznijeli su Ražnatovićevi poznanici koji su tvrdili kako kako je stavljen uz jedan stup, a iza njega se nalazio drugi čovjek sa rukama provučenim kroz njegovu jaknu. Ražnatović je tvrdio da je išao u Knin osnovati klub Delija (navijačka skupina Crvene Zvezde). Srpski mediji opravdavali su ga da posjeduje dozvole za „dobar arsenal pištolja i automata“ te da „kao svaki čovjek koji prati štampu, znao je da se na uzburkano područje Kninske krajine ne može otići sa cvijetom u kosi i praćkom u ruci“.¹²⁹ Gledajući u cjelini, ovaj slučaj sa srpske strane okarakteriziran je kao vježba „kako bi se provjerila spremnost hrvatskih specijalaca“ na temelju toga što je sudjelovalo kako „Duga“ piše „šest milicijskih vozila, nekoliko vozila specijalaca i dobro postavljene zasjede s najmodernijim naoružanjem“.¹³⁰ Ražnatović je u svibnju 1991.g. pušten na slobodu još uvijek nerazijašnjenim okolnostima¹³¹.¹³² S druge strane kada je riječ o nabavi oružja od strane hrvatske, kao npr. slučaj nabave oružja iz Mađarske ili informacije o naoružavanju Hrvata na području Šibenika i Vukovara¹³³, prema srpskim medijima za to ne postoji opravdanje. Odnosno

¹²⁶ dvije puške marke „Heckler“, dva pištolja, 300 metaka i dvije ručne bombe, izvor: „Slobodna Dalmacija“

¹²⁷ Duga, Bulić V., „Koga je Arkan namagarčio“, 5.-19. siječnja 1991.

¹²⁸ uhapsili su ih policajci srpske nacionalnosti

¹²⁹ Duga, Bulić V., „Koga je Arkan namagarčio“, 5.-19. siječnja 1991.

¹³⁰ Duga, Bulić V., „Koga je Arkan namagarčio“, 5.-19. siječnja 1991.

¹³¹ prema izjavama nekih HDZ-ovih dužnosnika navodno je pušten u zamjenu za oslobađanje Antona Kikaša, kanadskog Hrvata koji je švercao oružje u Hrvatsku, no Kikaš je uhvaćen nekoliko mjeseci nakon što je Ražnatović već bio na slobodi

¹³² <http://www.slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/88057/Default.aspx>, 8.travnja 2012.

¹³³ „NIN“, Džadžić T., „Ivicom građanskog rata“, 18. siječnja 1991.

to im je poslužilo kao dodatno opravdanje za postavljanje barikada kako na području Knina tako i u Slavoniji. Kako piše „Nin“ „sve to događalo se u vrijeme kada su Srbi u Hrvatskoj optuživani za terorizam i balvan revoluciju zbog postavljanja barikada kako bi se branili od ustaških simbola i stremljenja“¹³⁴. Poseban naglasak stavljen je na spomenuti slučaj nabave oružja iz Mađarske u kojem je sudjelovao i ministar obrane Republike Hrvatske Martin Špegelj. On je i rukovodio nabavom oružja. Riječ je bilo o broju od 10 000 komada dugog oružja koje je Tuđman namijenio pripadnicima MUP-a dok je sveukupno uneseno više od 36 000 komada oružja.¹³⁵ Zanimljivo je da je „Nin“ objavio brojku od 36 000 komada automatskog oružja¹³⁶ dok je JNA govorila o 80 000 komada¹³⁷. Srpska propaganda je odmah objavila „razlog“ zbog čega je došlo do toga. Poveznicu su vidjeli još od 1920.g. do 1941.g. kada su „hrvatski separatisti“ u Budimpešti uz pomoć mađarske vlasti osnovali „Hrvatsku legiju“, a „hrvatske separatiste“ su sačinjavali uglavnom frankovci. Dalje se navelo da je ta „Hrvatska legija“ uz pomoć Talijana nastojala okupirati „cijeli srpski teritorij“, ali je plan propao. Još jedna poveznica s Mađarima bila je da su pojedini austrougarski časnici (Slavko Kvaternik, Ivan Perčević) bili inicijatori „genocida nad srpskim narodom“.¹³⁸ Paralela se povukla sa sadašnjim vremenom a sve s ciljem prikazivanja kako Mađari nastoje pomoći u stvaranju nove NDH tj. ponoviti prošlost, a najveću štetu pretrpjeli bi Srbi. Vrhunac stvaranja psihoze straha glede „naoružavanja HDZ-ovaca“ bilo je emitiranje dokumentarnog filma KOS-a¹³⁹. U njemu je u centar pažnje stavljeno već opisano ilegalno nabavljanje oružja od strane Hrvatske iz Mađarske pod rukovodstvom Martina Špegelja. Upravo je Špegelj centralna figura u filmu. Cilj filma bio je prikazati i dokazati kako Hrvatska priprema plan za rušenje Jugoslavije te da je objavila rat JNA. Oružje je prema filmu trebalo poslužiti naoružavanju „terorističke armade koja se formira u Hrvatskoj“. Tu „terorističku armadu“ čine „kriminalci i ustaški teroristi s ciljem stvaranja NDH-zije. Navodi se u filmu kako

¹³⁴ „NIN“, Džadžić T., „Ivicom građanskog rata“, 18. siječnja 1991.

¹³⁵ Špegelj M., „Sjećanja vojnika“, Zagreb, 2001., 134.-135.

¹³⁶ „NIN“, Džadžić T., „Ivicom građanskog rata“, 18. siječnja 1991.

¹³⁷ Špegelj M., „Sjećanja vojnika“, Zagreb, 2001., 172.

¹³⁸ „NIN“, Džadžić T., „Ivicom građanskog rata“, 18. siječnja 1991.

¹³⁹ KOS=Kontraobavještajna služba

„tajnik HDZ-a radi plan naoružavanja HDZ-a“ koji se trebao prenijeti širom Hrvatske, a za tajnika je „sam Špegelj rekao da je opasan i fanatik“. U filmu je jedan član HDZ-a iz Osijeka izjavio kako se planiraju grupe za „tihe likvidacije“, te da se svima koji nisu Hrvati „ne može vjerovati ili su sumnjivi“.¹⁴⁰ Umetnut je u film također i Špegeljev plan za osvajanje vojarnje u Virovitici te njegovu realizaciju odnosno fokusiralo se na Špegeljevu izjavu kako „one najekstremnije“ pripadnike JNA u Virovitici treba „likvidirati gdje god da se zateknu bez obzira na žene i djecu“. A sve to „trebali su pomagati Amerikanci koji bi dali besplatnu pomoć za 10000 vojnika. No nisu samo Špegeljove izjave bile prikazane. Prenijete su izjave i Josipa Boljkovca (ministra unutarnjih poslova) kako će „hrvatske snage ući u Knin“, zatim da „Srbi u Hrvatskoj više nikad neće biti ono što su bili“ te na kraju da će „stvoriti hrvatsku državu čak i pod cijenu krvi“.¹⁴¹ Spiker je u dokumentarnom filmu je sve ove tajne snimke redovito nakon njihovih prikaza ponavljao kako bi se gledaocima naglasilo „obnavljanje NDH i ustaštva“ i ukazalo da je Hrvatska rušitelj Jugoslavije. Ove tajne snimke snimio je agent KOS-a, a stavljen je u film kako bi se dokazalo da je HDZ teroristička organizacija, te omogućio JNA da „legalno“ izvrši vojni udar tj. sruši hrvatsku i slovensku demokratsku vladu. Film je pušten u vrijeme večernjeg „Dnevnika“ te u vrijeme kada su predstavnici srpske i hrvatske vlasti pregovarali u Beogradu glede rješavanja krize. Špegelj tvrdi u svojoj knjizi kako su u filmu „montirani govor i slika“ te da su „autori BBC-jeve dokumentarne serije i popratne knjige o raspadu Jugoslavije ustanovili da je sve montaža“(osim snimka razgovora o nabavci oružja iz Mađarske). Dalje obrazlaže kako je „na ekranu pisalo da Špegelj i Boljkovac govore nerazumljivo, a spiker čitao navodni tekst koji su oni izgovarali. Izbacivane su cijele polurečenice ili uvodni dijelovi iskaza. Što se tiče izjava o ubijanju žena i djece ta izjava je izvučena iz konteksta glede intervjua za TV Zagreb u kojem sam (Špegelj) govorio o razlikama između međudržavnog i građanskoga rata“. Za samu kasetu tog intervjua tvrdi da je nestala iz korica. No što se tiče nabave oružja iz Mađarske za to tvrdi da je istina te da se javno znalo da hrvatska nabavlja oružje.¹⁴² Za sve ove podatke i glede radnje filma bio je odgovoran KOS. Naime ova špijunska služba dobro se

¹⁴⁰ „Šta je istina o naoružavanju terorističkih formacija HDZ-a u Hrvatskoj“, dokumentarni film

¹⁴¹ „Šta je istina o naoružavanju terorističkih formacija HDZ-a u Hrvatskoj“, dokumentarni film

¹⁴² Špegelj M., „Sjećanja vojnika“, Zagreb, 2001., 172.-174.

infiltrirala u hrvatske redove te je bila prilično obaviještena o situaciji i planovima hrvatske vlasti. S obzirom na to kako film traje blizu 40 minuta trebalo se prilično potruditi kako bi se ubacio odgovarajući materijal, a i njega je trebalo nabaviti. Srpskim je medijima (propagandistima) ovaj KOS-ov film bio dobrodošao zbog toga što im je on služio kao dokaz o „istinitosti“ onoga što pišu i objavljuju. Uslijedile su žestoke reakcije protiv Hrvatske. Pisalo se o tome kako „Špegelj i Boljkovac planiraju marševe svoje vojske na Novi Sad i Suboticu“ te da je „sasvim izvjestan novi ustaški genocid nad Srbima“. Ovime se nastojalo pokazati kako je neizbježno stvaranje nove NDH unutar koje vlada moralna neosjetljivost zbog „planiranja pogroma i zločina nad Srbima“.¹⁴³ Kako bi se prenijela se još veća psihoza straha na srpsko stanovništvo srpski propagandisti su objavljivali reportaže iz Slavonije i Banije. Te reportaže prikazivale su ne samo loš položaj Srba (otpuštanja s posla, provokacije, prijetnje) kao što je to do kraja 1990.g. bio slučaj. Od početka 1991.g. reportaže nastoje prikazati kako Srbima prijete genocid i u tim krajevima, te su u opasnosti žene i djeca (zasigurno inspirirani dokumentarnim filmom o naoružavanju HDZ-a). Kao primjer navodi se kako je u Osijeku kamenovana kuća Srbina Pavla Blaževića, kojem je otac stradao u Jasenovcu, a on se boji za život svog maloljetnog sina kojem se „prijetilo da će ga zaklati“.¹⁴⁴ Reporteri su posjećivali mjesta gdje su se dogodili ustaški zločini te pisali o njima. Tako su „prenijeli“ događaj iz doba NDH gdje su u „srijemskomitrovačkom hotelu „Central“ (za proslave prve godišnjice NDH) ustaše pozvale Srbe koji su se morali skinuti do pasa te su ih ustaše bušile kamama i u čaše točili srpsku krv i ispijali sve dok je više nije bilo“. Tada je „bio prisutan i župan iz Vukovara“. Nakon toga reporteri se pitaju postoji li mogućnost da će Tuđman to ponoviti. Odgovor vide u već spomenutom dokumentarnom filmu. No nije se stalo na tome. Dalje se piše o tome kako su stanovnici Šegestina pričali da su „ustaše mladim majkama rasijecale dojke, i u te krvave šupljine stavljale glave njihovih dojenčadi“. Reporter piše dalje da su „u jednom danu...od 10 do 3 sata do podne...ustaše, domobrani i oružnici pubijal zaklali i izmasakrirali 242 mještanina“.¹⁴⁵ Ovaj ustaški zločin se doista dogodio. Stradalo je 189 mještanina Šegestina, a njih 12 je nestalo

¹⁴³ „NIN“, Vučelić M., „Hrvatski okvir za mržnju“, 1. veljače 1991.

¹⁴⁴ „NIN“, Stanić S., „Pašćad puštena, a kamenje zaleđeno“, 1. veljače 1991.

¹⁴⁵ Arhiv Hrvatske, broj ZK-RZ Zx 14 998

1942g.¹⁴⁶ U ovom slučaju bit je da je autor članka htio naglasiti na koji način su počinjeni zločini ne samo ustaša nego i domobrana (njihovo izjednačavanje) kako bi se uvjerio srpski narod da s hrvatskom vlasti koja je poistovjećivana s NDH nema dogovora te da se Srbi trebaju pobuniti ukoliko ne žele da im se dogodi isto ono što se dogodilo u Šegestinu 1942.g. U reakcijama na film nije ništa bolje prošla ni katolička crkva koja nije pošteđena propagande pa je pisano kako je Vatikan pomoću „Suvremenog reda malteških vitezova“ financirao oružje (kalašnjikove) uneseno u Hrvatsku. Dokaz je trebao biti taj da iza te organizacije stoji CIA-a tj. SAD. Tako su propagandisti prikazali da je Vatikan postao ne samo „politička nego i militantna organizacija“.¹⁴⁷

Jedanaest zastupnika srpske nacionalnosti, koji su na izborima 1990.g. izabrani na listama SKH-SDP i SSRNH, donijeli su odluku 31. siječnja 1991. o „zamrzavanju“ odnosa s Hrvatskim saborom. Kao razlog naveli su neprihvatljivu politiku Hrvatskog sabora i „hrvatskog vrhovništva“, „politika preglasavanja i majorizacije“ tijekom donošenja Ustavnih amandmana, te netolerantno držanje tijekom saborske rasprave o novom hrvatskom Ustavu i njegovom donošenju.¹⁴⁸ Ova odluka i gore navedena propaganda, imali su velik utjecaj na srpsko stanovništvo. Zastupnici su tvrdili da je osnivanje hrvatske policije izazvalo još veći strah kod srpskog naroda. Taj strah je postojao, ali prije svega zbog srpske propagande iz Beograda. Zaključili su da je srpski narod postao nepoželjan „u politici, vladi, policiji, sudstvu i na rukovodećem položaju“ i da zbog toga gubi radna mjesta. Ocijenili su da hrvatska vlada nije ispoštovala naredbu Predsjedništva SFRJ o razoružavanju i ukidanju paravojnih jedinica i odlučili da neće dolaziti na sjednice Sabora te su pozvali srpski narod da se udruži u „mirnoj i demokratskoj borbi za svoj opstanak i puni nacionalni identitet. Osuđene su „snažne separatističko-proustaške snage koje žele razbiti Jugoslaviju i započeti „krvavi bratoubilački rat“. „Oblasna skupština srpskog naroda Banije“ uputila je 30. siječnja također protestno pismo „Vrhovništvu Hrvatske“ u kojem ga upozorava da zna gdje se nalazi hrvatsko oružje koje je

¹⁴⁷ „NIN“, AntoniĆ A., „Ko je platio kalašnjikove“ 15. veljače 1991.

¹⁴⁸ Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 112.str.

„upereno protiv srpskog naroda“. SDS i Srbi na područjima koja su trebala biti dio SAO Krajine dali su glede razoružavanja „paravojnih formacija“ punu podršku JNA. Općinski odbor SDS-a u Zagrebu zaključio je 29. siječnja da živi u gradu „jzbini HDZ-ovštine“ te tražio energičan obračun s hrvatskim „paravojnim formacijama“ i sudionicima „hrvatsko-šiptarskog“ dogovora, o zajedničkom razbijanju SFRJ. Upozorili su hrvatske „radnike i seljake“ da „budu razumni i prisjete se ustaških koncentracijskih logora, bombardiranje Beograda u travnju 1941.g. i stotine jama napunjenih poklanim Srbima“.¹⁴⁹ U medijima se također stvarala slika kako Hrvatska želi razbiti Jugoslaviju. Sve to s ciljem da JNA prijeđe u službu srpskih interesa i intervenira kako bi se obračunala s „paravojnim jedinicama“. Kako piše NIN: „U sukobu su legalne vlasti međunarodno priznate države i subjekta međunarodnog prava s jedne, i, pod komandom hrvatske vlasti, ilegalno naoružani uzurpatori i narušioци državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta Jugoslavije. Riječ je o oružanoj pobuni.“ Pri tome je čak i neposredno data podrška JNA ističući kako JNA veoma precizno razaznaje „zlo koje se rađa obnovom fašizma, ustaštva, te agresivnim, zaslijepjenim i povijesno nihilističkim antikomunizmom“. Ali na kraju autor članka NIN-a piše da „JNA nikada ne treba pristati na legaliziranje i legitimiziranje ustaštva i fašizma, ali u konfrontaciji s njima ne treba posezati za nekom drugom ideološkom legitimacijom.“¹⁵⁰ Ovime autor pokazuje u stvari da je cilj srpskim vlastima upotrijebiti JNA za velikosrpske interese. Pisano je i kako se manipuliranjem boljševizmom nastojao obnoviti fašizam, te da „iste snage koje su 1941.g. radile protiv Jugoslavije to rade i sada“. Ali uzrok „srpskih zahtjeva“, kako navodi „Nin“, „nije samo u tome što se u Hrvatskoj nesmetano obnavlja ustašoidnost i genocidnost prema srpskom narodu“ nego i u tome što „neki međunarodni faktori (SAD) i neke susjedne zemlje podržavaju hrvatsko odvajanje, prije svega zato da bi u slučaju raspada Jugoslavije otvoreno istakli i svoje teritorijalne i druge pretenzije prema Jugoslaviji i Hrvatskoj“.¹⁵¹ Strane zemlje su zasigurno gledale i svoje interese, ali srpskim vlastima nije odgovaralo upletanje bilo koje strane zemlje.

¹⁴⁹ Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 113.

¹⁵⁰ „NIN“, Vučelić M., „Zašto je Hrvatska u sukobu sa Jugoslavijom“, 8. veljače 1991.

¹⁵¹ „NIN“, Vučelić M., „Zašto je Hrvatska u sukobu sa Jugoslavijom“, 8. veljače 1991.

Pobunjeni Srbi u Hrvatskoj nastojali su proširiti područja pod svojom kontrolom, te je dolazilo do sve više incidenata. Tako je 22. veljače Skupština općine Pakrac donijela odluku o ulasku tamošnje policijske stanice u sastav SUP-a SAO Krajine. Provedena je mobilizacija rezervnih policajaca srpske nacionalnosti. Hrvatska policija intervenirala je i ugušila pobunu. Predsjednik Predsjedništva SFRJ Borisav Jović je, bez dogovora s drugim članovima Predsjedništva, odobrio ulazak snaga JNA u Pakrac s time da je JNA pripremila napad i na hrvatske policajce ali on nije proveden.¹⁵² Ovim događajima srpski mediji pridavali su veliku pozornost. Televizija i tisak izvještavali su o hrvatskoj okupaciji Pakraca te da su hrvatski specijalci napali policijsku stanicu bjesomučno pucajući premda su protiv sebe imali „nenaoružano stanovništvo“. Navodile su „Večernje novosti“, pod naslovom „Masakr golorukog naroda“, kako je „8000 redarstvenika, specijalaca i do zuba noružanih HDZ-ovaca“ okupiralo Pakrac, a još „2000 naoružanih civila im se pridružilo“. Za tamošnje Srbe rečeno je da su pružali otpor vilama i motikama. U NIN-u je objavljen članak o „okupaciji i evakuaciji“ Pakraca. Navodi se kako su specijalci MUP-a Hrvatske „očitali lekciju“ jednom stanovniku Pakraca srpske nacionalnosti. Pisalo je da „teško diše, hvata se za slabine i leđa gdje su ga maloprije izudarali kundacima“, te da je i jedna žena izudarana zato što je rekla specijalcima da ne udaraju ljude „jer su i oni ljudska bića“.¹⁵³ O broju žrtava izvjestilo se da je troje ljudi poginulo ispred ulaza u crkvu (a među njima i „jedan heroj iz NOB-a“), a da je „više desetina Srba“ koji su teže i lakše ozlijeđeni. Ovaj događaj je poslužio srpskim propagandistima da usporede stanje srpske pravoslavne crkve s onim iz 1941.g. Pisalo se o porušenim pravoslavnim crkvama i samostanima na području Slavonije i objavljivale fotografije istih jer kako autor članka tvrdi „Pakrac i njegova šira okolica predstavljaju centar duhovnog prostora Srba u Slavoniji...zvali su ga Mala Vlačka ili Mala Srbija“.¹⁵⁴ Objavljena je i vijest da je protojerej srpske pravoslavne crkve u Pakracu Savo Bosanac poginuo. On je bio i član Srpskog nacionalnog vijeća u Hrvatskoj.¹⁵⁵ Ova vijest kasnije je demantirana jer je sam Savo Bosanac dao intervju srpskoj televiziji. Ovime je srpska

¹⁵² Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 114.

¹⁵³ „NIN“, Đurđević R., „Okupacija i evakuacija“, 8. ožujka 1991.

¹⁵⁴ „NIN“, Đurđević R., „Okupacija i evakuacija“, 8. ožujka 1991.

¹⁵⁵ „Večernje novosti“, Cvetković Lj., „Masakr golorukog naroda“, 2. ožujka 1991.

propaganda „ukazala“ kako je i duhovni život Srba u Hrvatskoj ugrožen stoga nije čudno što se odmah objavila i proširila vijest o tome da je protojerej poginuo. Glede intervencije JNA tu su mediji bili složni izvještavajući kako je „JNA spriječila akciju koju su započeli pripadnici MUP-a nad nemoćnim narodom“.¹⁵⁶ Nedugo nakon ovog događaja srpska televizija intervjuirala je građane Pakraca (pretežito srpske nacionalnosti). Veća skupina njih izjavila je da je Pakrac Jugoslavija i da neće nikad bit NDH i da jedino priznaju Hrvatsku u slučaju da ona bude dijelom Jugoslavije. Bilo je i onih koji su demantirali srpske medije o ubijenima i „zastrašujućem napadu“ specijalaca. Tako je jedan od njih demantirao priču koju su iznijeli srpski mediji kako se na vrhu crkve nalazilo „HDZ-ovsko mitraljesko gnijezdo“. Među intervjuiranim građanima bio je i jedan Hrvat koji je „izjavio kako je 80% komunista prešlo u SDS te da su od tada nastupili problemi“.¹⁵⁷ Jovan Rašković je na zasjedanju Izvršnog odbora SDS-a u Dvoru na Uni (22. ožujka) oštro osudio intervenciju hrvatske policije zajedno s ostalim članovima SDS-a. Govorilo se kako je „nova hrvatska demokracija pokazala zločinačko lice i potvrdila historijski kontinuitet NDH“. Istog dana u Dvoru na Uni održan je miting na kojem je prisustvovalo nekoliko tisuća ljudi na kojem su govorili Jovan Rašković, Jovan Opačić i Dušan Zelenbaba. Na mitingu je izjavljeno kako je „ovime Hrvatska objavila rat srpskom narodu koji će Srbi prihvatiti“.¹⁵⁸ Daljnje huškanje srpskog naroda nastavljeno je u novinama i nakon mitinga. Pisalo se kako je „očigledno da će u Hrvatskoj za izvještavanje, zahvaljujući hrvatskom vrhovništvu, biti potrebni ratni izvjestitelji“ te kako su „naše informatične kuće očigledno kao i u niz ranijih slučajeva bile zatečene inače krajnje očekivanim i učestalim nasilnim i terorističkim upadima hrvatske Špegeljevojske“.¹⁵⁹ Tako se nastojala povući poveznica između „Špegeljevog plana“ glede Srba u Hrvatskoj i njegove realizacije. Dezinformacije o broju žrtava prilikom događaja u Pakracu nastojalo se opravdati „nikakvim lošim namjerama već prije svega uvjetima u kojima se radilo i

¹⁵⁶ „Večernje novosti“, Cvetković Lj., „Masakr golorukog naroda“, 2. ožujka 1991.

¹⁵⁷ „Početak rata 1.dio“ (youtube), video isječak o srpskim izvještajima o događajima u Pakracu

¹⁵⁸ Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 114.

¹⁵⁹ „NIN“, Vučelić M., „Tri varijante“, 8. ožujka 1991.

nefunkcioniranju državnih organa te hrvatskoj propagandi i srpskim opozicijskim partijama¹⁶⁰. Predsjedništvo SFRJ je optuživano da nije dovoljno energično, da je neodgovorno i kasno reagira prije svega zato što je potpredsjednik toga tijela bio Stjepan Mesić.¹⁶¹ Incident u Pakracu je prvi veći sukob hrvatskih vlasti sa srpskim pobunjenicima koji je označio kakva će biti sudbina ne samo Hrvatske nego i Jugoslavije. Srpska propaganda kao i predstavnici SDS-a huškaju i proglašavaju rat protiv hrvatske vlasti, a sve više srpskog stanovništva prelazi među pobunjenike. Posljedica je to propagande koja je kako je već opisano poprimila velike razmjere te dolazi do sve više sukoba pobunjenih Srba sa snagama MUP-a. Vodstvo JNA je zatražilo od Predsjedništva SFRJ da se uvede izvanredno stanje ali predstavnici Hrvatske, Slovenije, BiH i Makedonije nisu pristali na takvu odluku stoga nije ono uvedeno. Incidenti su se i dalje nastavljali u sve većem broju. Idući veliki incident nakon Pakraca bio je onaj na području nacionalnog parka „Plitvice“. Dogodio se na Uskrs, 31. ožujka, kada su upravu nad Plitvicama preuzele vlasti SAO Krajine. Hrvatska je policija intervenirala i potisnula pobunjenike iz nacionalnog parka. Policija je uhitila većinu pobunjenika među kojima i Gorana Hadžića, dužnosnika SDS-a iz istočne Slavonije. U sukobu su poginuli hrvatski policajac Josip Jović i pobunjenik Rajko Vukadinović. To su bile prve ljudske žrtve u srpsko-hrvatskom sukobu. Ubrzo nakon sukoba stigla je JNA i napravila „tampon zonu“ kako bi onemogućila napredak hrvatske policije prema Korenici pod paravanom onemogućavanja „međunacionalnog sukoba“.¹⁶² Za ovaj sukob i stradanje od strane srpske vlasti i medija krivci su vrhovništvo Hrvatske i zakašnjela reakcija JNA. Izvještavalo se o „pohodu specijalaca MUP-a i na kratkim tečajevima obučениh redarstvenika“ do kojeg je došlo jer je „hrvatskom vrhovništvu bila potrebna pobjeda, u pravom smislu te riječi kao i manifestacija moći MUP-ovskih oružanih snaga“. Nastojalo se prikazati kako je intervencija policije zapravo bio napad s leđa odnosno kako je hrvatska vlast kriva za sukob u svrhu protjerivanja Srba s Plitvica.¹⁶³ Prenosile su se u tisku izjave Plitvičana kako se

¹⁶⁰ u ožujku dolazi do sve većeg nezadovoljstva Miloševićevom politikom i jačanjem opozicije, te je stoga odgovornost prebačena i na „dobar dio srpskih opozicijskih partija“, „NIN“, Vučelić M., „Tri varijante“, 8. ožujka 1991.

¹⁶¹ NIN“, Vučelić M., „Tri varijante“, 8. ožujka 1991.

¹⁶² Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 117.

¹⁶³ „NIN“, Mašić D., „Između dva Uskrsa“, 5. travnja 1991.

boje ponavljanja 1941. g. kada su ustaše „klali na koga god bi naišli“. Poginuli srpski pobunjenik Rajko Vukadinović ispraćen je na groblju u Korenici od strane mještana kao srpski heroj kojeg su „dušmani ubili“ premda nitko iz SDS-a nije došao na pogreb. Kako bi pokazali da je riječ o „napadu hrvatske policije“ list „Duga“ opisao je događaj dvojice Srba iz Korenice koje su na putu za Karlovac zaustavili pripadnici MUP-a. Zatim su ih „priveli u postaju gdje su ih, po grupama, udarali šakom, nogom kundakom i čim god su stigli spominjujući im majku četničku i zemlju koju su naselili“. Opisujući njihove „krvave ozljede“ trebalo je prikazati kako je hrvatska policija okrutna, a intervencija na Plitvicama napad na srpsko stanovništvo.¹⁶⁴ Reakcija na zakašnjelu intervenciju JNA bila je okupljanje Srba u Kninu kod vojarne JNA na kojem se JNA izvikivalo „ustaše, ustaše“, „bando crvena“, te „živjela srpska armija“ čime su jasno pokazali srpski pobunjenici da ne priznaju ni Hrvatsku.¹⁶⁵ Zanimljivo je da je novinar YUTEL-a Božidar Knežević snimio pobunjene Srbe u Korenici kako se organiziraju, ali neke izjave nije objavio u reportaži. Tako je objavio izjavu jedne žene koja je rekla kako će „nedužni narod izginuti“, te kako je on sam izjavio da „kakva je to demokratska država u kojoj se naoružava 80 000 ljudi“. Ono što nije objavio bila je izjava jednog od vođa pobune koji je izjavio da su oni sami skinuli hrvatsku zastavu koja je postavljena umjesto jugoslavenske te njegovu izjavu da će „klat gdje bude mogao“ i „da je to sigurno“.¹⁶⁶ Ovo je jedan od najboljih primjera u kojem se može vidjeti prikrivanje pobune i plasiranje „određenih“ informacija stanovništvu s ciljem izvrtanja istine i huškanjem na pobunu. Povodom događaja na Plitvicama, 2. svibnja, održan je miting SDS-a u Prijeboju umjesto u Plitvicama. Nazvan je „maršem mira“ na Plitvička jezera. Okupilo se 2000 ljudi srpske nacionalnosti iz Korenice i dijela kninskih mjesnih zajednica. Na skupu su govorili predsjednik skupštine općine Korenice Boško Božanić, Milan Babić i predsjednik Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj. Šešelj je najavljen kao „čovječina“, a izjavio je da je „do Virovitice sve Srbija, a ono od zapada možda Italija, Austrija, Mađarska, a možda i Hrvatska“ te da „mi to neznamo i ne interesira nas“. Time je i javno objelodanio velikosrpske planove. Reakcije okupljenih na njegovor govor, ali i ostalih koji su ga održali bili su povici „Idemo na

¹⁶⁴ „Duga“, Vujasinović D., „Kajgana od uskršnjih jaja“, 13.-27. travnja 1991.

¹⁶⁵ „NIN“, Mašić D., „Između dva Uskrsa“, 5. travnja 1991.

¹⁶⁶ kompletni izvještaj o pobunjenim Srbima na u Korenici, YUTEL, 31. ožujka 1991.

Plitvice“ i „Ovo je Srbija“ uz Miloševićeve slike. Unatoč tome što je vojska ograničila područje okupljanja veći dio srpskih ekstremista i dio alkoholiziranih ljudi pokušalo se probiti do Plitvica.¹⁶⁷ Ovaj miting još jednom je pokazao da pobunjeni Srbi uz podršku Beograda ne namjeravaju pregovarati o njihovom položaju u Hrvatskoj nego pripojiti teritorij Srbiji što će dovesti i do raspirivanje sve veće pobune i u Slavoniji i Baranji uz nove žrtve. Idući veliki incident prije otvorene agresije na Republiku Hrvatsku dogodio se 2. svibnja u Borovu Selu pokraj Vukovara kada su hrvatski specijalci nastojali osloboditi dva zarobljena hrvatska policajca. Po dolasku upali su u zasjedu koju su im postavili pobunjeni Srbi ojačani srpskim dobrovoljcima. Poginulo je 12 policajaca, a veći dio njih je ranjen.¹⁶⁸ „Večernje novosti“ su idući dan napisale da su „hrvatski policajci napali Borovo Selo“.¹⁶⁹ Sva odgovornost pripisana je od strane srpskih medija hrvatskoj vlasti dok je srpska vlada demantirala bilo kakvu umješnost. Napominjalo se kako su se policajcima pridružili naoružani civili.¹⁷⁰ Verzija Vojislava Šešelja, koju je više puta dao javnosti, bila je da je „borbu protiv ustaša prihvatilo četrnaest četnika, šest mještana i dva pripadnika Narodne obnove iz Nove Pazove“ te da je „u njoj poginuo jedan četnik i više od stotinu redarstvenika“. Za pogibiju četnika Voju Milića tvrdio je kako su specijalci odmah po dolasku u Borovo Selo počeli rafalno pucati po ljudima u centru sela te ranili trojicu. Dvojica ranjenih su prema Šešelju ostali šutjeti dok je treći zatražio pomoć te su ga potom policajci ubili. Šešelju je i posvećen veliki dio programa na beogradskoj i novosadskoj televiziji. Dio srpskih sudionika je također dao izjave koje su prenijeli mediji. Izjave su bile slične Šešeljevima samo što su neki govorili kako „nije isključeno da su hrvatski redarstvenici bili drogirani, jer su bezglavo jurišali“ i da je umjesto 12 poginulo 35 hrvatskih policajaca. Srpski tisak navodi kako je među policajcima bilo i „onih koji nisu Hrvati“ (što nije istina), te je konstatirao da su na „braniku Hrvatske Šiptari i mladi komunistički janjičari Čaušeskua koji se sada svuda prodaju za 200 dolara“.¹⁷¹ Svrha Šešeljevih izjava bila je huškanje srpskog naroda na

¹⁶⁷ Vijesti, 2. svibnja 1991.

¹⁶⁸ Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005., 118.

¹⁶⁹ „Večernje novosti“, 3. svibnja 1991.

¹⁷⁰ „Večernje novosti“, 4. svibnja 1991.

¹⁷¹ „Duga“, Bulić V., „Dok kukuruzi ne porastu“, 24. svibnja-7. lipnja 1991.

oružje na način prikazivanja hrvatskih policajaca kao izazivača i napadača koji ubijaju Srbe. Sve to kako bi se opravdala srpska pobuna i stvaranje sve više paravojnih (četničkih) postrojbi i Srpske nacionalne garde (u ožujku) ne samo u Slavoniji nego i na cijelom području Hrvatske gdje pretežito žive Srbi i koji su trebali pripasti Velikoj Srbiji. Obrazloženje stvaranja Srpske nacionalne garde dao je Mirko Jović predsjednik Srpske narodne obnove. On je tvrdio da dobrovoljce „ne vodi mržnja već nekoliko svetih poslova“ uključujući zaštitu „srpske nejači“. ¹⁷² Srbi su dobili podršku i SDS BiH Radovana Karadžića uz izjavu da neće dopustiti da se „izvrši novi genocid nad srpskim narodom“. ¹⁷³ Na referendumu za samostalnost Hrvatske, 19. svibnja 1991.g., 94.17% građana izjasnilo se za samostalnost Hrvatske, a 91.97% izjasnilo se da je protiv ostanka Hrvatske u Jugoslaviji. Devet dana nakon toga održana je smotra Zbora narodne garde na stadionu „NK Zagreb“ na kojoj su gardisti i redarstvenici položili prisegu pred Tuđmanom. Ovaj događaj označio je začetak Hrvatske vojske. Početkom lipnja nastavljaju se provokacije pobunjenih Srba u istočnoj Slavoniji, a srpski tisak piše o hrvatskoj propagandi putem raznih medija, prije svega televizije koja prikazuje Srbe „neobrijane, neošišane, neuredne s bocom u ruci“. Pri tome misli na propagandne animirane filmove koje je prikazivala hrvatska televizija, te da na taj način nastoje „prisvojiti hrvatsko stanovništvo koje nije glasalo za HDZ na izborima“ da se „okrene Zapadu“. ¹⁷⁴ Optuženo je i hrvatsko novinarstvo koji umjesto „informacije pa tek onda komentara, daje najprije objašnjenje pa tek onda informaciju kako bi čitaocima prikazali da je ono što oni govore istina“, a za HINU (novinarsku agenciju) tvrdilo se da joj ne vjeruju „ni vlastiti novinari“. Kao jedan od razloga zašto novinari „sotoniziraju Srbe i vode antijugoslavensku i antisrpsku politiku“ navode visoka primanja novinara (npr. za Večernji list navelo se da primaju mjesečno „između 25 i 40 starih milijardi, a uredništvo i do 55 milijardi“ ¹⁷⁵). O propagandi u inozemstvu pisalo se da je u nju uloženo „neusporedivo više novca, a rezultat je uvjerenje Europe kako je Republika Hrvatska demokratski ustrojena jedinica“ kojoj ne odgovara komunizam. A stav SAD-a tumačen je „kako će oni (SAD) primiti

¹⁷² „Duga“, Bulić V., „Dok kukuruzi ne porastu“, 24. svibnja-7. lipnja 1991.

¹⁷³ „Večernje novosti“, 5. svibnja 1991.

¹⁷⁴ „Politika“, Dmitrović, R., „Protiv Srba i istine“, 2. lipnja 1991.

¹⁷⁵ „Politika“, Dmitrović, R., „Protiv Srba i istine“, 2. lipnja 1991.

svakoga u krilo i staviti pod svoju zaštitu svakoga tko ih uvjeri da se bori protiv komunizma“.¹⁷⁶ Na zasjedanju Narodne skupštine Srbije 5.lipnja predloženo je stvaranje komisije za izradu platforme o Jugoslaviji i položaju Srbije u njoj, a s ciljem „očuvanja Jugoslavije“.¹⁷⁷ Isti dan u Sisačkom dijelu Banije došlo je do prema navodima politike „miniranja i napada na srpsko stanovništvo“¹⁷⁸. Forum Srba Bele Krajine, Gorskog kotara, Korduna, Pokuplja i Žumberka poslalo je poruku kako je „protiv vlasti koja je Srpski narod pretvorila u nacionalnu manjinu“ čime su i javno dali do znanja kako ne misle prihvatiti status nacionalne manjine. Sve više počinje se pisati i o otpuštanjima i „čistkama“ Srba u policiji na području Dalmacije¹⁷⁹ i Vukovara uz podršku HDZ-a¹⁸⁰. Nemiri su se proširili i na područje Dubrovnika gdje su se uz otpuštanja s posla pojavile informacije prema „Politici“ kako je „pokatoličeni Hrvat Boško Miljanić na ovom području srušio stotinjak kuća i vila vlasnika srpske nacionalnosti“ te navodi kako u dubrovačkoj općini „nema više sigurnosti za Srbe i Crnogorce“.¹⁸¹ U prilog srpskoj vlasti je išla izjava koju je dao zamjenik saveznog tajnika za narodnu obranu Stane Brovet kako je „Hrvatska ranije odlučila uvoziti oružje“ (od kolovoza 1990. pa nadalje). Kao „posrednici u (ilegalnom) naoružavanju navode se privatne firme iz Austrije, Njemačke, Belgije, Švicarske, Italije, Velike Britanije, SAD-a, Španjolske, Paname, Argentine, Izraela...“. No ne spominje se samo „naoružavanje MUP-a“ u Hrvatskoj nego i u Bosni i Hercegovini.¹⁸² Kako se sve više počelo otvarati pitanje BiH tako je i „Politika“ sve više u lipnju objavljivala članke koji su govorili o mogućem proširenju sukoba u toj zemlji. Jedan od njih govorio je o tome kako je u automobilu zagrebačkih registracija na putu Banja Luka-Okučani pronađeno 600 karata Hrvatske u „njezinim povijesnim granicama“. Vozač automobila isprva je odbio stati, ali je njegov automobil nakon prelaska granice u Hrvatsku prisilno zaustavljen zajedno s još tri putnika koji su

¹⁷⁶ „Politika“, Dmitrović, R., „Protiv Srba i istine“, 2.lipnja 1991.

¹⁷⁷ „Politika“, 5.lipnja 1991.

¹⁷⁸ „Politika“, 5.lipnja 1991.

¹⁷⁹ „Politika“, 6.lipnja 1991.

¹⁸⁰ „Politika“, 11.lipnja1991.

¹⁸¹ „Politika“, 12.lipnja1991.

¹⁸² „Politika“, 14.lipnja1991.

imali zadatak da u zapadnoj Hercegovini dijele dotične karte na kojima su se nalazile slike osoba koje su obilježile hrvatsku povijest, a slika Ante Pavelića bila je istaknuta. Asocijacija je bila NDH, a ovaj događaj poslužio je „Politici“ da pokaže „kakvi se apetiti gaje prema BiH“, a naslov članka iznosi „BiH već u Hrvatskoj“. Odmah ispod ovog članka nalazi se članak koji govori o skupštini SUBNOR-a Hrvatske, a naslov glasi „Borci protiv fašizma ignoriraju se samo u Hrvatskoj“. ¹⁸³ Time se nastojao povećati strah od obnove fašizma i pokazati namjere hrvatske vlasti. Krajem lipnja (25.lipnja) Republika Hrvatska je na svečanoj sjednici hrvatskog Sabora proglašena samostalnom državom. Među temeljnim državno-političkim odlukama koje su donešene je i „Povelja o pravima Srba i drugim nacionalnostima u Republici Hrvatskoj“. Republika Hrvatska je dan poslije priznala Sloveniju koja je također proglasila samostalnost.¹⁸⁴ Reakcije u srpskom tisku bile su očekivano negativne. Pisalo se kako je poslije odluka o samostalnosti u sukobima u Glini i Bršadinu poginulo više ljudi, a narod ponovo u izbjeglištvu. „Politika“ je izvjestila da su u Glini redarstvenici pucali u civile te da su „prema još nepotvrđenim informacijama ubijeni jedna žena i mladić, a poginula dva pripadnika MUP-a“. Navelo se i da snage MUP-a zatvaraju krug oko Srba sjeverno od Une i Save. Za dodatno povećanje napetosti objavljena je informacija CK Pokreta za Jugoslaviju u Zagrebu kako su njihove prostorije „dignute u zrak“.¹⁸⁵ „Politika“ je objavila i „jedan tipičan primjer priprema HDZ za rat s JNA“. Naime, radi se o „planovima za napad na vojna skladišta i stanove vojnih lica“ u Osijeku, a kao glavni krivci navedeni su Glavaš i HDZ. Prema pisanju „Politike“ „dio žena pripremljen je da „dobrovoljno“ legne pred gusjenice“, a „djeca oficira su trebali biti taoci“.¹⁸⁶ I dok je situacija u Osijeku na rubu incidenta na Baniji je situacija sve teža. Ljudi napuštaju domove, a „Politika“ kao glavne krivce navodi MUP-ovce koji su „napali Glinu“, ali i

¹⁸³ „Politika“, 14.lipnja1991.

¹⁸⁴ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 70.

¹⁸⁵ „Politika“, 27.lipnja 1991.

¹⁸⁶ „Politika“, 28.lipnja 1991.

navodi da su se njima pridružili „hrvatski civili“.¹⁸⁷ Krajem lipnja započeo je i kratkotrajni sukob u Sloveniji.¹⁸⁸

Hrvatski predstavnik u Predsjedništvu Stjepan Mesić proglašen je predsjednikom Predsjedništva SFRJ, 1.srpnja, uz podršku Europske zajednice.¹⁸⁹ „Politika“ je izvijestila da se „Mesić proglasio vrhovnim komandantom“ te prenijela njegovu izjavu njemačkoj televiziji kako „Jugoslavije više nema“ te da „Hrvatska ne odustaje od uspostavljanja svoje potpune samostalnosti“. Kako je delegacija Eurpske zajednice dan ranije došla u Zagreb kako bi se postigao dogovor i riješila krizna situacija glede razdruživanja Hrvatske (i Slovenije) s Jugoslavijom (u što je bio uključen izbor Mesića za predsjednika predsjedništva SFRJ), „Politika“ je ocijenila da Hrvatska diskretno podržava Sloveniju u dogovoru s delegacijom EZ.¹⁹⁰ Početkom srpnja sukobi su se prenijeli i na području Osijeka kao i u samom gradu. Tako je u prigradskom naselju Tenje poginuo načelnik Policijske uprave Osijek Josip Reihl-Kir. „Politika“ je izvijestila kako su u Policijskoj upravi Osijek tvrdili kako je „pogođeno pet-šest kuća hrvatske nacionalnosti u starom dijelu naselja gdje je većina srpskog stanovništva..., a jedna od pogođenih kuća bila je bivšeg predsjednika HDZ-a iz Tenja Antuna Gudelja.“ Policijska uprava je izvijestila kako je poslije napada „otet Gudeljev otac od strane nekoliko civila srpske nacionalnosti“. No isto tako „Politika“ je nadodala kako „uviđaj još nije obavljen“ te da je oteto i „jedno nepoznato lice srpske nacionalnosti“.¹⁹¹ Glavnu prijetnju iz Osijeka „Politika“ je vidjela u Branimiru Glavašu, potpredsjedniku Općinskog odbora HDZ-a i smatran jednim od vodećih ljudi u Osijeku, koji je „predložio evakuaciju srpskog pučanstva iz nekoliko osječkih naselja (i Tenje) kako bi smirio situaciju.“ Pisalo se kako je on „glavni incirator, podstrekač i organizator progona srpskog življa ovdašnjih Srba.“ Glavaš je tvrdio „kako su za sve krivi četnici koji su ubačeni sa strane, a da ekstremista među Hrvatima nema“ te da su „ovdašnji odnosi s Armijom korektni“. Ali „Politika“ navodi kako su oko kasarne „Milan Stanivuković“ bile postavljene

¹⁸⁷ „Politika“, 28.lipnja 1991.

¹⁸⁸ Radelić Z.-Marijan D.-Barić N.-Bing A.-Živić D., „Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat“, Zagreb 2006., 119.

¹⁸⁹ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 72.

¹⁹⁰ „Politika“, 1. srpnja 1991.

¹⁹¹ „Politika“, 2.srpnja 1991.

barikade s molotovljevim koktelima, a vlak dovučen tik do kasarne bio je pun kamenja i balvana“.¹⁹² Izvještaj iz Tenje objavljen je u „Politikinoj“ novoj rubrici „Politikina svjedočanstva u Sloveniji i Hrvatskoj“ koja je izvještavala kako se stanje u Sloveniji i Hrvatskoj odražavalo na Srbe, prije svega u Hrvatskoj. Pisalo se kako je na „području istočne Slavonije koncentrirano više od tri tisuće pripadnika MUP-a Hrvatske i Zbora narodne garde (za kojeg se tvrdilo da je ilegalno osnovan)“. Prenijeta je izjava jednog stanovnika Vukovara srpske nacionalnosti koji je tvrdio da „ljudu ubijaju na kućnim pragovima“ i da su se „pojavile uniformirane grupe koje slične na Pavelićeve ustaše kojih se i sami Hrvati boje“ te da se u ZNG „mobiliziraju i Šiptari s Kosova“.¹⁹³ Naime, u srpskom tisku sve više se pisalo o tome kako u redove MUP-a „hrvatska vlast ilegalno hladnjačama regrutira Kurde i Marokance koji su spremni da ubiju za sitniš“.¹⁹⁴ Za MUP-ovce se tvrdilo da „istjeruju porodice iz vlastitih kuća“ te se navodi kao primjer izjava jednog stanovnika Vukovara koji izjavio kako su mu u kuću „upala trojica redarstvenika koje nikada prije nije vidio, te mu pretresli kuću, a kada nisu ništa našli stavili su pištolj na potiljak njegovom djetetu i prijetili da mu donese pištolj“. Žestoke borbe vodile su se i na području Vukovara te u Mirkovcima, a u „Politici“ je objavljena izjava jednog srpskog stanovnika Mirkovaca kako je za Srbe „život u Hrvatskoj više nemoguć“ te kako su „MUP i HDZ spremni na sve samo da ih slome“. U Mirkovcima je većina stanovnika srpske nacionalnosti, a hrvatska strana ga je nazivala i „gnijezdo četnika“.¹⁹⁵ Na području Vukovara borbe su se vodile u Borovom Selu i Bršadinu. „Politika“ je izvještavala kako je „Borovo Selo napadnuto od tisuću MUP-ovaca, pripadnika narodne garde i naoružanih civila“¹⁹⁶ koji se bore protiv „naroda Borovog Sela“. Nakon što se umiješala JNA sukobi su prestali. Dalje navodi kako se na vukovarskom području nalazi „oko 2500 redarstvenika i naoružanih civila...kojima je zadatak da zaustave pohod JNA i srpskih četnika iz pravca Srbije“.¹⁹⁷ A kao „odgovor na neuspjele napade

¹⁹² „Politika“, 7.srpnja 1991.

¹⁹³ „Politika“, 2.srpnja 1991.

¹⁹⁴ „Politika“, 9.srpnja 1991.

¹⁹⁵ „Politika“, 2.srpnja 1991.

¹⁹⁶ „Politika“, 3.srpnja 1991.

¹⁹⁷ „Politika“, 2.srpnja 1991.

MUP-ovci rešetaju srpske kuće...kao i naoružani civili(HDZ-ovci)¹⁹⁸ Za izbjeglice s vukovarskog područja u Vojvodini kojih je bilo sve više tvrdilo se da je „njihova jedina krivnja što su Srbi“, te prenose izjave pojedinaca koji „ne razumiju zašto ih dojučerašnji susjedi i prijatelji napadaju“ i da „HDZ-ovci žele protjerati Srbe iz kuća jer su ih obećali Hrvatima“. Vukovar se tako našao u opsadnom stanju.¹⁹⁹ Početak srpnja na Baniji i Kordunu označio je nastavak sve žešćih sukoba u Kostajnici, Dvoru na Uni i Glini. Dvor na Uni bio je odsječen od Kostajnice. Prema pisanju „Politike“ „snažne oružane formacije MUP-a Hrvatske kontroliraju most između bosanske i hrvatske Kostajnice i pretresaju svakoga tko ulazi ili izlazi iz Hrvatske“. U Glini i dalje traju sukobi prema izvještajima „Politike“ „MUP-ovaca i ovdašnjih civila. Grad je gotovo prazan jer je većina stanovništva u izbjeglištvu. Jedan izvještaj „Politike“ govori kako se „u središtu Gline nalazi spomendom gdje se prije njega nalazila pravoslavna crkva u kojoj su 1941.g. ustaše poklale 1560 Srba, a pripadnici MUP-a su mitraljirali taj spomendom“.²⁰⁰ Ističe se i kako su „mnogi Srbi s područja Banije privođeni i hapšeni od strane MUP-a i naoružanih civila s kapama koje su u ratu (Drugi svjetski rat) koristili domobrani“.²⁰¹ Ratno stanje počelo se osijećati i u Zagrebu. Kolona vojnih vozila JNA napustila je najveću vojnu bazu u Zagrebu i otišla prema Sloveniji. Građani su se počeli skupljati oko kasarni kako bi zaustavili vojna vozila te je došlo do sukoba u kojem je ubijen jedan građanin i dva vojnika.²⁰² „Politika“ je prokomentirala ovaj događaj u vidu toga da je „Zagreb na udaru ratne psihoze“, a o sukobu građana s JNA „nisu uspjeli da saznaju što se događa“. No tvrde kako se ratna psihoza stvara putem medija koji utječu na građane i priče koje se šire Zagrebom kako „predstoji bombardiranje Zagreba (nakon bombardiranja aviona JNA Brežica u Sloveniji)“ i da „stižu četnici“.²⁰³ „Politika“ će se tokom rata više puta osvrutati na „stvaranje ratne psihoze“ i „lažne uzbune“ u Zagrebu. Brijunski sporazum koji je potpisan 8.srpnja trebao je riješiti jugoslavensku krizu.

¹⁹⁸ „Politika“, 3.srpnja 1991.

¹⁹⁹ „Politika“, 8.srpnja 1991.

²⁰⁰ „Politika“, 2.srpnja 1991.

²⁰¹ „Politika“, 7.srpnja 1991.

²⁰² Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 73.

²⁰³ „Politika“, 3.srpnja 1991.

Rezolucija o miru sadržavala je deblokiranje svih baza JNA, povlačenje vojske u kasarne, uklanjanje svih prepreka s cesta koje vode u kasarne, demobilizaciju svih jedinica Teritorijalne obrane, a Europska zajednica je poslala civile koji bi nadgledali situaciju. Agresija JNA na Sloveniju zaustavljena je tromjesečnim moratorijem, a europski predstavnici hitno su zahtijevali sastanke na kojima bi se raspravljalo o budućnosti Jugoslavije na osnovu Helsinškog sporazuma i Pariške povelje za novu Europu. Međutim Srbija je izbjegavala sastanak pod izlikom da se on mora održati u Beogradu glavnom gradu i sjedištu Predsjedništva SFRJ, a u stvari razlog je bio izbjegavanje povratka JNA u kasarne koja se sve više stavljala na stranu pobunjenih Srba.²⁰⁴

Sredinu srpnja obilježio je pokušaj provedbe Brijunskog sporazuma što se tiče politike, ali situacija na bojištima širom Hrvatske nije se smirivala. U Slavoniji je Osijek postao jedno od kriznih žarišta. „Politika“ ga opisuje kao „grad bunker čijim ulicama šetaju raznorazne uniformirane i naoružane osobe, a u centru grada nalaze se kamioni s protuavionskim mitraljezima“.²⁰⁵ Situacije je posebno napeta u srpskim selima kod Osijeka. Srpski tisak izvještava o teškim uvjetima u srpskim selima „bez struje i hrane koja odolijevaju napadima MUP-a“.²⁰⁶ Optužuju se i „hrvatska sredstva informiranja“ koja daju „krive izvještaje“, kao npr. onaj o „napadu granatama na hrvatsko selo Čelije, prije svakog napada na srpska sela.“²⁰⁷ Ni riječi nije bilo o spaljivanju i pljačkanju tog hrvatskog sela od strane srpskih pobunjenika koje je bilo godinu dana u blokadi od strane okolnih srpskih sela.²⁰⁸ Za „Glas Slavonije“ navodi „Politika“ da mu više nitko ne vjeruje jer „kako nema dokaza o bradatim spodobama-četnicima“ u Osijeku i na njegovom području pa se „dosjetio“ („Glas Slavonije“) i objavio kako se „ispod kuće jednog stanovnika Osijeka srpske nacionalnosti nalaze četničke katakombe pa su MUP-ovci bacali bombe u otvor u podrumu te kuće“.²⁰⁹ Srpski mediji nastojali su prikazati kako

²⁰⁴ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 75.-76.

²⁰⁵ „Politika“, 9.srpnja 1991.

²⁰⁶ „Politika“, 10.srpnja 1991.

²⁰⁷ „Politika“, 10.srpnja 1991.

²⁰⁸ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 72.

²⁰⁹ „Politika“, 13.srpnja 1991.

hrvatski mediji stvaraju lažnu sliku o Srbima u istočnoj Slavoniji manipulirajući informacijama. Na Baniji i Kordunu također su se vodili sukobi hrvatskih redarstvenika s pobunjenim Srbima i JNA. Pisalo se kako su u Petrinji „pripadnici hrvatske vojske unatoč upozorenju napali Armiju“²¹⁰ koja je „jedina regularna vojska“.²¹¹ Oko Gline su se „gomilale hrvatske oružane snage“²¹², a prema izjavi Milana Martića, ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine, srpski pobunjenici imaju „visoki borbeni moral u Glini.“ Borbe se vode u mnogim selima na ovom području. Kako bi hrvatske redarstvenike prikazali kao „teroriste hrvatske vojske“²¹³ na području Banije „Politika“ objavljuje članak kako se „čak i u hrvatskim selima žale na postupke hrvatskih vojnika, koji traže da ih se svakodnevno poslužuje obilato poslužuje te napadaju žene i djevojke na što su se mještani žalili predsjedniku glinske općine.“²¹⁴ Zatim se pisalo i kako „postoji grupa posebno obučениh redarstvenika koji za primirja na Baniji otimaju vojnike dobrovoljačkih srpskih odreda i na razičite načine provociraju“. Dalje se navodi kako je „jedna takva grupa ubila Hrvata Iliju Petrovića samo zato što je bio u dobrim odnosima sa Srbima.“²¹⁵ Izbjeglica iz Slavonije i, Banije i Korduna bilo je sve više. Kako bi spriječili „egzodus Srba u Hrvatskoj“ četiri srpske stranke su (Srpska narodna obnova, Srpska radikalna stranka, Srpska demokratska stranka i Narodna stranka) na konferenciji za novinare Udruženja Srba iz Hrvatske odlučili osnovati „dobrovoljačke jedinice čiji bi zadatak bio zaštita srpskih sela u Hrvatskoj“.²¹⁶ Strah i nemir se osjećao i u Dalmaciji. Srpski tisak pisao je kako se „Dalmacija nalazi između propagandnog rata i straha“. Ovime misli na „paklenu medijsku kampanju“ u Hrvatskoj koja izvještava o „strahu od velikosrpske JNA i četnika koja neće upotrijebiti radiološko i kemijsko oružje, već samo klasično“. Zatim „Politika“ prenosi izjavu „jedne dvadesetšestogodišnje intelektualke koja je hladnokrvno izjavila da ako mora biti rata onda neka ga i bude“ koja je

²¹⁰ „Politika“, 16.srpnja 1991.

²¹¹ „Politika“, 18.srpnja 1991.

²¹² „Politika“, 12.srpnja 1991.

²¹³ „Politika“, 20 .srpnja 1991.

²¹⁴ „Politika“, 13.srpnja 1991.

²¹⁵ „Politika“, 19.srpnja 1991.

²¹⁶ „Politika“, 13.srpnja 1991.

posljedica „propagande hrvatskih medija“. ²¹⁷ U Splitu je bačena eksplozivna naprava na vojni objekat²¹⁸, a na području Zadra minirana je željeznička pruga Benkovac-Zadar, a navodi se kako se u vlakovima kroz Benkovac vrše „hapšenja i batinanja“ Srba, a na zadarskom području općenito „Srbi se masovno šikaniraju“. ²¹⁹ Dok srpski tisak optužuje hrvatske medije za širenje straha i ratne propagande on upravo to radi. Primjer je informacija koja je sredinom srpnja „došla do javnosti, da su u Smiljanu kod Gospića („prema mještanima Trnavca na logoru je crvenim slovima pisalo Logor za Srbe i za-pse“²²⁰) i Opatovcu formirani logori za Srbe.“ „Politika“ je odmah počela objavljivati članke u kojem se hrvatska vlast povezuje s NDH, te da Srbi mogu birati „ili vjernost (hrvatskoj vlasti) ili Novi Jasenovac“. ²²¹ U emisiji „Radio-Beograda“ izneseno je kako je Tuđmanov savjetnik Branko Salaj „godinama djelovao kao predvodnik ustaša u Švedskoj“, a profesor dr. Rastislav Petrović tvrdio je da je „pronašao pored plakata iz 1942.g. izvještaj o zvjerstvima ustaša i navodni podatak o 800 000 ubijenih Srba u NDH“. ²²²

Krajem srpnja Hrvatska je osudila djelovanje JNA koja je pomagala srpske pobunjenike, te formalno zatražila da u Hrvatsku dođu strani promatrači. Franjo Tuđman napustio je sastanak jugoslavenskog Predsjedništva u Ohridu iz protesta protiv djelovanja JNA koja potpomaže srpske pobunjenike te je zahtijevao prihvaćanje odredbi Brijunskog sporazuma da se JNA povuče iz Hrvatske. JNA je tvrdila kako mora braniti ugrožene Srbe. ²²³ Srpski tisak pogodio je JNA tako što je prikazivao kao vojsku koja štiti ugroženi srpski narod. Tu ugroženost i opravdanje za pomaganje Srba nastojala se prikazati na razne načine. Prenijeta je izjava Slobodana Praljka, člana HDZ-a poraženog u predizbornom nadmetanju s Tuđmanom, koji je izjavio kako je čuo da su „poslije nekih skupova nekih stranaka i uz loženje vatre po noći pjevali

²¹⁷ „Politika“, 14.srpnja 1991.

²¹⁸ „Politika“, 17. srpnja 1991.

²¹⁹ „Politika“, 12. srpnja 1991.

²²⁰ „Politika“, 20.srpnja 1991.

²²¹ „Politika“, 15.srpnja 1991.

²²² „Politika“, 18.srpnja 1991.

²²³ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 78.

da će zaklat Srbe“ (kolovoz 1990.) te da je hrvatska vlast „diletantska koja je da ne bi bila diletantska poslala policiju u Petrinju kako bi potpalila međunacionalne napetosti što i dan-danas čini kako bi narodu zamazala oči“. Zatim se navode razlozi „zašto Srbi ne žele da žive u samostalnoj Hrvatskoj“ kao što su „prodavanje majica na Jelačićevom trgu sa slovom „U“, pjevanje ustaških pjesama, provođenje anketa među nastavnicima u školama kako bi se utvrdila vjera i nacionalnost, šikaniranje srpske djece u školama (navodi se primjer iz OŠ „Ivan Mažuranić“ gdje su navodno nekoliko učenika petog razreda tražili od razrednice da se izbace iz razreda učenici srpske nacionalnosti), „uklanjanje imena ulica koja podsjećaju na NOB te Nikole Tesle i davanje imena ulica prema nekim ustaškim zlikovcima poput Mile Budaka“.²²⁴ Tu su i „svjedočanstva o progonima Srba u Hrvatskoj“ gdje se navode primjeri „presretanja Srba od strane redarstvenika (koji su nazvani i „drumski razbojnici“) na putevima na kojima su oduzimana vozila i sve druge vrijedne stvari“ te im „podmeću oružje, a poslije okrivljuju vozače“ kao i „da ih tjeraju da priznaju da su ubačeni četnici pred tv kamerama“.²²⁵ I katolička crkva našla se na udaru srpskog tiska. Katolička crkva tj. „njeno klerikalno vodstvo“ prikazana je kako nastoji zadobiti „moć i vlast te joj je stoga bilo potrebno da HDZ dođe vlast“, te stoga „vodi antijugoslavensku politiku koja svoje korijene ima još od vremena Jelačića kad je bila najveći protivnik uspostavljanja državnog jedinstva južnih Slavena, čemu je težio i sam Jelačić“. Nastojala se prikazati i netrpeljivost „ njenog klerikalnog dijela“ prema drugim vjerskim zajednicama i nacionalnostima, a prije svega Srbima i Srpskoj pravoslavnoj crkvi kroz suradnju s HDZ-om. „Politika“ je navela primjere kao što je „pisanje Glasa koncila u kojem se Srbi već duže vrijeme prikazuju kroz četništvo“ te kako je „jedan svećenik u Glini dopustio MUP-ovcima da na tornju crkve postave mitraljesko gnijezdo“.²²⁶ Stoga novinar „Politike“ zaključuje : „Šta onda Srbima u Hrvatskoj preostaje nego da se sami organiziraju i zatraže pomoć JNA i Srbije da ostanu na prostoru koji im stoljećima pripada.“²²⁷ Što se tiče oružanih sukoba oni su se i dalje nastavljali. U Slavoniji glavna žarišta bila su Vinkovci, Mirkovci te Ilok. Iz srpskog sela

²²⁴ „Politika“, 23.srpnja 1991.

²²⁵ „Politika“, 22.srpnja 1991.

²²⁶ „Politika“, Arsenić R., „Župnici u službi redarstvenika“, 21.srpnja 1991.

²²⁷ „Politika“, 23. srpnja 1991.

Mirkovci artiljerijskom vatrom napadnuti su Vinkovci. Tom prilikom 4 civila je poginulo, a mnogo ih je ranjeno. Hrvatski vojska odgovorila je protunapadom nakon što su ih srpski pobunjenici pozvali na predaju. Došlo je do žestokog okršaja u kojima su obadvije strane pretrpjele velike gubitke. Pobunjenim Srbima u pomoć je priskočila i JNA koja je raketirala hrvatske položaje.²²⁸ Srpski mediji iznijeli su svoju verziju ovog događaja. Tvrdili su prema izjavi jednog Mirkovčanina kako „mještane Mirkovaca i ostalih srpskih sela najviše smetaju neistine iz hrvatskog tiska o terorističkim pothvatima“. Kako piše „Politika“ „bez takve pripreme hrvatskih građana ne bi došlo krvavog sukoba“ jer su „sredstva informiranja prenerazila hrvatski narod dokumentiranoma informacijom o napadu mirkovačkih četnika na Vinkovce“ pa zaključuje „da je teže objaviti redak istine u štampi nego izvesti oružani napad na jače od sebe“. Kao dokaz poslužila im je izjava dvojice zarobljenih gardista pred TV kamerama kako su dobili prije napada informaciju „da idu na četnike, a kada su došli tamo naišli su na obične mještane koji su im pružili pomoć jer su bili ranjeni.“²²⁹ Veće žarište sukoba krajem srpnja u Slavoniji bio je i Ilok, točnije Iločki most gdje su se sukobile jedinice MUP-a i Zbora narodne garde s JNA. Kao „cilj napada na JNA“ srpski tisak navodi „uvlačenje JNA u rat“.²³⁰ Napala je i JNA. Avionima je raketiran centar za obuku u Novim Čakovcima na što su srpski mediji tvrdili da je napadnuta raketna baza JNA koja se nalazila u rukama hrvatskih vojnika. Također je napala i Policijski centar za obuku u Erdutu pokraj Osijeka te je poginulo 9 policajaca.²³¹ Na Baniji i Kordunu vodile su teške borbe, pogotovo kod Gline koju je na kraju okupirala JNA sa srpskim pobunjenicima na čelu s kapetanom Draganom, zapovjednikom specijalnih jedinica SAO Krajine koji je kao „ratni trofej donio u Knin šahovnicu i lubanju koja se nalazila u torbi jednog hrvatskog vojnika na kojoj je pisalo „četnik Milan Martić-živ ili mrtav“, a „nagrada je bila 100 000 američkih dolara“.²³² Kako su se u Kostajnici nalazile hrvatske snage tako je i srpski tisak pisao o „orgijanju hrvatskih redarstvenika u Kostajnici koji pjevaju ustaške pjesme i prijete

²²⁸ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 79.

²²⁹ „Politika“, 25.srpnja 1991.

²³⁰ „Politika“, 28.srpnja 1991.

²³¹ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 78.-79.

²³² „Politika“, 30.srpnja 1991.

stanovništvu²³³, te kako je „legalna i legitimna vlast općine Kostajnica napustila to mjesto zbog ratnog stanja“ te izjavila kako „ne priznaje silom nametnutu hrvatsku vlast“ misleći pri tome na izbor novog povjerenika Kostajnice koji je po nacionalnosti Hrvat(Vinko Miočević)²³⁴. Na Kordunu, borci „Osme kordunaške divizije poručili su kako uskoro počinje akcija čišćenja Korduna od paravojnih formacija Zbora narodne garde i MUP-a“.²³⁵ U Dalmaciji su borbe vođene kod Plastova na šibenskom području. „Politika“ je navela da su „MUP-ovci zarobili jednog srpskog civila te da ga drže kao taoca“.²³⁶

Početak kolovoza Jugoslavensko Predsjedništvo obznanilo je rezoluciju o prekidu vatre u Hrvatskoj koju su prihvatili svi članovi Predsjedništva osim Stjepana Mesića. Problematični su bili dijelovi rezolucije kako „sve strane moraju odmah prestati sa svim aktivnostima i započeti s povlačenjem iz područja zahvaćenim sukobom“ te da je „Savezno ministarstvo unutarnjih poslova odgovorno za održavanje tampon zone koje će nadgledati savezni ministar unutarnjih poslova i predstavnici istih ministarstava BiH, Slovenije i Makedonije“. Odluka Predsjedništva o cjelovitom i bezuvjetnom prekidu vatre u Hrvatskoj stupila je na snagu 7. kolovoza, ali JNA (koja se povukla iz Slovenije) i srpski pobunjenici nastavili su s napadima unatoč tome, a Hrvatska je zamrzнула odnose sa Srbijom.²³⁷ „Politika“ je stala u obranu JNA tvrdeći kako je „Hrvatska u dilemi da li da JNA proglasi neprijateljem, okupatorskom vojskom i odredi trenutak da se obračuna s njom“, ali i da je „Hrvatska već objavila rat vojsci koji je počeo ispuštanjem iz ruku pravde Martina Špegelja poslije dokaza da taj general radi na uspostavljanju ustaške vojske“. Dalje se objašnjava kako je „vojska postajala neprijatelj Hrvatskoj u mjeri u kojoj je sprečavala organizaciju i provođenje genocida“ te da bi „bez uplitanja JNA pitanje Srba bilo „konačno“ riješeno, a bez njezinog angažiranja krvi bi bilo mnogo više“. Hrvatska strana navodi se kao napadač te da „bez prekida vatrom provocira jedinice JNA“ te da bi „naša vlada morala svojoj armiji osigurati status legalne oružane sile koja je pred općim ratom s pobunjeničkim

²³³ „Politika“, 21. srpnja, 1991.

²³⁴ „Politika“, 26. srpnja 1991.

²³⁵ „Politika“, 27. srpnja 1991.

²³⁶ „Politika“, 26. srpnja 1991.

²³⁷ Krmpotić M., Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 80.-82.

fašističkim snagama“, a za tu „ulogu savezne vlade tvrdi se da je prilično mračna“ koja „funkcionira kao apstraktna vlada zato što za rasulo u Jugoslaviji okrivljuje i one koji je ruše i one koji to ne dopuštaju“.²³⁸ Pri tome jednako misle i na HDZ i opoziciju SDP za koju se tvrdilo da je „podrška vladajućoj stranci“.²³⁹ Sama JNA tvrdila je kako će „na vatru odgovoriti vatrom“, a o mogućim zračnim napadima na gradove izjavila je kako su to „monstruozne ideje te da se takve ideje mogu roditi samo u glavama onih koje je uhvatila panika pred suočavanjem sa zlodjelima koja su nanijeli vlastitom narodu i domovini“. Ovo saopćenje prenijela je „Politika“.²⁴⁰ Ništa manje se „Politika“ nije obrušila na hrvatske medije, što je već ranije navedeno, ali ovog puta povod su joj bile dvije stvari. Jedna je „odluka hrvatskih medija kako se više neće pratiti „jugo-sport“.“²⁴¹ Ova odluka je bila kao posljedica odluke Hrvatskog nogometnog saveza da hrvatski klubovi neće sudjelovati u jugoslavenskoj ligi dok traje rat na hrvatskom području.²⁴² Druga stvar bilo je pismo jedne beograđanke koja je na praksi u Švedskoj koja je izjavila kako se „u Švedskoj nevjerojatnom brzinom plasiraju laži o Srbiji i Srbima“ uz tvrdnju „Politike“ kako „Jugoslavenski centar za Eurovizijsku razmjenu u Zagrebu odlučuje što i kada će od snimaka drugih domaćih televizijskih centara pustiti u razmjenu, te kako je Eurovizija u Genevi „očitala lekciju Zagrebu zbog jednostranih informacija“.²⁴³ Optužuju se hrvatski novine koje „iz dana u dan prikazuju Srbe kao „četnike, koljače, teroriste, odmetnike, životinje u ljudskom obliku, pljačkaše, bizantince i divljake“, a „javnost je zapljusnuta informacijama kao što su Srbo-ustaše, Srbo-fašisti, bizantinski imperijalisti, boljševezirano velikosrpstvo, istočnjaci.“ Za „poseban doprinos ruženju srpskog naroda brinu se radio stanice, posebno lokalne“. Naveden je primjer Radio-Sljemena koji je prema „Politici“ „objavljivao brojeve telefona „četničkih vođa i jazbina“ u Borovu Selu, Vrginmostu i Kninu te zamolio slušaoce da ih što više uznemiravaju“. Na kraju se zaključuje kako „sve što je srpsko, a ne ljubi Franju

²³⁸ „Politika“, 4.kolovoza 1991.

²³⁹ „Politika“, 5. kolovoza 1991.

²⁴⁰ „Politika“, 6.kolovoza 1991.

²⁴¹ „Politika“, 4.kolovoza 1991.

²⁴² Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 80.

²⁴³ „Politika“, 5.kolovoza 1991.

Tuđmana, spada u četništvo uključujući i Srbe koji su sa porodicama pobjegli iz Hrvatske“.²⁴⁴ Situacija na bojištima je nešto mirnija u odnosu na kraj srpnja, ali se još uvijek vode borbe i krše dogovori o prekidu vatre. U Slavoniji su se vodile žestoke borbe u Dalju gdje je i napadnuta policijska postaja od strane srpskih pobunjenika. Mnogo je stradalih u ovim sukobima.²⁴⁵ „Politika“ iznosi kako je „do sukoba moralo doći“²⁴⁶, te da je „poginulo više od 80 MUP-ovaca i gardista“.²⁴⁷ Prenijete su izjave Ilije Kojića, zapovjednika TO Slavojine, Baranje i zapadnog Srijema koji tvrdi kako su „ustaške namjere da se očisti to selo od Srba“ te da će biti poslije Dalja „oslobođena i druga mjesta u kojima žive Srbi“.²⁴⁸ Situacija u Mirkovcima je relativno mirna, a glede toga je objavljen nastavak razgovora sa zarobljenim hrvatskim vojnikom Ivanom Karšajem koji je između ostalog izjavio „kako su mu u gardi obećali veću plaću i posao za žene i rodbinu“ te da su „njegovi htjeli jednom petnaestogodišnjem dječaku izvaditi oči“.²⁴⁹ Borbe su se vodile i u starom dijelu Tenje, a „Politika“ je izvijestila kako je vatra obustavljena tek na „inzistiranje komande Osiječkog garnizona JNA“ te da su „branioci sela odoljeli napadima“.²⁵⁰ Na Baniji i Kordunu borbe se vode oko Kostajnice i Sunje, a srpski tisak navodi kao već i ranije o „pljački hrvatskih vojnika“²⁵¹ i „premlaćivanju šestorice Srba na mostu na Savi“ u Kostajnici.²⁵² Sve veće borbe se šire se u Dalmaciji. U sjevernoj Dalmaciji kod Kruševa i Zelengrada došlo je do žestokih okršaja, a „Politika“ je navela kako su „hrvatski gardisti likvidirali Srbina koji je upao u jamu i molio za pomoć“.²⁵³ Izvršno vijeće općine Benkovac

²⁴⁴ „Politika“, 8.kolovoza 1991.

²⁴⁵ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 80.

²⁴⁶ „Politika“, 2.kolovoza 1991.

²⁴⁷ „Politika“, 4.kolovoza 1991.

²⁴⁸ „Politika“, 3.kolovoza 1991.

²⁴⁹ „Politika“, 4.kolovoza 1991.

²⁵⁰ „Politika“, 1.kolovoza 1991.

²⁵¹ „Politika“, 7.kolovoza 1991.

²⁵² „Politika“, 3.kolovoza 1991.

²⁵³ „Politika“, 5.kolovoza 1991.

objavilo je kako će „sva poduzeća, službe i organizacije staviti svoja sredstva na raspolaganje za obranu“.²⁵⁴ Iz SAO Krajine žale se na kršenje primirja s hrvatske strane. „Politika“ je pisala kako se „provodi mobilizacija“ na zadarskom području od strane Hrvatske gdje su se prvo skupljali Srbi“.²⁵⁵

Sredina kolovoza protekla je nešto mirnije (izuzevši Slavoniju gdje se otvorila nova bojišnica kod Okučana) zbog stupanja na snagu odluke o prekidu vatre. Međutim obje strane su izvještavale o kršenjima primirja, te su u ovom razdoblju počinjeni zločini s obje strane (npr. Lovinac, Sarvaš). Vršene su i razmjene zarobljenika²⁵⁶ U ovom razdoblju srpski tisak bavio se „propagandom“ i politikom HDZ-a prema Srbima, svjedočanstvima zarobljenih Srba, zločinima počinjenim s hrvatske strane, te borbama oko Okučana i uz granicu s BiH. Glede „propagande“ pisalo se kako „rasulo u hrvatskoj vojsci (navodeći primjer Hrvatske Dubice gdje su „gardisti iz Bjelovara i Virovitice otišli kući“) mediji nastoje prikriti „prikazivanjem rambo ustaša (redarstvenika) kako bi privukli mlade Hrvate. Za „najistaknutije pripadnike HDZ-a“ tvrdilo se kako „svakodnevno obilaze kuće i stanove sakupljajući regrute koji bježe čak i preko granice da bi izbjegli sudbinu onih čiju su sahranu gledali na televiziji“.²⁵⁷ U Osijeku se dogodio incident tokom „Karavane mira“, kada je troje ljudi izašlo iz auta od kojih je jedan prema Jutel-u imao kokardu pa je to izazvalo revolt dijela sudionika karavane, a na osječkom trgu su „fizički napadnuti, vrijeđani, prijetilo im se te im je auto polupan“. Dvojica od njih su dala izjave (tvrdili su da su članovi HDZ-a) pred TV kamerama u kojima su izjavili kako su to bile „kape s kopčom te je sve krivo shvaćeno“ te da su ih u policiji nakon ispitivanja pustili i „da nije bilo nikakvih problema.“ Jutel ih je nazvao „razularenim Srbima“ (prije njihove izjave na TV-u), a „Politika“ je napisala da su „vremena takva da se na pitanja „tko“ i „zašto“ odgovara saopćavanjem nacionalnosti i pripadnost određenoj stranci“ pri tome misleći i na medije i na stranke.²⁵⁸ No kao „najveći problem aktualne hrvatske politike“ „Politika“ vidi u „nedemokratičnosti zakonodavne

²⁵⁴ „Politika“, 4.kolovoza 1991.

²⁵⁵ „Politika“, 3.kolovoza 1991.

²⁵⁶ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998., 84.

²⁵⁷ „Politika“, 11.kolovoza 1991.

²⁵⁸ „Politika“, 15.kolovoza 1991.

procedure kod donošenja kapitalnih zakona“ zbog „jedne ishitrene metodologije utemeljene na nacionalnoj homogenizaciji kao vješto medijski iznuđenom refleksu na vanjske opasnosti od velikosrpske penetracije na nacionalno probuđene hrvatske prostore te je tako vladajuća stranka(HDZ) pravdala donošenje zakona po hitnom postupku. Dalje se tvrdi da „će stoga teško HDZ dopustiti opoziciji radikalnije zakonske promjene“.²⁵⁹ Kako su hrvatski mediji („Slobodni tjednik“) napisali kako su u zagrebačkom kafiću „Šansa“ na Trešnjevci nalazi „četnički štab“ na koji je bačen „molotovljev koktel i razbijeno staklo“ te da „Šešelj i njegove bradonje potpomognuti tzv. JNA planiraju napasti zagrebačku katedralu“, srpski tisak pisao je o strahu „zagrebačkih Srba“.²⁶⁰ Navodili su se incidenti u Zagrebu i okolici, kao npr. u naselju Kozaraput koje je bilo nastanjeno uglavnom stanovništvom srpske nacionalnosti, gdje je prema navodima predsjednika Gradskog odbora SNS (Srpske narodne stranke) u kuće Srba „upala grupa pijanih gardista te ih maltretirala“ kako bi se dodatno potaknuo strah zagrebačkih Srba, premda je predsjednik SNS-a Milan Đukić osudio takve izjave i pozvao na mirno rješenje pitanja Srba.²⁶¹ Kako bi se povećao strah od „hrvatske vlasti i vojske“ objavljena su svjedočanstva razmijenjenih zarobljenika koje su se izvršile kod Šapca²⁶² i Knina²⁶³. Oni su izjavili „kako ni sami ne znaju kako su izdržali sve brutalnosti i mučenja“ (u zatvorima u Županji i Osijeku), te da su ih „tjerali da kažu da su srpski četnički teroristi koji su poslani da ubijaju hrvatski narod, a hrvatska emisija je to emitirala i poslala u inozemstvo“.²⁶⁴ Za zarobljenike koji su u Kninu razmijenjeni objavilo se kako je „među zarobljenim Srbima najviše civila“.²⁶⁵ Srpski pobunjenici s Banije tvrde kako „oni prvo zarobe MUP-ovce pa ih puste, a oni (MUP-ovci) uhvate naše civile koji mirno obrađuju njivu te ih odvedu i pobiju“. Kada je riječ o zločinima, „Politika“ je objavila kako „primirje u istočnoj Slavoniji opterećuje ustaški zločin u selu Sarvaš, gdje je zvijerski

²⁵⁹ „Politika“, 18.kolovoza 1991.

²⁶⁰ „Politika“, 12.kolovoza 1991.

²⁶¹ „Politika“, 17.kolovoza 1991.

²⁶² „Politika“, 13.kolovoza 1991.

²⁶³ „Politika“, 15.kolovoza 1991.

²⁶⁴ „Politika“, 13.kolovoza 1991.

²⁶⁵ „Politika“, 15.kolovoza 1991.

umoreno najmanje 15 stanovnika srpske nacionalnosti“, te prenosi izjavu svjedoka „kako su se dvojica uniformirani ljudi bacili na njega i noževima ga htjeli izbosti, ali im je uspio pobjeći“.²⁶⁶ Ovaj zločin do dan danas nije u potpunosti rasvijetljen. „Politika“ je navela kako „ustaški legionari u crnim košuljama sad više ne kriju tko su i što su i što hoće, kao da ne poznaju ni jednu svetinju u životu (porodica i kućni prag)“. Psiholog sa sveučilišta u Beogradu dr. Žarko Trebješanin izjavio je da su Srbi „suočeni sa agresivnošću koja nije u službi zaštite života, već je njen cilj razaranje i sadističko uživanje u nanošenju zla drugima“.²⁶⁷ O srpskim zločinima (npr. u Lovincu) nije bilo ni riječi. Što se tiče sukoba oni su se sredinom kolovoza vodili uglavnom u Slavoniji.²⁶⁸ Borbe su se vodile na osječkom području, a „Politika“ navodi o „napadima na više srpskih sela“. Novi front otvoren je na području Okučana i granice s BiH. Borbe su se vodile i u samome mjestu. „Politika“ je navela kako je 2000 pripadnika snaga Hrvatske na ovome području, te su srpski pobunjenici uputili apel JNA za intervenciju zbog „prijetnje masakra širih razmjera“²⁶⁹ Srpski pobunjenici i JNA uspjeli su staviti pod kontrolu ovo područje kao i granicu s BiH, a „Politika“ je prikazala slike noža tzv. „srbosijeka“ i „specijalnog lanca za ispitivanje četnika koje su zaboravili MUP-ovci i gardisti pri povlačenju“.²⁷⁰

Krajem kolovoza sukobi su se ponovo rasplamsali širom Hrvatske. U Zagrebu je podmetnuta eksplozivna naprava koja je eksplodirala u zgradi Židovske općine. Namjera je bila prikazati Hrvatsku kao fašističku i genocidnu državu.²⁷¹ „Politika“ je navela kako je „hrvatska vlast zgranula Europu uklanjanjem antifašističkih spomenika i vraćanjem ustaškog znakovlja, pa i njene najnovije optužbe četničkih elemenata za miniranje židovskih objekata znače zabijanje glave u pijesak i negiranje činjenice da se Hrvatskom širi dah ružne prošlosti“, te prenijela izjave pojedinih pripadnika židovske zajednice koje „ovaj neprijatan i zastrašujući događaj podsjeća na

²⁶⁶ „Politika“, 12.kolovoza 1991.

²⁶⁷ „Politika“, 18.kolovoza 1991.

²⁶⁸ „Politika“, 16.kolovoza 1991.

²⁶⁹ „Politika“, 17.kolovoza 1991.

²⁷⁰ „Politika“, 20.kolovoza 1991.

²⁷¹ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 87.

vremena prije prošlog rata.²⁷² Na političkom planu, Tuđman je uputio pismo Predsjedništvu SFRJ u kojem je iznio mogućnost „općeg rata“ ukoliko se ne udovolje zahtjevi hrvatske vlasti do 31. kolovoza koji se tiču prekida vatre od strane Srbije i srpskih pobunjenika, te povlačenje JNA²⁷³, a „Politika“ je napisala „dok u Beogradu traju pregovori za uspostavljanje mira u Hrvatskoj, vlada ove republike u suradnji s „ratnim kabinetom“ najavljuje skori obračun s teroristima i militantnom strujom u JNA“.²⁷⁴ U kontekstu toga Tuđman je nazvan i „inkarnacijom neofašističkog pokreta“. Dio Tuđmanovog pisma koji govori o povlačenju JNA prokomentiran je da bi povlačenjem JNA „genocid nezaštićenih Srba bio izvršen u miru i bez znanja svjetske javnosti što se u Hrvatskoj događa“, a „31. kolovoza će možda biti proglašen za 10. travanj“.²⁷⁵ Kao pripreme za „opći rat“ naveo se „specijalni zadatak „hrvatskih tigrova“ koji su trebali osiguravati objekte Hrvatske televizije.²⁷⁶ U Slavoniji i Baranji su se vodile žestoke borbe na području Osijeka, Okučana, Pakraca, Vinkovaca, Vukovara, Darde i Belog Manastira. Osijek je granatiran, a srpski tisak ne navodi tko su napadači, ali se navode „napadi MUP-ovaca i ZNG na srpska sela“, pogotovo Tenju, Silaš i Bijelo Brdo²⁷⁷ te da su „hrvatske vlasti uzurpirale dopisništvo „Politike“ u Osijeku provaljujući, pretresajući i zatvarajući ga“.²⁷⁸ Prenijeta je izjava predsjednika mjesnog odbora SDS-a Tenje Mladena Hadžića kako se „ustašama zbog Tenje ledi krv u žilama“ te da je „moral branilaca takav da na barikade izlaze starci i teški bolesnici“, a za hrvatske časnike je izjavio kako „ubijaju svoje ranjenike i skrivaju gubitke“.²⁷⁹ Za napad na Vinkovce okrivljeni su sami MUP-ovci i gardisti za koji je „Politika“ tvrdila da „simuliran“ kako bi se okrivila JNA. Naime, pisano je da su „gardisti i MUP-ovci sami aktivirali eksplozije i zapalili stare automobilske gume..., a poslije svakog probijanja zvučnog zida prilikom rutinskih

²⁷² „Politika“, 21. kolovoza 1991.

²⁷³ „Politika“, 24. kolovoza 1991.

²⁷⁴ „Politika“, 23. kolovoza 1991.

²⁷⁵ „Politika“, 25. kolovoza 1991.

²⁷⁶ „Politika“, 29. kolovoza 1991.

²⁷⁷ „Politika“, 22. kolovoza 1991.

²⁷⁸ „Politika“, 28. kolovoza 1991.

²⁷⁹ „Politika“, 22. kolovoza 1991.

letova aviona JNA pale vatre kako bi sve bilo uvjerljivije“.²⁸⁰ Najteža situacija bila je u Vukovaru. Puno kuća je porušeno. Srpski tisak naveo je „da su ustaške snage u Vukovaru praktički odsiječene od Hrvatske“, a „radio Vukovar emitira ustaške koračnice kako bi hrvatske bojovnike koliko-toliko ohrabrio“.²⁸¹ JNA je 30. kolovoza uputila poziv na predaju hrvatskim jedinicama u Vukovaru „nakon čega će potpuno sigurno moći otići“. Za hrvatske jedinice u Vukovaru „Politika“ je tvrdila kako su „žrtve kaosa u vlastitim redovima jer im „jedinica za posebne namjene ne da i drži ih potpuno demoralizirane za taoce“. Za tu istu „specijalnu jedinicu“ navelo se da joj „uhapšeni Srbi služe kao štit“.²⁸² Brojka „Politike“ govori od „više od 150 izgubljenih ljudi“ s hrvatske strane.²⁸³ U Baranji je JNA izašla na ulice i napravila „tampon zonu“. Nakon što su JNA i srpski pobunjenici, nakon žestokih borbi, osigurali Beli Manastir „Politika“, je ustvrdila kako „još uvijek nije slomljen otpor ustaških bojovnika“²⁸⁴ i da je „Baranja poslije Drugog svjetskog rata oteta Srbiji, a da nikada nije pripadala Hrvatskoj“.²⁸⁵ Na Baniji i Kordunu su se vodile borbe u selima oko Siska, u Petrinji, Gospiću i Glini. Izvještaj HTV-a o 150 do 200 „ubijenih terorista“ „Politika“ je prokomentirala kako to „nisu teroristi nego stanovnici srpskih sela“, a „nalog za ovaj zločin, nezapamćen u poslijeratnoj povijesti, izdao je Ivan Bobetko, zapovjednik kriznog štaba za Baniju“. Prenijete su i izjave svjedoka o „ubojstvu 15 srpskih žitelja u selu Kinjačka (nedaleko od) Komareva od strane garde i MUP-a“ kao dokazu „čišćenja srpskih sela u blizini Siska“.²⁸⁶ Na području Dalmacije i SAO Krajine također su se vodile žestoke borbe i to u južnom dijelu SAO Krajine oko Otišića, Raševića i Gornjeg Zemunika i na području Vrlike. „Politika“ je izvijestila kako su „hrvatske oružane snage nakon žestokih sukoba u zaseoku Dragići nakon povlačenja ostavile pravu pustoš te ubile i izmasakrirale dvojicu mještana, te raskomadali životinje“ te „ispisala parole poput „crna legija-

²⁸⁰ „Politika“, 27.kolovoza 1991.

²⁸¹ „Politika“, 29.kolovoza 1991.

²⁸² „Politika“, 31.kolovoza 1991.

²⁸³ „Politika“, 29.kolovoza 1991.

²⁸⁴ „Politika“, 25.kolovoza 1991.

²⁸⁵ „Politika“, 30.kolovoza 1991.

²⁸⁶ „Politika“, 24.kolovoza 1991.

Ljubuški“ i NDH“ . Policajci iz hrvatskog sela Kijeva blizu Knina povukli su se iz ovog sela pod pritiskom JNA.²⁸⁷ U Lici su srpski pobunjenici zauzeli odašiljač na Plješivici, a srpski tisak pisao je o „kraju gebelsovske propagande“ (misleći pri tome na HRT).²⁸⁸

Početak rujna na političkom planu prošao je u znaku mirovne konferencije o Jugoslaviji u Haagu, nakon što je prethodno 2. rujna potpisano primirje u Beogradu. Na mirovnoj konferenciji sudionici su bili svi predstavnici jugoslavenskih republika. predsjednik jugoslavenskog Predsjedništva i federalni premijer. Oni su dali obećanje da će tražiti mirno rješavanje krize, te kako se granice ne smiju mijenjati silom. Nizozemski ministar vanjskih poslova Hans Van den Broek upozorio je kako je situacija u Hrvatskoj dramatična. Konferenciju je predvodio bivši tajnik NATO-a lord Carrington.²⁸⁹ Srpski tisak tvrdio je kako je „Tuđman razbio iluziju o miru poručivši kako njegove oružane snage nisu paravojne jedinice, te da će stoga Srbi morati da zadrže oružje u svojim rukama“. Kao primjer navedeno je stanje u Vukovaru gdje je hrvatski povjerenik za Vukovar Marin Vidić „pozivao zaposlene da se vrate na posao i da se normalizira život u Vukovaru..., a preostali Srbi nemaju ništa od Vidićevih mirovnih namjera jer je Vukovar za njih postao mučni koncentracijski logor“. Napomenulo se kako je „legalni predsjednik općine Slavko Dokmanović odavno u izbjeglištvu“, a da Vukovar „brani dezertjer iz JNA (Mile Dedaković) koji se hvali velikim neprijateljskim gubicima“ napominjujući da je JNA prava „sila koja brani Vukovar, a ne hrvatske jedinice“. Navelo se kako Vidić „usprkos pozivima za normalan život nije uspio da dovede ni hrvatsku djecu koja se školuju negdje drugdje..., a njihovi očevi nastavljaju rat kao da ništa nije potpisano (misli se na primirje 2.rujna) i ništa im nije važno od njihove zaslijepljenosti“. Kako bi se pokazalo da su Srbi u opasnosti iako je na snazi primirje navedena su i dva primjera. Jedan je iz Novske gdje je „Politika“ navela kako su „svi vodeći članovi SDS-a Novske pohapšeni kao i njegov predsjednik Slobodan Vukšić, kojega je uhapsilo 40 gardista postavivši mu zasjedu te mu je kuća raznijeta eksplozivom“. Drugi primjer je iz Okučana gdje se navelo „da su vezisti uhvatili i snimili razgovor starješine jedne hrvatske gardijske jedinice koji je izjavio da treba poklat sve živo u Smrtiću, a potom i Rajiću (sela

²⁸⁷ „Politika“, 28.kolovoza 1991.

²⁸⁸ „Politika“, 31.kolovoza 1991.

²⁸⁹ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 90.

naseljena Srbima)²⁹⁰ Počelo se pisati i kako je u „Glasu Istre“ „sve češće antiarmijsko raspoloženje“, kao i u Puli na čijim ulicama je osvanuo plakat „YU-NACI Srpska vojsko van iz Hrvatske“. „Politika“ je prokomentirala kako je „cilj ovog plakata pogoršanje odnosa s JNA i unošenje antiarmijskog raspoloženja među stanovnike Istre“.²⁹¹ Srpski tisak bavio se i nesuglasticama i sukobima u hrvatskoj vladi pa je napisano kako je „Tuđman ostavljen na milost i nemilost najbližih suradnika, koji ga osuđuju za izdaju, šverc oružja i navodnu preprodaju Srbima“ te da „ZNG govore kako bi za čas slistili četnike, ali im Tuđman ne dozvoljava“. Čak se navelo da je „slovenski ministar vanjskih poslova Dmitrij Rupel u posjeti Sovjetskom Savezu oštro napao Tuđmanovu politiku ustvrdivši da Slovenija ne želi podržiti ustaški režim“ te je stoga „skidanje Tuđmana s trona samo pitanje dana“.²⁹² Njemačka je početkom rujna podnijela protest jugoslavenskom ambasadoru u Bonnu zbog kršenja primirja od strane JNA²⁹³, te je „najavila da slom skupa (tj. Konferencije) donosi automatsko priznanje Hrvatske i Slovenije“. Stoga je „Politika“ ustvrdila da „Hrvatskoj odgovara rat“, jer se „u takvoj situaciji neće aktivirati strani promatrači jer oni na teren izlaze samo kad je zaista proveden prekid vatre, a ne dok je vatra još u punom jeku“. Kao „argumantaciju od napada srbo-komunističke okupatorske vojske služila je namještaljka u Petrinji gdje je napadnuta kasarna Vasilije Gaćeša“. Srpski tisak tvrdio je kako su sukob izazvale hrvatske jedinice koje su napale minobacačima kasarnu u kojoj su se nalazili i novinari, te inicirali sukob kako bi se prikazalo JNA kao napadača u trenutku kada je Austrija odlučivala o priznanju Hrvatske i Slovenije.²⁹⁴ Najžešće borbe u ovom razdoblju vodile su se u Slavoniji i na Baniji. Vukovar je pretrpio najžešći napad do tada. Osijek je također napadnut²⁹⁵, a najžešće borbe vodile su se oko kasarne i vojnog poligona „C“. Srpski tisak pisao je da „hrvatski Radio-Studio Osijek ponovo obmanjuje javnost tvrdeći da je armija bezrazložno napala grad Osijek i civilno stanovništvo“ tvrdeći da je JNA napadnuta. Obavijest

²⁹⁰ „Politika“, 3.rujna 1991.

²⁹¹ „Politika“, 4.rujna 1991.

²⁹² „Politika“, 5.rujna 1991.

²⁹³ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 90.

²⁹⁴ „Politika“, 7.rujan 1991.

²⁹⁵ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 91.

navedenog radija o „stravičnom bombardiranju Bilja i Sarvaša“ prokomentirala je „Politika“ da su ustvari bačene dvije bombe na Bilje i tri na Sarvaš te da hrvatski mediji pretjeruju u izvještajima.²⁹⁶ Prenijeto je u „Politici“ saopćenje tuzlanskog korpusa u kojem se navodi kako „gardisti u Osijeku upadaju u vojne stanove i vrše pretese, a vojni penzioneri i građanska lica koja su se nalazila u stanovima maltretirani su te im se prijetilo da će biti prebijeni, poklani, a stanovi im zapaljeni“.²⁹⁷ I na području Okučana vođene su žestoke borbe. Jedan „ustaški svjedok“, kako navodi „Politika“, izjavio je kako u „Staroj Gradiški MUP-ovci i ZNG uvježbavaju pripadnike Crne ustaške legije za klanje Srba“. Dana 8. rujna srpski tisak izvještava da je nakon potpisanog primirja u Beogradu „izvršen koordiniran napad na SAO Zapadnu Slavoniju“ i da je srpska strana imala velike gubitke stoga je „Politika“ nazvala ovaj dan „danom velikog stradanja“.²⁹⁸ Spominjani su i „napadi na srpska sela u zapadnom dijelu požeške kotline“ te „strah napada većih razmjera i masakra srpskog življa“.²⁹⁹ Na Baniji su se nažešće borbe vodile oko Dubice, Gline³⁰⁰ i Kostajnice³⁰¹. Srpski tisak pisao je o kršenju primirja s hrvatske strane na ovim područjima³⁰² i da je „više od 60% stanovništva Bosanske Dubice pod prijetnjom hrvatskih oružnika napustilo grad“.³⁰³ U Lici su se borbe vodile oko Gospića, a „Politika“ je napisala kako u Gospiću „više nema vjere u Tuđmana“.³⁰⁴ Na području Dalmacije je relativno mirno izuzevši pisanja „Politike“ kako je „Zadar etnički čist grad jer se ruše srpske kuće“.³⁰⁵

²⁹⁶ „Politika“, 4. rujna 1991.

²⁹⁷ „Politika“, 5. rujna 1991.

²⁹⁸ „Politika“, 9. rujna 1991.

²⁹⁹ „Politika“, 2. rujna 1991.

³⁰⁰ „Politika“, 3. rujna 1991.

³⁰¹ „Politika“, 6. rujna 1991.

³⁰² „Politika“, 2. rujna 1991.

³⁰³ „Politika“, 3. rujna 1991.

³⁰⁴ „Politika“, 5. rujna 1991.

³⁰⁵ „Politika“, 9. rujna 1991.

Sredinu rujna obilježio je sukob oko kasarni širom Hrvatske između hrvatskih snaga i JNA te zauzimanje Hrvatske Kostajnice od strane srpskih pobunjenika i JNA. Sukob se prenio i u Zagreb gdje su se borbe vodile oko kasarni u Novome Zagrebu i na Borongaju. Avioni JRV-a raketirali su odašiljač na Sljemenu, ali ga nisu uspjeli pogoditi.³⁰⁶ Srpski tisak pridao je događajima u Zagrebu veliku pozornost. Pisalo se da se Zagreb nalazio u potpunoj blokadi, a da se građane „maltretira sa zračnim uzbunama“.³⁰⁷ Kao cilj „akcije stvaranja ratne psihoze“ u koje i spadaju „igre sa uzbunama“ naveo se „širenje mržnje prema Srbima i JNA“. Prenijeta je i izjava potpredsjednika hrvatske vlade Zdravka Tomca, te stavljena kao naslov članka, koji je izjavio da „smo malo pretjerali s uzbunama“.³⁰⁸ Primjer „širenja mržnje u Zagrebu“ prema Srbima naveden je u obliku „nepotpisanih plakata s popisima imena Srba za koje se tvrdi da su masakrirali Hrvate u Slavoniji“, a prema JNA „proglašavanjem JNA okupatorskom vojskom“ i „upadanje u stanove vojnih lica“ (kao i u Osijeku).³⁰⁹ Objavljeno je i da je „napadnuta zgrada Komande Pete vojne oblasti, ali da je napad uspješno odbijen te je pri tome ranjen pripadnik promatračke misije EZ“.³¹⁰ Borbe oko kasarni vodile su se na području cijele Hrvatske. Dana 16.rujna jedinice JNA iz Knina krenule su u „deblokadu kasarni u Zadru, Šibeniku, Drnišu, Splitu i Sinju“.³¹¹ Žestoke borbe vodile su se u Šibeniku oko kasarne. Srpski tisak pisao je kako „jedinice JNA u ovom garnizonu pružaju ogorčen otpor hrvatskim gardistima i traže pomoć aviona“.³¹² Borbe su se vodile i oko kasarni u Pločama, Vukovaru i Osijeku, Slavonskom Brodu³¹³, a napeta je situacija bila i u Rijeci.³¹⁴ Jugoslavenska ratna mornarica blokirala je hrvatske luke na moru.³¹⁵ Prenijeto

³⁰⁶ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 93.

³⁰⁷ „Politika“, 18.rujna 1991.

³⁰⁸ „Politika“, 19.rujna 1991

³⁰⁹ „Politika“, 17.rujna 1991.

³¹⁰ „Politika“, 19.rujna 1991.

³¹¹ „Politika“, 17.rujna 1991.

³¹² „Politika“, 20.rujna 1991.

³¹³ „Politika“, 17.rujna 1991.

³¹⁴ „Politika“, 16.rujna 1991.

je i saopćenje Informativne službe SSNO-a (Sekretarijata za narodnu obranu) u kojem se optužuje hrvatska vlast da „čini sve da bi riječima i akcijama minirala započetu mirovnu konferenciju o Jugoslaviji“ (misli se na sukobe oko kasarni)³¹⁶ i optužuje ministra obrane Hrvatske Luku Bebića za „iznošenje laži o predaji i zauzimanju većeg broja kasarni i objekata“ tvrdeći kako su one „napuštene“, a „pojedinačni slučajevi dezerterstva pretvoreni su u stotine“.³¹⁷ Na bojištima najžešće borbe vodile su se oko Hrvatske Kostajnice, Vukovara, Osijeka, Pakraca, Gospića i Okučana.³¹⁸ Hrvatsku Kostajnicu zauzeli su srpski pobunjenici i JNA, a „Politika“ je izvijestila kako je u gradu „ostala manja skupina hadezeovaca“ te da je zarobljen povjerenik vlade hrvatske za Kostajnicu Vinko Miočević.³¹⁹ „Politika“ je izvještavala i o „stravičnim slikama zapadnog Gospića“ gdje je „sve što je srpsko-gori, a umoreno je oko 90 Srba“.³²⁰ U „Politici“ je objavljena „skica za portret hrvatskih ratnika“ u kojoj se između ostalog opisuje osnivanje „čete rezervnog sastava Zbora narodne garde u Komarevu koje sačinjavaju djevojke“ navodeći kako „vole domoljubne ustaške pjesme“.³²¹ Prenijeto je i „istraživanje francuskog Monda(pariški tjednik)“ koji je razgovarao s dvojicom „stranaca (Francuza) koji se bore u specijalnoj jedinici 'crnoj legiji' koju prema njihovim izjavama čine uglavnom stranci i 'socijalni talog', a rečeno im je da im je zadatak ubiti što više srpskih četnika“. Prema njihovim izjavama „razočarani su s hrvatskim vojnicima tvrdeći da se srpski bore fanatično“.³²² Kako je Njemačka podržala Hrvatsku ka njezinom osamostaljenju „Politika“ je „otvorila“ novu rubriku „Njemačko-

³¹⁵ „Politika“, 18.rujna 1991.

³¹⁶ „Politika“, 17.rujna 1991.

³¹⁷ „Politika“, 16.rujna 1991.

³¹⁸ „Politika“, 14.-20.rujna 1991

³¹⁹ „Politika“, 14.rujna 1991.

³²⁰ „Politika“, 20.rujna 1991

³²¹ „Politika“, 11.rujna 1991.

³²² „Politika“, 14.rujna 1991.

hrvatska povezanost od 1941. do 1991.g.“ u kojoj se govori o povezanosti NDH i nacističke Njemačke te poslijeratnim vezama.³²³

Krajem rujna u New Yorku Vijeće sigurnosti UN-a prihvatilo je rezoluciju o Jugoslaviji (25.rujna) koja je zahtijevala da obje strane poštuju primirje, te da se nesuglasice riješavaju mirnim putem na Mirovnoj konferenciji u Haagu.³²⁴ Tri dana ranije postignut je dogovor JNA i hrvatskog vodstva o prekidu vatre te su Tuđman i Kadijević naredili svojim jedinicama da obustave napade.³²⁵ Srpski tisak pisao je kako hrvatska strana stalno krši primirje, a da su „izgledi na hrvatskim prostorima za mir minimalni“. Razlog tomu navedena je „odlučnost i cilj stvaranja nezavisne države Hrvatske odmah i sada(misli se na službeno proglašenje koje je zakazano za 8.listopada na sjednici hrvatskog sabora)“. Navelo se kako „uzrok sukoba nije sam po sebi bio cilj(neovisna Hrvatska) nego način na koji se nastoji doći do njega“, te da je „demokratski i legalni put potpuno odbačen“. Stoga se „pribjegli jednostranim potezima, ucjenama, ultimatumima pa sve do organiziranja oružane pobune protiv postojeće legalne države Jugoslavije i njene regularne Armije“. A „da bi stvar bila probavljivija za europsku i svjetsku političku javnost Srbi u Hrvatskoj(...) prikazani su kao nacionalna manjina, a ne kao do tada ravnopravan narod“.³²⁶ Kako se od početka rujna, „Politika“ bavila i „kaosom u hrvatskoj vladi“, počevši od Tuđmanovih „neprijatelja“ i njegovog „svrgavanja“, tako je i na red došlo navodno „političko ubojstvo Ante Paradžika podpredsjednika Hrvatske stranke prava“. Ovome događaju „Politika“ je pridala poveću pozornost tvrdeći kako je „Paradžik bio jedan od najžešćih Tuđmanovih kritičara“ i zagovornik „velike Hrvatske“. Naime, prema službenoj verziji „Paradžik se vozeći automobil nije zaustavio na policijski poziv, štoviše iz njega je pucano, a hrvatska policija je uzvratila vatru“. No ovaj članak nije napisan samo kako bi se Tuđman „ocrnio“ nego i zato što je Paradžik bio jedan od osnivača „Hrvatskih obrambenih snaga“(HOS), novoosnovane vojne jedinice, s kojima Tuđman nije bio u dobrim odnosima. „Politika“ ih je opisala kao „paravojnu formaciju“ HSP-a ustaškog karaktera, koju čine „pažljivo odabrani

³²³ „Politika“, 18.rujna 1991.

³²⁴ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 96.

³²⁵ „Politika“, 23.rujna 1991.

³²⁶ „Politika“, 29.rujna 1991.

momci iz nekih dijelova Bosne i zapadne Hercegovine koji polažu zakletvu pred portretom Ante Pavelića“.³²⁷ Usprkos primirju borbe se i dalje odvijaju. Zaraćene strane jedna drugu optužuju za kršenje primirja. U Slavoniji i zapadnom Srijemu žestoke borbe su se vodile oko Okučana, Vukovaru, Vinkovcima, Tovarniku, Mirkovcima.³²⁸ Selo Stari Jankovci (blizu Vinkovaca) su nazvani „centrom ustaštva“ u ovom dijelu Hrvatske oko kojeg su se također vodile žestoke borbe, a „Politika“ je izvijestila kako se „najekstremniji ustaški bojovnici i dalje ne predaju premda je JNA razbila formacije MUP-a i kontrolira dio sela“.³²⁹ U Novskoj su se također vodile borbe, a „Politika“ je izvijestila da „dok jedinice JNA poštuju primirje snajperisti redaju žrtve“.³³⁰ Izviještavalo se i kako se u „vukovarskoj teretani vrši masovna likvidacija Srba“, te se „ubijene Srbe baca u Dunav stoga je zatraženo od Međunarodnog komiteta Crvenog križa da se hitno istraži genocid nad Srbima u Vukovaru“.³³¹ Na Baniji su se borbe vodile oko Petrinje koja je „pala u ruke banijskih teritorijalaca“, a „Politika“ je izvijestila kako su pri povlačenju hrvatskih snaga „mnoge srpske kuće dignute eksplozivom u zrak, a teško je i oštećena pravoslavna crkva“.³³² Borbe su vođene kod Sunje, Gline, Gračaca, Jasenovca, a srpski tisak izvijestio je kako je „Dubica gađana minobacačima, te je dio stanovništva koji je surađivao sa hrvatskim snagama, prešao na stranu oslobodilaca Banije“.³³³ Kod Jasenovca je srušen most „Bratstvo i jedinstvo“. „Politika“ je napisala kako „hrvatske snage koriste primirje za pregrupiranje i nove napade“, te da se u Jasenovcu nalazi „logor hrvatskih gardista.“³³⁴ Prenijela i svjedočanstvo jednog mještana Kostajnice koji je izjavio kako hrvatske snage u srpskim stanovima i kućama ispisivale „ustaške parole, urezivale slovo 'U', porazbijale i uništile sve, pa

³²⁷ „Politika“, 25.rujna 1991.

³²⁸ „Politika“. 22.-25.rujna 1991.

³²⁹ „Politika“. 23.rujna 1991.

³³⁰ „Politika“, 28.rujna 1991.

³³¹ „Politika“, 23.rujna 1991.

³³² „Politika“, 22.-23.rujna 1991.

³³³ „Politika“, 24.rujna 1991.

³³⁴ „Politika“, 27.rujna 1991.

čak i dječje igračke kojima su istrpane ruke i noge“.³³⁵ U Dalmaciji su se vodile žestoke borbe oko Šibenskog mosta, a prema navodima „Politike“ reporteri ovih novina su gađani snajperima.³³⁶ Prisustvo reportera „Politike“ i na Visu je izazvalo nezadovoljstvo tamošnjeg MUP-a pa ona navodi kao razlog između ostalog i „strah da mještani ne bi čuli druge vijesti osim onih sa HTV-a“.³³⁷ U Sinju je prema izvještaju Kninskog korpusa zarobljeno 18 gardista među kojima je i zapovjednik bataljuna i bivši major JNA Zdravko Škarpa. Borbe su se vodile i oko Prevlake, a „Politika“ je ustvrdila da „hrvatske snage počinju čarke kako bi članovima Europske komisije pokazali pravog 'agresora', a JNA nailazi na sveopću podršku mještana“.³³⁸ Između Dubrovnika i Trebinja započeti su pregovori s obzirom da su narasle tenzije te se strahovalo od međusobnog sukoba.³³⁹

Početak listopada na političkom planu donio je sastanak u Haagu Tuđmana, Miloševića i Kadijevića(4.listopada) na kojem je dogovoren prekid vatre po treći put. Dana 8.listopada hrvatski Sabor donio je rezoluciju u kojoj, nakon isteka tromjesečnog moratorija(7.listopada), Hrvatska raskida sve državno-pravne veze s Jugoslavijom. Ovu rezoluciju jednoglasno su prihvatili članovi hrvatskog Sabora. Ovom rezolucijom Hrvatska je postala suverena i samostalna država, koja između ostalog jamči i osigurava temeljna ljudska prava. JNA je proglašena agresorskom i okupatorskom vojskom koja mora bez odlaganja napustiti teritorij Republike Hrvatske.³⁴⁰ No, srpski tisak nije doživjeo rezoluciju (tj. samostalnost) na takav način, prije svega zato što nije odgovarala ondašnjoj srpskoj vlasti. Stoga se pisalo kako „novi kormilari hrvatskog broda, željni potpune vlasti, odmah su namjeravali da bez obzira na cijenu dođu do svog cilja po kojem su već ranije bili poznati, a to je nezavisna država Hrvatska“. Navelo se „kako to ne bi bilo tragično da se 'mlada hrvatska demokracija' nije slomila preko leđa srpskog

³³⁵ „Politika“, 25.rujna 1991.

³³⁶ „Politika“, 23.rujna 1991.

³³⁷ „Politika“, 27.rujna 1991.

³³⁸ „Politika“, 29.rujna 1991.

³³⁹ „Politika“, 27.rujna 1991.

³⁴⁰ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 99.-103.

naroda u Hrvatskoj na način da su Srbi morali pribjeći samozaštiti“. Srpska vlast kao i pobunjeni Srbi u Hrvatskoj nije htjela prihvatiti da Srbi u Hrvatskoj imaju status manjine pa se u tisku pisalo kako je „Srbima uz prijetnju fizičkom silom, oduzet status ravnopravnog naroda“, a to „u prvom redu podrazumijeva nepriznavanje njegove suverenosti kao naroda, prava na samoodređenje“. Moratorij je označen kao sredstvo koje je trebalo poslužiti „kao paravan za uvjeravanja o spremnosti na miran rasplet, dok se istovremeno radilo na daljem stvaranju nezavisne hrvatske države“. Odluku hrvatskog Sabora o samostalnosti objasnila je „Politika“ kao „ugovor sa samim sobom“ jer prema njoj Europa priznaje ugovor samo sviju zainteresiranih strana, a kako srpska strana ne prihvaća ovu odluku tj. rezoluciju tvrdilo se da je to ugovor kojim „nastaje nova NDH“ te da se u njemu pokušava osigurati „ono što samo jedna stranka želi i sanja“. Napomenulo se i da hrvatska vlast na bojištima „trpi poraz za porazom“ te da nema vlast nad trećinom teritorija“ nastojeći prikazati kako ona želi pod svaku cijenu „nezavisnu državu pa makar i tri dana trajala“. ³⁴¹ Da sastanak i dogovoren prekid vatre u Haagu nije donio rezultate vidjelo se na bojištima gdje su se borbe i dalje odvijale, a stvorio se i novi front na dubrovačkom području. U Slavoniji žestoke borbe su se vodile u Pakracu, na području Okučana. Novske, a najteže je bilo u Vukovaru. „Politika“ je izvijestila kako se u Pakracu „hrvatske snage nalaze u potpunom okruženju“, a da „bojovnici pucaju na muslimanska sela“ ³⁴² i da su „zapalili eparhijski hram“. ³⁴³ Na potezu između Okučana i Nove Gradiške navedeno je da je „palo jako ustaško uporište Gornji Bogićeveci“ ³⁴⁴, ali i da su „pronađene ampule za drogu tokom bijega hrvatskih gardista („Politika“ će više puta pisati o „drogiranim hrvatskim vojnicima koji se fanatično bore“ ³⁴⁵). ³⁴⁶ Za Osijek se tvrdilo da je postao grad bezakonja jer u njemu „hara više od 20 000 pripadnika ZNG-a“ u kojem se „miniraju i pljačkaju srpske kuće“ navodeći i kako se u hrvatske snage mobiliziraju i 16-godišnjaci. Na području Vinkovaca spominjan je „zločin u Karadžićevu

³⁴¹ „Politika“, 6. listopada 1991.

³⁴² „Politika“, 2. listopada 1991.

³⁴³ „Politika“, 3. listopada 1991.

³⁴⁴ „Politika“, 2. listopada 1991.

³⁴⁵ „Politika“, 6. listopada 1991.

³⁴⁶ „Politika“, 8. listopada 1991.

gdje su hrvatski oružnici ušli u selo u tenku i tri kamiona sa obilježjima JNA i otvorili vatru na narod koji je došao pozdraviti 'svoju vojsku', a poslije je uslijedilo izživljavanje“. Navedeno je kako je „dio mještana izmasakriran ustaškim kamama na najbrutalniji način, a jednom mladiću iz sela Markušica odsječena je glava, a dio žena je odveden i nezna se njihova sudbina“. Najteže borbe vodile su se u Vukovaru, a „Politka“ „otkriva“ kako „crnokošuljaši“ u ovom gradu „vrebaju iz kanalizacije“.³⁴⁷ Doista, hrvatski branitelji koristili su kanalizaciju radi boljeg i bržeg kretanja. „Politika“ je 6.listopada prenijela izjavu predsjednika Velike narodne skupštine Srpske oblasti Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema Ilije Končarevića da će Vukovar 7.listopada biti „slobodan grad nakon višemjesečne okupacije ustaških formacija“. Zatim je istog dana objavljen članak u kojem „Politika“ „saznaje od jednog sugovornika kako najveći zločinci među ustašama iz vukovarskog i drugih krajeva koriste JNA i Srbiju kao uporište i kanal spasa pred zasluženim kaznama“, navodeći i „da je jedna žena u Vukovaru nedavno falsificirala 150 putovnica“.³⁴⁸ Na Baniji su se najveće borbe vodile oko Gline, a srpski tisak izvijestio je da su „teritorijalci osvojili selo Gornji Viduševac koje je bilo jedno od najjačih uporišta hrvatskih snaga na Baniji“.³⁴⁹ Borbe su se vodile i u okolini Karlovca i Siska, a srpski tisak pisao je o tome kako na području Karlovca „u hrvatskim selima mještani masovno predaju oružje“³⁵⁰ U južnoj Lici izviještavalo se kako se u „gospićkom kraju rat razbuktava“ i „gardisti ne štede ništa“ nego „da streljaju sve na šta naiđu, a ubijaju čak i stada ovaca“, ali „srpski borci su ih potisnuli iz ribničkog kraja“.³⁵¹ U Dalmaciji su se borbe vodile od Sinja do Zadra³⁵², a novi front otvoren je na dubrovačkom području, a proglašeno je vanredno stanje u Trebinji.³⁵³ Borbe su se vodile oko Čilipa gdje je JNA „zaposjela aerodrom“³⁵⁴ i oko Cavtata u kojem su “na poziv JNA za predaju mještana

³⁴⁷ „Politika“, 5.listopada 1991.

³⁴⁸ „Politika“, 6.listopada 1991.

³⁴⁹ „Politika“, 1.listopada 1991.

³⁵⁰ „Politika“, 6.listopada 1991.

³⁵¹ „Politika“, 3.listopada 1991.

³⁵² „Politika“, 3.listopad 1991.

³⁵³ „Politika“, 2.listopada 1991.

³⁵⁴ „Politika“, 6.listopada 1991.

ustaške formacije krenule u napada“.³⁵⁵ Oko samog Dubrovnika također su se vodile borbe. „Politika“ je prenijela pismo vlade Srbije vladi Hrvatske u kojem srpska vlada osuđuje hrvatsku vladu zbog „smještanja paravojsnih formacija i crnih legija u gradu neprocijenjive vrijednosti“.³⁵⁶ Izvijesteno je i da se „bijeli barjak vijorio nad Dubrovnikom, ali su ga onda Tuđmanovi plaćenici skinuli i vratili šahovnicu“, navodeći kako je izbila „svađa između Dubrovčana i pripadnika crne legije“, a „trojica izbjeglih Dubrovčana izjavila su kako su u ovoj svađi ubijena dvojica Dubrovčana“.³⁵⁷ Što se tiče glavnog grada Hrvatske Zagreba 7.listopada raketirani su Banski dvori u kojima se nalazio Tuđman na sastanku s Mesićem i Markovićem. Meta napada bio je Tuđman.³⁵⁸ Srpski tisak objavio je saopćenje komande RV i PVO u kojem se navodi kako je eksplozija u Banskim dvorima namještena tvrdeći kako „uopće nije riječ o eksploziji avionskog napadnog sredstva jer nigdje nije prikazan krater koji bi takvo sredstvo moglo izazvati“. Stoga je „Politika“ zaključila kako je ovaj događaj „medijski spektakl uperen protiv JNA“.³⁵⁹ Kada je riječ o JNA, „njezine“ novine, „Narodna armija“ objavile su članak u kojem se tvrdilo da MUP Hrvatske posjeduje tajne planove kako bi se izvršila diverzija u nuklearnoj elektrani Krško, a „Politika“ objavljuje kako prema pisanju „Narodne armije „Hrvatska se priprema za proizvodnju atomske bombe“.³⁶⁰

Kako se može vidjeti rezolucijom hrvatskog Sabora o osamostaljenju nisu prestali sukobi, dapače otvorio se dubrovački front. Sukobi će prestati tek 1995.g. operacijom hrvatske vojske pod nazivom „Oluja“.

³⁵⁵ „Politika“, 8.listopada 1991.

³⁵⁶ „Politika“, 6.listopada 1991.

³⁵⁷ „Politika“, 5.listopada 1991.

³⁵⁸ Krmpotić M.,Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998, 100.

³⁵⁹ „Politika“, 9.listopada 1991.

³⁶⁰ „Politika“, 3.listopada 1991.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pod ovim naslovom pokazali su kako srpska propaganda prema Hrvatskoj nije počela naglo, ali isto tako nije od početka provedena jednakom žestinom. Provodila se u skladu s politkom Slobodana Miloševića koji je postavljao ljude odane njemu na položaje koji su utjecali na medije. Mediji su svojim izvještajima i člancima zasigurno utjecali kako na Srbe u Srbiji tako i na Srbe izvan Srbije što je i bio cilj propagande. U ovom slučaju radilo se o Srbima u Hrvatskoj. Godina 1989. protekla je u znaku mitinga te proslava bitke na Kosovu na kojima je srpski nacionalizam uzeo zamah. Atmosfera isticanja srpskog nacionalizma prenijela se i na Srbe u Hrvatskoj gdje su pojedine ekstremne skupine Srba, koje su srpske novine nastojale opravdati ili umanjiti njihovu važnost, počele izvikivati parole kojima se traži autonomija Srba. U isto vrijeme počele su među srpskim krugovima rasprave u vidu službenog jezika u Hrvatskoj nakon što je Hrvatski sabor pokrenuo to pitanje. Srbi u Hrvatskoj izjednačavali su se s Hrvatima stoga nisu prihvaćali hrvatski književni jezik kao službeni jezik u Hrvatskoj nego su zahtjevali da to bude i srpski jezik. Srpski mediji ovome su pridavali priličnu pozornost no sve je ostalo na raspravama, ali se nastojalo izjednačiti Hrvate i Srbe u smislu da Srbi ne budu manjinski narod u Hrvatskoj nego da budu jednaki kao Hrvati. Pri tome su intervjuirane osobe poput Dobrice Ćosića koji su iznosili teorije o pripadnostima pojedinih područja Hrvatskoj odnosno Srbiji, te objavljujani incidenti koji su izbili u Hrvatskoj nakon održavanja mitinga i isticanja srpskog nacionalizma. Godina 1991. donijela je izbore i dolazak HDZ-a na vlast. Kako srpskoj vlasti na čelu sa Slobodanom Miloševićem nije odgovaralo da HDZ pobijedi na izborima i dođe na vlast u Hrvatskoj, propaganda je usmjerena na ovu stranku i njezin program. Na čelu HDZ-a bio je Franjo Tuđman koji je težio osamostaljenju Hrvatske. Srpska propaganda prikazala je HDZ kao fašističku stranku kojoj je cilj obnova NDH. U srpskim novinama su počela zastrašivanja Srba objavljivanjem članaka o zločinima ustaške vlasti u NDH. Cilj je bio stvaranje psihoze straha pogotovo kod Srba u Hrvatskoj. To je dovelo do sve većih srpsko-hrvatskih incidenata. Jedan od njih je navodni pokušaj atentata na Tuđmana u Benkovcu. Srpski mediji su događaj prikazali kao manipulaciju od strane Hrvatske kako bi se Srbe prikazalo kao uzroke nemira u Hrvatskoj. Srbi u Hrvatskoj okupljali su se oko stranke SDS, ali su davali i podršku SKH-SDP koja je bila protuteža HDZ-u. Centar okupljanja pobunjenih Srba bio je Knin i tamošnji SDS na čelu s Milanom Babićem koji su započeli pobunu „balvan-revolucijom“

postavivši balvane na ceste koje su vodile prema Kninu. Nedugo nakon početka balvan revolucije došlo je do incidenta u Dvoru na Uni između srpskih pobunjenika i hrvatske policije. Kada je srpska vlast u Beogradu shvatila da je pobjeda HDZ-a izvjesna, a to znači put prema osamostaljenju Hrvatske okrenula se potpunosti kako bi riješila to pitanje. Stoga je propaganda poprimila puno veće razmjere. Putem tiska širio se strah o mogućim progonima i zločinima nad Srbima u Hrvatskoj te je podržavan SDS i proglašavanje SAO Krajine u Hrvatskoj. I Srpska pravoslavna crkva uključila se u propagandu govoreći o ugroženosti pravoslavnog stanovništva od strane katoličanstva. Godina 1991. je godina otvorene agresije pobunjenih Srba i JNA na Hrvatsku. Početkom ove godine pitanje Srba u Hrvatskoj doživjelo je vrhunac te se JNA uključivala sve više kako bi pridonijela rješavanju tog pitanja. Miloševićeve velikosrpske teženje postajale su sve veće te je nastojao pridobiti JNA na svoju stranu objavivši propagandni dokumentarni film o krijumčarenju oružja od strane hrvatske vlasti iz Mađarske. Film je poslužio i kao dokaz da Hrvatska priprema oružanu pobunu. Incidenti su bili sve veći (Pakrac, Borovo selo), a mediji su ih prikazivali kao napad na srpski narod čime su potpirivali pobunu. JNA se sve više stavljala na Miloševićevu stranu te je od druge polovice 1991.g. počela i otvorena agresija pobunjenih Srba i JNA na Hrvatsku. Hrvatski vojnici prikazivani su kao ustaše te da ubijaju sve pred sobom. Izvještaji s područja sukoba bili su velikim dijelom neobjektivni te se manipuliralo informacijama o broju žrtava. JNA i srpski pobunjenici prikazivani su kao heroji. O zločinima sa srpske strane i porazima u borbama nije se pisalo jer su novinari i izvjestitelji pomno birani od strane srpske vlasti koja je kontrolirala medije.

IZVORI I LITERATURA

Izvori:

1. „Dokumentarni film o BBB“, <http://www.youtube.com/watch?v=pcFixMvAg30>, 31. siječnja 2013.
2. „Duga“, Beograd, 1989.-1992.
3. Milosavljević O., čl. „Antibirokratska revolucija 1987.-1989.“, „Dijalog povjesničara-istoričara, Zagreb
4. „NIN“, Beograd, 1989.-1992.
5. „Politika“, Beograd, 1989.-1992.
6. „Večernje novosti“, Beograd, 1990.-1992.
7. YUTEL, 31. ožujka 1991.
8. <http://politika.hr/na-danasnji-dan/9076-1990-izgredi-na-utakmici-dinamo-crvena-zvezda-video>, 31. siječnja 2013.

Literatura:

1. Barić N., „Srpska pobuna u Hrvatskoj“, Zagreb, 2005.
2. Boljević-Odavić-Petrović-Rabrenović-Stanković-Šarčević Janković-Vučo-Vukotić, „Reči i nedela-pozivanje i podsticanje na ratne zločine u medijima u Srbiji 1991.-1992.“, Beograd, 2011.
3. Carević, M., Uzroci i posljedice raspada Jugoslavije, Banja Luka, 2003.
4. Krmpotić M., Kronologija rata-agresija na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, Zagreb, 1998
5. Malešević, S., Sociologija rata i nasilja, Zagreb, 2011.
6. Radelić Z., Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza, Zagreb, 2006.

7. Radelić Z.-Marijan D.-Barić N.-Bing A.-Živić D., „Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat“, Zagreb 2006.
8. Viro, D., Slobodan Milošević-anatomija zločina, Zagreb, 2007.